

REVISTA DE ISTORIE

DIN SUMAR:

SCRISOAREA DE FELICITARE ADRESATĂ DE INSTITUTUL DE ISTORIE
„N. IORGA” TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU CU PRILEJUL
„IMPLINIRII A 50 DE ANI DE ACTIVITATE REVOLUȚIONARĂ”
ȘI ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE

PROGRESUL MULTILATERAL AL ROMÂNIEI SUB
CONDUCEREA PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN PERIOADA
ISTORICĂ DESCHISĂ DE CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI
GHEORGHE SURPAT

CARACTERUL UNITAR AL ISTORIEI ÎN VIZIUNEA SECRETARULUI
GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

GHEORGHE I. IONIȚĂ

CONCEPȚIA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ASUPRA ROLULUI
ȚĂRĂNIMI CA FORȚĂ FUNDAMENTALĂ ÎN ISTORIA NAȚIONALĂ
A POPORULUI ROMÂN

RODICA PORȚEANU
ALEXANDRU PORȚEANU

PACEA ȘI DEZARMAREA ÎN CONCEPȚIA PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI
VICTOR DUCULESCU

DEZBATERI

PROBLEME TEORETICO-METODOLOGICE ALE ISTORIEI ROMÂNIEI
ÎN LUMINA EXPUNERII TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU LA
PLENARA C.C. AL P.C.R. DIN Iunie 1982

CRONICA VIETII ȘTIINȚIFICE

CARTEA ROMÂNEASCĂ
ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

TOMUL 36

1983

IANUARIE

**ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA**

SECȚIA DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE

COLEGIUL DE REDACȚIE

ION APOSTOL (redactor responsabil adjunct); NICHITA ADĂNILOAIE,
LUDOVIC DEMÉNY, GHEORGHE I. IONIȚĂ, VASILE LIVEANU, AUREL
LOGHIN, DAMASCHIN MIOC, ȘTEFAN OLTEANU, ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU,
POMPILIU TEODOR (membri).

Prețul unui abonament este de 180 lei.

În țară abonamentele se primesc la oficiile poștale și difuzorii
de presă din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona adresându-se la ILEXIM
Departamentul Export-Import presă, P.O. Box 136—137. Telex
11226 — București, Str. 13 Decembrie nr. 3, 70116

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru
schimb precum și orice corespondență se
vor trimite pe adresa Colegiului de
redacție al revistei „REVISTA DE
ISTORIE”. Apare de 12 ori pe an

REVISTA DE ISTORIE

TOM. 36, Nr. 1

Ianuarie 1983

S U M A R

SCRISOAREA DE FELICITARE ADRESATĂ DE INSTITUTUL DE ISTORIE „N. IORGA”
TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 50 DE ANI
DE ACTIVITATE REVOLUȚIONARĂ ȘI ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE

GHEORGHIIE SURPAT, Progresul multilateral al României sub conducerea președintelui Nicolae Ceaușescu în perioada istorică deschisă de Congresul al IX-lea al Partidului	7
GHEORGHE I. IONIȚĂ, Caracterul unitar al istoriei în viziunea Secretarului general al Partidului Comunist Român	25
RODICA PORȚEANU, ALEXANDRU PORȚEANU, Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra rolului țărânimii ca forță fundamentală în istoria națională a poporului român	41
VICTOR DUCULESCU, Pacea și dezarmarea în concepția președintelui României	55

DEZBATERI

Probleme teoretico-metodologice ale istoriei României în lumina Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara C.C. al P. C. R. din iunie 1982.	68

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

A XVI-a sesiune națională de arheologie (<i>Constantin Preda</i>); Al VIII-lea Congres internațional de istorie economică (<i>Vasile Bozga</i>); Cronica	80

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

, * , <i>Istoria României între anii 1918 – 1981</i> . Coordonator Aron Petric, Edit. didactică și pedagogică, București, 1981, 374 p. (<i>Ion Apostol</i>)	86
CONSTANTIN CORBU, <i>Rolul țărânimii în istoria României (sec. XIX)</i> , Edit. științifică și enciclopedică, București, 1982, 561 p. (<i>Mircea Iosa</i>)	90
ION SPĂLĂȚELU, <i>Izbinzi prin vremuri. Comuniștii – o istorie trăită 1921 – 1981</i> , Edit. Serisul românesc, Craiova, 1981, 291 p. (<i>Mihai Opreșescu</i>)	93
, * , <i>Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa</i> . Coordonator Romulus Neagu, Edit. politică, București, 1980, 203 p. (<i>Nicolae Dascălu</i>)	94

REVISTA DE ISTORIE

TOME 36, No. 1

Janvier 1983

SOMMAIRE

LETTRE DE FÉLICITATIONS ADRESÉE PAR L'INSTITUT D'HISTOIRE „N. IORGA”
AU CAMARADE NICOLAE CEAUȘESCU À L'OCCASION DE 50 ANNÉES D'ACTIVITÉ
RÉVOLUTIONNAIRE ET DE SON ANNIVERSAIRE

GHEORGHE SURPAT, Le progrès multilatéral de la Roumanie sous la direction du président Nicolae Ceaușescu durant a période ouverte par le IX-e Congrès du Parti	7
GHEORGHE I. IONIȚĂ, Le caractère unitaire de l'histoire dans la vision du secrétaire général du Parti Communiste Roumain	25
RODICA PORȚEANU, ALEXANDRU PORȚEANU, La conception du camarade Nicolae Ceaușescu, concernant la rôle de la paysannerie en tant que force fondamentale dans l'histoire nationale du peuple roumain	41
VICTOR DUCULESCU, La paix et le desarmement dans la conception du président de Roumanie	55

DEBATS

Problèmes théoriques-méthodologiques de l'histoire de Roumanie à la lumière de l'Exposée du camarade Nicolae Ceaușescu au session plenièrè du C. C. du P.C.R. de juin 1982.	68

CHRONIQUE DE LA VIE SCIENTIFIQUE

La XVI-e session nationale d'archéologie (<i>Constantin Preda</i>); La VIII-e Congrès international d'histoire économique (<i>Vasile Bozga</i>). Chronique.	80

LE LIVRE ROUMAIN ET ETRANGER D'HISTOIRE

„ * , <i>Istoria României între anii 1918 – 1981</i> (L'histoire de la Roumanie pendant la période 1918 – 1981), coordonator Aron Petric, Editions didactiques et pédagogiques, Bucarest, 1981, 374 p. (<i>Ion Apostol</i>)	86

- CONSTANTIN CORBU, *Rolul țăranimii în istoria României (sec. XIX)*, Le rôle de la paysannerie dans l'histoire de la Roumanie (XIX-e siècle), Editions scientifiques et encyclopediques, Bucarest, 1982, 561 p. (*Mircea Iosa*) 90
- ION SPĂLĂȚELU, *Izbătăzii prin vremuri. Comuniștii – o istorie trăită 1921–1981*. (Victoires a travers les temps. Les communistes – une histoire vécue 1921–1981) Editions Scrisul românesc, Craiova, 1981, 291 p. (*Mihai Opreșcu*) 93
- • • *Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa* (Le desengagement militaire et le désarmement en Europe), Coordonateur : Romulus Neagu, Editions politiques, Bucarest, 1980, 207 p. (*Nicolae Dascălu*) 94

SCRISOARE DE FELICITARE
ADRESATĂ DE INSTITUTUL DE ISTORIE „N. IORGA”
TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU
CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 50 DE ANI DE ACTIVITATE
REVOLUȚIONARĂ ȘI ANIVERSĂRII ZILEI DE NAȘTERE

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Împlinirea a 50 de ani de activitate revoluționară și aniversarea zilei Dumneavoastră de naștere oferă un nou și fericit prilej Institutului de Istorie „N. Iorga” de a exprima dragostea fierbinte și devotamentul profund pentru Dumneavoastră, conducătorul înțelept și brav al poporului român, personalitate eminentă a lumii contemporane.

Din anul 1965, de când Dumneavoastră vă aflați în fruntea țării și a partidului, în istoria românească s-a început un nou ev. Abordarea înnoitoare, curajoasă, energică a problemelor fundamentale ale societății românești, ce caracterizează întreaga Dumneavoastră activitate, a inaugurat în toate sferele vieții sociale perioada cea mai fecundă în înfăptuiri fără precedent. Știința istorică a beneficiat de excelente condiții de cercetare, de un climat favorabil gândirii și regândirii bazelor ei filozofice, și, mai presus de toate, de îndrumarea Dumneavoastră de înaltă competență, de exemplul strălucit al analizei de adâncime și al interpretării novatoare a problemelor de bază ale istoriei naționale.

În paginile operelor Dumneavoastră, istoricii găsesc o solidă temelie teoretică, o metodă exemplară de investigație, o armonioasă asociere între partinitatea poziției și obiectivitatea demersului științific. Ne-ați învățat și ne ați cerut să ne călăuzim întotdeauna de principiul respectării riguroase a adevărului istoric, să tratăm unitar istoria patriei și a partidului, să combatem perseverent dogmatismul și conjuncturismul, să continuăm în forme superioare tradiția militantă a istoriografiei românești.

Am înțeles că astăzi, mai mult decât oricând, cercetarea istorică are datoria de a sluji interesele superioare ale poporului român, de a fi un mijloc eficient de educație patriotică, socialistă, de a combate argumentat interpretările tendențioase ale trecutului românesc.

În acest cadru, originea daco-romană a poporului român, continuitatea românilor în spațiul carpato-dunărean, lupta lor pentru neatîrnare și progres social și locul poporului nostru în istoria universală constituie principalele direcții în care trebuie orientate cercetările istorice și, în același timp, fundamentul întregii activități teoretice, ideologice, educative și de propagandă. Astăzi mai mult ca oricând în trecut, frontului istoriografic i-au fost încredințate misiuni de înaltă responsabilitate social-politică;

ne simțim, deci, mândri și sîntem ferm hotărîți să răspundem încrederii ce ne-ați acordat-o, prin realizarea unor lucrări — studii, monografii, sinteze — de înaltă valoare științifică, cu un viguros mesaj politic, lucrări purtînd pecetea patriotismului autorilor și fiind expresia noii calități, ce trebuie să caracterizeze activitatea fiecărui român, a fiecărui comunist.

Cercetători ai trecutului românesc, noi, istoricii, avem perspectiva necesară pentru a încadra epoca noastră în scurgerea istoriei naționale. Văzută în această perspectivă Era ce v-a luat numele, Era Ceaușescu apare deopotrivă ca încununarea eforturilor milenare ale românilor de a-și asigura o viață liberă, demnă și pașnică și ca o sinteză a celor mai strălucite pagini din marea carte de istorie a neamului. Întruchipați în excepționala Dumneavoastră personalitate orizontul politic larg al lui Ștefan cel Mare, bărbăția lui Mihai Viteazul, iubirea de cultură a lui Dimitrie Cantemir și, în tot și în toate, exprimați acel optimism funciar poporului român, nedezmințit de nici o vitregie, gata să reia, după fiecare lovitură a soartei sau a istoriei, lupta pentru înălțarea patriei, optimism căruia i-a dat glas într-o formulă memorabilă la ceas de restriște Petru Rareș: „Vom fi ce-am fost și mai mult decît atît”. Niciodată România și poporul ei nu s-au aflat la un nivel atît de înalt în înfăptuirile lor și la o cotă atît de ridicată a stimei internaționale. Fără conducerea Dumneavoastră, asemenea performanțe nu ar fi fost posibile.

Privilegiați de a vă fi contemporani, vă asigurăm că nu vom precupeți nici un efort pentru a fi la înălțimea timpurilor memorabile pe care le-ați făurit. Institutul nostru poartă numele unui mare istoric — Nicolae Iorga — care și-a pus întreaga existență și operă în serviciul poporului său, plătind cu viața pentru patriotismul lui neînfricat. În spiritul acestei tradiții a istoriografiei noastre și călăuziți de exemplul ce ni-l oferiți, ne vom îndeplini cu cinste, datoria de cetățeni ai României socialiste, de oameni de știință, de comuniști. În această zi de sărbătoare a întregului popor, vă urăm fericire, sănătate, viață lungă spre propășirea întregii noastre națiuni. La mulți ani!

DIRECTORUL INSTITUTULUI DE ISTORIE
„N. IORGA”

Prof. dr. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU
membru corespondent al Academiei
R. S. România

PROGRESUL MULTILATERAL AL ROMÂNIEI SUB CONDUCEREA PREȘEDINTELUI NICOLAE CEAUȘESCU ÎN PERIOADA ISTORICĂ DESCHISĂ DE CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI

DE

GHEORGHE SURPAT

Construirea societății socialiste în România a determinat profunde mutații în toate compartimentele vieții economice, sociale, politice și spirituale. În această vastă operă, perioada istorică inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român din iulie 1965 ilustrează forța și superioritatea socialismului în dezvoltarea economică susținută a țării noastre, ridicarea nivelului material și cultural al poporului, adincirea procesului de omogenizare socială, politică, morală a societății, înflorirea națiunii române și afirmarea amplă a României pe plan mondial. Această perioadă pune în lumină valoarea determinantă a aportului personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu la elaborarea și aplicarea strategiei și tacticii partidului, la orientarea de principiu a politicii sale interne și externe, purtînd amprenta personalității secretarului general, care, cu impresionanta cutezanță și profunzime științifică creatoare ce îl caracterizează, a dat un puternic impuls gîndirii teoretice, elaborării soluțiilor practice ale înaintării și dezvoltării multilaterale a construcției socialiste.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, pe baza cunoașterii legilor obiective ale dezvoltării sociale, a condițiilor concrete din România, a apreciat că triumful socialismului la orașe și sate prin făurirea economiei socialiste unitare, a structurii sociale alcătuită din clase și categorii sociale unite prin interese și aspirații comune nu a putut și nu putea rezolva sarcinile multiple și complexe ale construirii societății socialiste. În etapa edificării bazelor socialismului (1948—1965), cu toate succesele istorice obținute, nu s-a realizat decît începutul în opera de transpunere în viață a idealurilor socialismului. România, deși în această etapă depășise din punct de vedere economic situația de țară slab dezvoltată, se găsea în stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare, avînd de lichidat importante decalaje pentru a asigura un grad înalt de civilizație materială și spirituală poporului nostru. Edificarea noii orinduirii sociale, constituind un proces complex, de lungă durată, a pus în fața partidului și poporului nostru, după construirea bazelor socialismului, sarcini noi,

complexe, cerute de soluționarea, în continuare, a multiplelor probleme de natură economică, socială, politică, ideologică și culturală, privind ridicarea la un nivel tot mai înalt a conducerii întregii societăți, adincirea democrației socialiste, înfăptuirea pleneră a principiilor socialiste.

Ținând seama de stadiul de dezvoltare a economiei românești, Congresul a apreciat că era imperios necesară o perioadă de *consolidare a construcției socialiste, a bazei tehnico-materiale a noii societăți*. În acest scop a adoptat un vast program menit să consolideze, în perioada 1966—1970, construcția socialismului în România, baza tehnico-materială a societății, să perfecționeze conducerea și planificarea economiei naționale, a întregii vieți sociale, în concordanță cu cerințele și legitățile obiective ale progresului istoric, cu realitățile concrete din țara noastră. La baza acestui program a stat continuarea politicii de industrializare a țării. În concepția Partidului Comunist Român industrializarea, fundamentată pe recunoașterea rolului decisiv al forțelor de producție în progresul societății, reprezintă un obiectiv obligatoriu în procesul istoric al depășirii stadiului de țară în curs de dezvoltare și transformării României în țară cu o dezvoltare economică medie. Totodată, în condițiile revoluției tehnico-științifice, dezvoltarea puternică a industriei constituie o condiție pentru modernizarea agriculturii, ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului, asigurarea independenței și suveranității naționale. În acest sens, Congresul a optat pentru o rată a acumulării superioară perioadei anterioare, pentru a se asigura înfăptuirea unui amplu program de investiții, destinate dezvoltării economice și sociale a țării.

Congresul a abordat profund creator multiple probleme de mare importanță pentru înaintarea României pe calea consolidării socialismului, cum sînt cele privind: căile procesului de industrializare socialistă și ale dezvoltării armonioase a economiei naționale în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane; rolul statului și națiunii în noua etapă pe care o traversează societatea noastră; însemnătatea internă și internațională a întăririi unității mișcării comuniste și muncitorești și a țărilor socialiste. Congresul a evidențiat cu tărie necesitatea căutării și promovării noului, a spiritului creator, formulind ca o sarcină de prim plan elaborarea problematicii teoretice complexe a consolidării construcției socialiste în România, subliniind necesitatea unor largi dezbateri și confruntări de opinii pe temelia concepției revoluționare despre lume și viață — materialismul dialectic și istoric, profund ostilă inchiștării și rigidității în gîndire.

Congresul al IX-lea a ales în fruntea partidului pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, eminent militant, patriot înflăcărat și revoluționar, a cărui gîndire innoitoare și activitate creatoare reprezintă o contribuție deosebită la lupta pentru eliberarea națională și socială a poporului român, la construirea socialismului, pentru promovarea intereselor fundamentale de progres și prosperitate ale națiunii.

Prin hotăririle și orientările programatice și generalizările teoretice efectuate, prin spiritul novator imprimat întregii evoluții a societății, Congresul a inaugurat începutul unei noi perioade în viața partidului și a poporului. Odată cu Congresul al IX-lea al partidului, cu adoptarea noii Constituții și proclamarea Republicii Socialiste România, — precizează Programul P.C.R. www.dacoromanica.ro — nouă în dezvoltarea

socialistă a țării, în activitatea partidului”¹ caracterizată prin profunde schimbări calitative în întreaga viață economică și social-politică.

În cursul planului 1966—1970, consacrat consolidării bazei tehnico-materiale a socialismului, s-a asigurat dezvoltarea în ritm rapid a forțelor de producție, amplasarea lor mai armonioasă pe întreg cuprinsul țării, a fost pus un accent deosebit pe dezvoltarea ramurilor industriale de bază industria constructoare de mașini cu subramurile ei moderne, chimia, metalurgia și alte ramuri. Politica P.C.R. de industrializare în perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului a determinat accelerarea dezvoltării și valorificarea superioară a resurselor materiale și umane a economiei românești. Învățămintul și activitatea de cercetare științifică au fost reorganizate și legate mai strâns de producție. S-au stabilit modalități noi de stimulare a creației științifice, de intensificare a cercetării științifice, fundamentale și aplicative, de îmbunătățire a sistemului de organizare a acesteia. În acest scop, a fost înființat, în 1965, Consiliul Național al Cercetării Științifice, devenit în 1971 Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, care are menirea să înfăptuiască politica partidului în domeniul științei și să asigure coordonarea unitară la scară națională a cercetării științifice în toate domeniile, să asigure stimularea schimbului larg de opinii și confruntarea deschisă a punctelor de vedere în spirit constructiv și în deplină obiectivitate, legarea tot mai strânsă a cercetării științifice de cerințele concrete ale economiei, culturii și vieții sociale. A fost dezvoltată baza tehnico-materială a agriculturii, ramură de bază a economiei naționale. În perioada de după Congres, partidul a supus unei analize exigente situația din agricultură, a criticat o serie de neajunsuri și rămăneri în urmă care s-au manifestat în perioada anterioară și a adoptat măsuri corespunzătoare pentru îmbunătățirea activității în această ramură.

Îndeplinirea planului cincinal 1966 — 1970 a deschis perspectiva trecerii la o nouă etapă în dezvoltarea societății românești. Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român din august 1969, pornind de la stadiul economic și social-politic pe care l-a atins societatea socialistă românească, de la particularitățile concrete din România, a stabilit ca obiectiv fundamental al programului de viitor lărgirea și perfecționarea în continuare a bazei tehnico-materiale a țării, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Strategia și orientările tactice ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism, conținutul și direcțiile de acțiune pentru îndeplinirea obiectivelor ei, și-au găsit o formulare și caracterizare amplă în documentele Congresului al XI-lea al partidului din 1974, în Programul Partidului Comunist Român, adoptat de cel de-al XI-lea Congres, în opera secretarului general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În viziunea Partidului Comunist Român, făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate este concepută ca un proces complex și atotcuprinzător, care vizează dezvoltarea armonioasă și perfecționarea necon-

¹ Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Edit. politică, București, 1975, p. 59.

tenită a sistemului forțelor de producție pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, crearea economiei naționale avansate, cu o industrie modernă și o agricultură intensivă, de înalt randament, a unei științe înfloritoare, care să asigure dinamizarea producției materiale și perfecționarea întregii societăți, transformări revoluționare corespunzătoare în ansamblul relațiilor de producție și sociale, în existența și conștiința socială a maselor, perfecționarea permanentă a întregului sistem al suprastructurii, promovarea eticii și echității socialiste, afirmarea personalității umane. Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate are în vedere realizarea unei concordanțe cât mai depline între forțele de producție și relațiile de producție și sociale, dezvoltarea democrației socialiste, lărgirea și perfecționarea cadrului organizatoric de participare activă și efectivă a oamenilor muncii la conducerea societății, dezvoltarea acțiunii conștiente pentru soluționarea contradicțiilor ce apar pe parcursul dezvoltării sociale. Un loc de seamă în obiectivele strategice ale făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate îl ocupă omogenizarea structurilor sociale și întărirea unității întregului popor; accentuarea procesului de dispariție a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și munca intelectuală, dintre munca din agricultură și cea din industrie; crearea condițiilor celor mai propice creației în domeniul științei, culturii, artei, desfășurarea pe un front larg a instrucției publice, a procesului de formare a conștiinței socialiste, situarea permanentă în centrul politicii sociale, economice, culturale a partidului și statului a omului, factor determinant al întregii dezvoltări sociale.

Partidul Comunist Român concepe înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate în contextul amplului proces revoluționar mondial, în indisolubilă relație cu preocuparea activă pentru întărirea coeziunii și unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor progresiste, cu promovarea colaborării fructuoase cu toate statele lumii, cu afirmarea cursului spre destindere, securitate, colaborare și pace în lume.

În cincinalul 1971—1975 — primul cincinal al perioadei istorice de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate — au fost asigurate creșterea în ritm rapid a forțelor de producție în industrie și agricultură, dezvoltarea economică și social-culturală a tuturor județelor țării, transformări innoitoare și progrese însemnate în toate domeniile economiei și vieții sociale, creșterea nivelului de trai al poporului.

Documentele Congresului al XI-lea al partidului — Raportul, Programul și Directivele cu privire la dezvoltarea economică și socială a României în perioada 1976—1980, și, în perspectivă, până în 1990 — au orientat eforturile poporului, resursele țării spre dezvoltarea susținută a industriei și agriculturii, a celorlalte ramuri, promovarea progresului tehnic, dezvoltarea și gospodărirea rațională a bazei de materii prime, de combustibil și de energie.

Hotărârile adoptate la congresele al IX-lea, al X-lea și al XI-lea ale partidului, au asigurat dezvoltarea armonioasă a întregii societăți, creșterea în ritm susținut a economiei naționale, a produsului social și a venitului național, amplasarea

toriu, dezvoltarea științei, învățămîntului și culturii, perfecționarea tuturor relațiilor sociale, adîncirea în continuare a democrației socialiste.

România a pus la baza progresului său resursele naționale și efortul propriu, destinînd în acest scop o parte însemnată din venitul național pentru acumulare, pentru fondul de dezvoltare economică și socială a țării. În perioada 1966—1980 valoarea medie anuală a investițiilor realizate a fost de aproape 121 miliarde de lei². Această linie politică și-a afirmat din plin justetea, ea a fost însușită de poporul nostru drept singura cale de a asigura dezvoltarea rapidă a economiei naționale, creșterea volumului bunurilor de consum și serviciilor necesare populației, mărirea sistematică a veniturilor personale ale oamenilor muncii și a cheltuielilor social-culturale ale statului. Ca urmare a acestei orientări politice, în perioada 1966—1980, producția industrială a sporit de peste 5 ori, ajungînd să dețină o pondere de 60% în crearea venitulului național. Au luat ființă noi ramuri industriale la nivelul tehnicii avansate, care valorifică tot mai eficient resursele materiale și de muncă ale țării, au cunoscut un proces de continuă modernizare agricultura, transporturile, celelalte domenii ale economiei naționale. Producția globală agricolă a crescut de aproape două ori, produsul social și venitul național de 3,5 ori, iar venitul național pe locuitor de 3 ori³.

Activitatea de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și de introducere a progresului tehnic a contribuit la dezvoltarea și modernizarea industriei, agriculturii și celorlalte ramuri ale economiei, la reducerea importurilor și creșterea exporturilor, la valorificarea mai bună a materiilor prime și materialelor, îmbunătățirea calității și diversificarea sortimentală a produselor.

Perfecționarea organizării administrativ-teritoriale, în 1968, politica de industrializare și amplasare armonioasă și echilibrată a forțelor de producție pe întregul teritoriu au creat condiții tot mai bune pentru dezvoltarea economică și socială a tuturor județelor și localităților țării, asigurînd, totodată, baza materială și spirituală pentru manifestarea deplinei egalități în drepturi a tuturor oamenilor muncii.

În perioada 1966—1980, în ramurile producției materiale, precum și în sfera serviciilor au fost puse în funcțiune un volum de fonduri fixe în valoare de 1566 miliarde lei⁴. România dispunea în 1981 de o avuție națională în bunuri materiale acumulate în valoare de 3400 miliarde lei, din care fondurile fixe reprezentau peste 2000 miliarde lei. Ca urmare, au avut loc schimbări radicale atît în baza materială, în nivelul și calitatea forțelor de producție, în domeniul științei, învățămîntului și culturii, cît și în structura socială, în nivelul de conștiință socială și politică a maselor largi populare, asigurîndu-se consolidarea modului de producție socialist, afirmarea plenară a personalității umane, ridicarea substanțială a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului. România s-a transformat într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică și o agricultură dezvoltată, în plin progres. Dezvoltarea în ritm susținut a economiei românești, pe baza industrializării țării, a asigurat apropierea țării noastre, față

² Anuarul statistic al Republicii Socialiste România 1981, Direcția Centrală de Statistică, p. 385.

³ *Ibidem*, p. 94.

⁴ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România 1981, p. 448—449.

de țările dezvoltate din punct de vedere economic, a nivelurilor pe locuitor la o serie de produse fizice, cum sînt : consumul de energie primară (în echivalent huiă), producția de oțel, ciment, tractoare, autocamioane, vagoane de marfă, îngrășăminte chimice, fire și fibre chimice, masc plastice, aparate de radio, televizoare, frigider, încălțăminte, țesături, produse alimentare.

În aprecierea succeselor înregistrate de economia românească, trebuie să avem în vedere și faptul că ele s-au produs în condițiile existenței unor dificultăți care au influențat dezvoltarea unor sectoare de activitate. Astfel, au fost necesare eforturi deosebite pentru a lichida urmările cutremurului devastator din primăvara anului 1977, care a afectat într-o măsură însemnată activitatea de producție, provocînd mari pagube materiale societății noastre. De asemenea, condițiile climatice nefavorabile din ultimii ani și îndeosebi din anul 1980 s-au resimțit în nivelul producției agricole. Totodată, în această perioadă s-a agravat criza economică mondială în special criza energetică și de materii prime, s-au majorat substanțial prețurile materiilor prime, îndeosebi al petrolului, ceea ce au influențat și economia noastră națională, solicitînd eforturi însemnate pentru asigurarea dezvoltării țării în ritmurile stabilite.

Experiența României demonstrează cu forța adevărului că numai prin dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, prin industrializare, prin dezvoltarea armonioasă și echilibrată a întregii economii naționale s-a asigurat dezvoltarea multilaterală economică-socială, progresul științei și culturii, creșterea prestigiului țării noastre în lume. „Dacă România — sublinia secretarul general al partidului la plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982 — trecînd pe calea construcției socialiste, nu ar fi acționat pentru dezvoltarea puternică a forțelor de producție, pentru realizarea unei industrii moderne pe baza tehnicii celei mai avansate, am fi rămas în continuare o țară slab dezvoltată, dependentă de țările industrializate. Dezvoltarea puternică a industriei socialiste, amplasarea forțelor de producție și progresul industriei în toate județele au constituit și constituie factorul esențial al victoriei socialismului, al trecerii la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism”⁵.

Politica de acumulare promovată de Partidul Comunist Român a dat posibilitatea creării unui mare număr de locuri de muncă în economic, în ramurile neagricole și îndeosebi în industrie, a determinat mutații profunde în structura populației ocupate, în structura socio-profesională a forței de muncă. Comparativ cu anul 1950, structura populației ocupate pe cele trei sectoare principale de activitate — primar, secundar și terțiar — în anul 1980 indică o creștere spectaculoasă a ponderii populației ocupate în industrie și construcții de la 14,2% la 43,8%, din totalul populației ocupate, însoțită de o scădere a ponderii persoanelor ocupate în agricultură și silvicultură de la 74,3% la 29,8%⁶. O creștere însemnată a cu-

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, prezentată la plenara largită a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, 1-2 iunie 1982, Cuvîntare la încheierea lucrărilor*, Edit. politică, București, 1982, p. 20.

⁶ *Anuarul statistic al Republicii România*, p. 120-121.

noscut în această perioadă și ponderea persoanelor ocupate în celelalte ramuri ale economiei naționale.

În cadrul mutațiilor în structura populației, pe prim plan se situează creșterea rîndurilor clasei muncitoare. Numărul muncitorilor a crescut de la 1 200 000 în 1950 la aproape 6 000 000 în 1980. Muncitorii reprezentau în același an 80% din totalul personalului muncitor. Cea mai importantă creștere numerică a muncitorilor s-a înregistrat în ramurile de vîrf ale industriei moderne — construcțiile de mașini, energetica, chimia etc. În ansamblul structurii profesionale a clasei muncitoare a crescut ponderea profesiunilor care comportă un grad mai ridicat de instrucție și calificare tehnică, a celor legate de dirijarea, supravegherea și întreținerea utilajelor moderne.

Țărănimea cooperatistă, deși s-a restrîns numericeste de la 4 568 200 persoane în 1962 la 2 200 000 persoane în 1980 a cunoscut însă, concomitent, schimbări calitative în pregătirea generală, în rolul pe care-l îndeplinește în societate și în modul ei de viață. În concordanță cu rolul agriculturii ca ramură de bază, rol hotărîtor în întreaga dezvoltare economico-socială a țării, țărănimea îndeplinește un rol important în producția de bunuri materiale, în sporirea avuției naționale, în conducerea și înfăptuirea întregii opere de construcție socialistă.

Intellectualitatea, ale cărei rînduri au crescut continuu, reprezentînd în 1981, împreună cu funcționarii, 15% din totalul populației active, a adus și aduce o contribuție de seamă la dezvoltarea științei, învățămîntului, culturii, la îngrijirea sănătății oamenilor.

Progrese remarcabile au fost realizate și pe linia ridicării nivelului, de instruire a populației. Ultimul recensămînt al populației din anul 1977 consemnează o creștere substanțială față de recensămintele anterioare a numărului și proporției persoanelor cu studii superioare și medii. Astfel, numărul persoanelor cu studii superioare era în anul 1977 de 2,9 ori mai mare decît în anul 1956 și de 1,9 ori mai mare decît în anul 1966. Creșteri similare a înregistrat și numărul persoanelor cu studii medii. Din 100 persoane, în anul 1977, 3,6 aveau studii superioare și 10,7 studii medii.

Dezvoltarea forțelor de producție și perfecționarea continuă a relațiilor de producție, dezvoltarea învățămîntului și culturii, creșterea nivelului profesional, tehnic și cultural al clasei muncitoare, țărănimii și celorlalte categorii sociale au determinat procesul apropierii dintre clasele și categoriile sociale, al ștergerii treptate a deosebirilor de clasă — dintre munca industrială și cea agricolă, apropierea condițiilor de muncă și de viață de la oraș și sat. Aceste procese au evoluat în direcția întăririi continue a națiunii noastre, a unității sociale și politice a poporului, a formării societății oamenilor muncii proprietari asupra mijloacelor de producție și, totodată, producători ai tuturor bunurilor materiale și spirituale, a căror existență se bazează pe munca pentru sine și pentru societate. Datorită intereselor fundamentale comune ale claselor și categoriilor sociale, în societatea socialistă românească forța dinamică principală a dezvoltării sociale o formează *unitatea*, pe baza căreia partidul, ca forță politică conducătoare este în măsură să aplice o politică științifică de dezvoltare a țării pe calea progresului multilateral.

Pe baza dezvoltării economiei naționale, a venitului național s-a asigurat ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor. Bunăstarea întregii societăți se referă atât la laturile cantitative ale consumului oamenilor muncii, cât și la laturile calitative ale vieții lor materiale și spirituale, la ansamblul condițiilor economice, sociale și politice, care asigură dezvoltarea armonioasă, fizică și intelectuală a omului, afirmarea sa multilaterală.

Una din căile principale a creșterii nivelului de trai al populației o constituie retribuiția după cantitatea și calitatea muncii. Retribuiția după muncă a urmat o linie continuu ascendentă. Ca urmare a aplicării unor măsuri succesive de sporire a retribuițiilor s-a asigurat creșterea retribuiției medii lunare la 2238 lei în 1980, față de 1028 lei în 1965. Majorarea retribuițiilor și menținerea prețurilor în limitele planificate au avut ca rezultat creșterea retribuiției reale, în perioada 1966—1980 cu 85%⁷. În aceeași perioadă, veniturile reale provenite din munca în cooperativa agricolă de producție și din gospodăria personală, pe o persoană activă s-au dublat.

În același timp, ca urmare a înlăptuirii în viață a principiilor eticii și echității socialiste, raportul între retribuiția minimă și maximă pe economie s-a diminuat de la 1 : 9,7 la 1 : 5,5. Apropierea nivelurilor retribuiției are la bază considerente de echitate socialistă, cât și modificările obiective intervenite în caracterul muncii, ca urmare a generalizării învățământului de 10 ani, a creșterii generale a nivelului de calificare și de cultură generală, a reducerii substanțiale a numărului celor necalificați etc. În etapa actuală acest raport corespunde principiilor socialiste de retribuție după cantitatea și calitatea muncii, asigură o cointeresare materială corespunzătoare, ține seama de contribuția adusă la producția de bunuri materiale și la activitatea socială de către fiecare categorie de oameni ai muncii.

Pe lângă veniturile din muncă, populația beneficiază de importante venituri din fondurile sociale de consum folosite pentru învățământ, cultură, ocrotirea sănătății, prevederile sociale, cultură fizică și sport. Astfel, în 1980, din fondurile sociale de consum s-a asigurat învățământul gratuit pentru un număr de 5,6 milioane copii, elevi și studenți, s-au acordat burse, masa la cantină, întreținerea la internate, manuale gratuite; s-au plătit pensii pentru limită de vîrstă, invaliditate în muncă, I.O.V.R. unui număr de peste 3 milioane persoane; s-a acordat alocație de stat pentru 4,5 milioane copii ai oamenilor muncii; s-au plătit concedii pentru pierderea temporară a capacității de muncă și maternitate; fondurile cheltuite pentru ocrotirea sănătății populației de la bugetul de stat s-au ridicat la peste 14 miliarde lei etc. Una dintre marile cuceriri ale oamenilor muncii din România o constituie asistența medicală gratuită. Prin eforturile materiale ale statului s-au pregătit un număr mare de medici, de cadre medii sanitare și s-au construit noi spitale și policlinici. Numărul locuitorilor ce revin la un medic s-a redus în perioada 1966—1980 de la 682 la 558⁸; de asemenea, numărul paturilor de asistență medicală la 1000 de locuitori a crescut de la 4,2 în 1950 și 6,4 în 1965 la 9,4 în 1980⁹.

⁷ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1981 p. 132 și 104.

⁸ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1981, p. 646.

⁹ Ibidem, p. 644—645. www.dacoromanica.ro

În perioada 1966—1980 au fost construite aproape în toate județele țării spitale noi, moderne, de mare capacitate. S-a îmbunătățit radical starea de sănătate a populației. Mortalitatea infantilă a scăzut de la 142,7 la mia de copii născuți vii în 1948 la 29,3 în 1980. Scăderea ratei mortalității și ridicarea sistematică a standardului de viață al populației a avut ca rezultat creșterea continuă a populației țării, care, la 1 iulie 1980 era de 22 200 387, față de 15 872 624 la 25 ianuarie 1948. Ritmul mediu anual de creștere al populației, în perioada 1962—1980, a fost de 1,1 la sută, ceea ce situează România printre țările care au cea mai rapidă evoluție demografică din Europa. Totodată, durata medie de viață a crescut de la 42 ani în 1932 la 70 ani în perioada 1976—1980.

Sporirea continuă a veniturilor bănești ale populației și sporirea producției bunurilor de consum, modernizarea rețelei comerciale și a celei prestatoare de servicii au asigurat creșterea și diversificarea consumului populației de la orașe și sate. A sporit continuu consumul de produse care îmbunătățesc condițiile de viață și confort (electrocasnice, mobilă, metalochimice, textile, încălțăminte, autoturisme etc.) precum și de produse necesare ridicării nivelului cultural (televizoare, aparate de radio, cărți, aparate fotografice, instrumente muzicale etc.).

Creșterea nivelului de trai este reliefată și de îmbunătățirea sensibilă a condițiilor de locuit. În perioada 1966—1980 au fost date în folosință din fondurile statului, întreprinderilor, organizațiilor cooperatiste și obștești și din fondurile populației aproape 2 300 000 de locuințe¹⁰.

Potrivit prevederilor Programului partidului până în 1990 se va asigura soluționarea în linii generale a problemei spațiului de locuit.

Concomitent s-au dezvoltat construcțiile social-culturale de la orașe și sate, s-a extins rețeaua instituțiilor cultural-artistice, s-au amenajat parcuri de odihnă, terenuri de sport.

În cadrul politicii sociale o atenție deosebită s-a acordat îmbunătățirii permanente a condițiilor de muncă, protecției muncii și ocrotirii sănătății oamenilor.

Eforturile pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă se reflectă în primul rând în creșterea permanentă a gradului de înzestrare tehnică a muncii, a mecanizării și automatizării proceselor de producție din industrie, construcții, agricultură și alte ramuri ale economiei naționale. Concediul de odihnă, garantat și plătit pentru toate categoriile de oameni, inclusiv pentru membrii cooperativelor agricole de producție, are o durată variind între 15 și 24 de zile lucrătoare; el se mărește pentru cei care muncesc în locuri cu condiții deosebite, de la caz la caz, cu 3—12 zile de concediu suplimentar, uneori și mai mult; concediul integral poate ajunge până 30 de zile lucrătoare. Cît privește munca tinerilor până la 18 ani aceștia au dreptul la concedii de mai lungă durată, de 18—24 zile lucrătoare.

O atenție deosebită se acordă mamei și copilului, creării unor condiții optime de naștere și îngrijire a noilor născuți, asigurării coresponsabile a natalității și reducerii mortalității. S-a dezvoltat mult rețeaua de maternități, de spitale de specialitate, policlinici și dispensare pentru femeia mamă și copil, asigurându-se în 1980 ca 98,5% dintre mame să aducă pe

¹⁰ *Ibidem*, p. 464.

lume copii într-o instituție sanitară, asistate de un personal medical calificat¹¹. De asemenea, rețeaua de creștere și cămine de copii a înregistrat o continuă dezvoltare. Astfel, numărul creșelor a crescut de la 288 în 1965, la 902 în 1980, iar al locurilor de la 11 800 la 92 632¹². Familia primește în societatea socialistă românească sprijin material prin sistemul alocațiilor de stat pentru copii, acordarea de ajutoare mamelor cu mai mulți copii, de indemnizații de naștere, prin asistența medicală și medicamente complet exceptate de plată, prin organizarea de creșe, cămine, grădinițe, colonii și tabere pentru copii.

Progrese importante s-au înregistrat în dezvoltarea învățămîntului. În perioada 1966—1980, populația școlară în totalul populației țării a reprezentat aproape 25%. Prin eforturile financiare ale statului s-a asigurat învățămîntului o bază tehnico-materială în continuă modernizare.

În procesul edificării societății socialiste multilateral dezvoltate s-a acordat o atenție deosebită instituționalizării și perfecționării cadrului organizatoric în vederea aducerii democrației socialiste, participării tuturor oamenilor muncii la conducerea societății. În acest sens, pe baza orientărilor Congresului al IX-lea al partidului și ale Conferinței Naționale a partidului din 1967 a fost îmbunătățită organizarea administrativ-teritorială, s-a renunțat la principiul conducerii unipersonale și s-a introdus în viața de stat și economică, pe toate treptele ierarhice, principiul conducerii colective. Au fost îmbunătățite metodele de lucru ale Marii Adunări Naționale, organul suprem al puterii de stat, instituindu-se sistemul sesiunilor deschise, de mai lungă durată, ale Marii Adunări Naționale, care permite o mai bună aprofundare a problemelor pe care le ridică adoptarea proiectelor de legi, cunoașterea mai bună de către deputați a realității și adoptarea actelor normative în bună cunoștință de cauză. A fost extins cadrul de participare a maselor la procesul de elaborare a actelor normative prin acordarea dreptului de inițiativă legislativă Frontului Democrației și Unității Socialiste, cel mai larg organism politic, cu caracter reprezentativ, care este alcătuit din: Partidul Comunist Român, Organizația Democrației și Unității Socialiste, Uniunea Generală a Sindicatelor din România, Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole de Producție, Uniunea Tineretului Comunist, Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști, Consiliul Național al Femeilor, uniunile scriitorilor, compozitorilor și artiștilor plastici, asociațiile oamenilor de știință, ale medicilor și cadrelor didactice, ale oamenilor din teatru și cinematografie, cooperarea meșteșugărească și de consum, consiliile oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, sîrbă și ucraineană, alte organizații de masă, obștești și profesionale, precum și reprezentanți ai celor 14 culte religioase existente în țară.

Măsuri importante au fost adoptate pe linia perfecționării activității consiliilor populare — organe locale ale puterii de stat. Legea consiliilor populare din 1968, cu modificările aduse în 1976, a asigurat sporirea atribuțiilor consiliilor populare, o mai activă participare a cetățenilor la activitatea acestora. Un moment important în îmbunătățirea activității consiliilor populare a avut instituționalizarea, în 1975, a Congresului și Camerei

¹¹ Anuarul statistic al Republicii Socialiste România, 1981, p. 642.

¹² *Ibidem*, p. 647.

legislative ale consiliilor populare. Camera legislativă, analizează, în calitate de organ permanent, deliberativ al consiliilor populare, problemele de bază ale dezvoltării economice și sociale a județelor, municipiilor, orașelor și comunelor, dezbate și votează, înainte de a fi suspuse adoptării Marii Adunări Naționale, proiectele de legi referitoare la dezvoltarea unităților administrativ-teritoriale, face propuneri pe asemenea probleme Marii Adunări Naționale, Consiliului de Stat, sau Președintelui Republicii Socialiste România.

Acționându-se pentru adâncirea democrației socialiste în viața economică au fost instituționalizate în întreprinderi și centrale, în instituții economico-sociale, în departamente și ministere *consiliile* oamenilor muncii, adunările generale ale proprietarilor, producătorilor și beneficiarilor, organe de conducere colectivă, cu caracter deliberativ. Reprezentând forme ale autoconducerii muncitorești, aceste organe asigură participarea directă a clasei muncitoare, a celorlalți oameni ai muncii la conducerea unităților socialiste. Adunarea generală — forul suprem al proprietarilor și producătorilor, dezbate și adoptă hotărâri cu privire la întreaga activitate economico-financiară, la buna pregătire a fiecărei unități economice; adoptă planul de dezvoltare economico-socială, bugetul de venituri și cheltuieli, măsuri de asigurare a dezvoltării unității economice, a creșterii veniturilor oamenilor muncii. În atribuțiile adunării generale intră aprobarea activității consiliilor de conducere, precum și a competenței acestor consilii, inclusiv a cadrelor de conducere, directori, directori adjuncți și alții.

Consiliile de conducere, în care oamenii muncii care lucrează direct în producție reprezintă cel puțin 30%, conduc întreaga activitate a întreprinderii, asigură îndeplinirea planului, folosirea rațională a forței de muncă, organizarea producției și a muncii, administrează și gospodăresc mijloacele materiale și financiare în vederea îndeplinirii în cele mai bune condiții a sarcinilor de plan și, totodată, ele se preocupă de problemele sociale, de condițiile de muncă și de viață ale întregului colectiv, veghează la aplicarea corectă a legislației, aprobă bilanțul întreprinderii etc. Totodată, prin crearea consiliilor controlului muncitoresc asupra activității economice și sociale, a consiliilor pe probleme de pe lângă consiliile oamenilor muncii s-au lărgit posibilitățile de participare a oamenilor muncii la conducerea activității unităților economice, la soluționarea problemelor complexe care stau în fața organelor de conducere colectivă ale întreprinderilor și centralelor industriale. Peste 30% din membrii consiliilor de control muncitoresc, inclusiv al Consiliului Central de Control Muncitoresc al Activității Economice și Sociale, sînt muncitori care lucrează nemijlocit în producție.

O treaptă calitativ superioară în dezvoltarea autoconducerii muncitorești, în asigurarea cadrului organizatoric adecvat pentru participarea efectivă, la scară națională, a clasei muncitoare, a celorlalți oameni ai muncii la conducerea societății a fost marcată de instituționalizarea, în 1977, a *Congresului consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi* și crearea *Consiliului Național al oamenilor Muncii*, care organizează aplicarea și controlează îndeplinirea hotărârilor Congresului, analizează planurile anuale și de perspectivă privind dezvoltarea industriei construcțiilor și transporturilor. Totodată, Consiliul asigură orientarea și conducerea unitară a activității consiliilor muncii din centrale,

întreprinderi și alte unități economice, ale consiliilor de conducere din ministere, îndrumă activitatea adunărilor generale ale oamenilor muncii.

În cadrul democrației muncitorești un rol important îl au Congresul agricultorilor ce reunește circa 11 000 de reprezentanți direcți ai oamenilor muncii și Consiliul Național al Agriculturii, instituționalizate în 1977; de asemenea, Congresul învățămîntului, Congresul educației și culturii, Conferința Națională a oamenilor de știință. Aceste organisme au un rol însemnat în dezbaterile problemelor din domeniile respective, în dezvoltarea generală a țării.

Pe baza hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului, ale Conferinței Naționale a partidului din 1977 și ale Plenarei C.C. al P.C.R. din martie 1978 au fost adoptate importante măsuri privind perfecționarea conducerii, organizării și planificării economiei naționale, măsuri care au dus la întărirea autoconducerii muncitorești. Afirmarea în viață a principiului autoconducerii muncitorești, întemeiat pe autogestiuinea și autofinanțarea unităților economice și teritorial-administrative, a creat condițiile manifestării plene a tuturor oamenilor muncii în calitatea lor de proprietari, producători și beneficiari ai muncii lor.

Adîncirea continuă a democrației și-a găsit expresie și în creșterea rolului și atribuțiilor sindicatelor, a celorlalte organizații de masă și obștești. Sindicatele au răspunderea directă a organizării adunărilor generale ale oamenilor muncii, fac parte nemijlocit din toate organele de conducere colectivă — de la întreprindere și pînă la minister și guvern —, asigurînd astfel prezența activă și participarea largă a clasei muncitoare, a maselor de oameni ai muncii la dezbaterile și la elaborarea măsurilor care privesc înlăptuirea planurilor economice, problemele sociale, perfecționarea profesională etc. Conclucrarea strînsă dintre consiliile oamenilor muncii și organizațiile sindicale asigură unitatea în soluționarea corespunzătoare a tuturor problemelor de muncă și viață ale oamenilor muncii.

Activitatea sindicatelor se desfășoară sub conducerea politică a Partidului Comunist Român, conducere care se realizează pe baza liniei politice generale a partidului, prin comuniștii care-și desfășoară activitatea în sindicate. Sindicatul este organizat pe temeiul dreptului constituțional de asociere al oamenilor muncii și funcționează ca persoană juridică. El își desfășoară activitatea pe baza democrației muncitorești, manifestînd larg spiritul de inițiativă în organizarea activităților cu caracter economic, social, cultural, corespunzător intereselor și cerințelor membrilor de sindicat și în concordanță cu interesele generale ale societății¹³.

Un rol deosebit de important în asigurarea participării organizate a întregului popor la conducerea societății revine *Frontului Democrației și Unității Socialiste*. Potrivit Statutului său, adoptat la Congresul al II-lea, „Frontul Democrației și Unității Socialiste este cel mai larg organ politic, patriotic, revoluționar, cu caracter reprezentativ, în cadrul căruia se afirmă unitatea tuturor cetățenilor țării, fără deosebire de naționalitate, în jurul Partidului Comunist Român, se realizează unirea și coordonarea eforturilor întregului popor în procesul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, prin participarea organizată a maselor populare la

¹³ Statutul-cădru al sindicatelor. www.dacoromanica.ro 981.

conducerea treburilor obștești, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a țării¹⁴.

Recunoscând rolul Partidului Comunist Român ca forță politică conducătoare a întregii societăți românești, Frontul reprezintă comunitatea de interese politice, ideologice și culturale a întregului nostru popor. La baza acestei coeziuni stă alianța muncitorească-țărănească, a cărei forță și trăinicie constituie o latură esențială a existenței și activității Frontului Democrației și Unității Socialiste și ale organizațiilor proprii ale acestuia. Constituirea organizațiilor proprii ale F.D.U.S., care cuprind milioane de oameni ai muncii de la orașe și sate ce nu fac parte din partid, oferă cadrul propice al organizării politice a mării majorități a populației adulte a țării, al stimulării participării maselor la conducerea vieții sociale. În centrul activității Frontului Democrației și Unității Socialiste, a tuturor organizațiilor componente se află permanent mobilizarea oamenilor muncii la înfăptuirea politicii interne și externe a țării. El militează pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor, afirmarea în viață a principiilor eticii și echității socialiste; organizează acțiuni de informare a populației asupra principalelor probleme și aspecte teoretice și practice ale politicii interne și externe a partidului și statului. F.D.U.S. are dreptul de inițiativă, ceea ce înseamnă posibilitatea de a supune dezbaterii și adoptării de către Marea Adunare Națională a unor proiecte de legi. De asemenea, propune pe liste unice candidații de deputați pentru Marea Adunare Națională și consiliile populare, organizează campaniile electorale pentru alegerea deputaților, îndrumă, controlează și sprijină activitatea deputaților în îndeplinirea mandatului încredințat de alegători. Totodată, organizează adunări publice sub denumirea de „Tribuna democrației”, mijloc de participare directă a oamenilor muncii de la orașe și sate la discutarea problemelor de interes general și la rezolvarea treburilor obștești.

Promotor al principiilor de înnoire permanentă a structurilor din societate, de perfecționare a conducerii și organizării socialiste, corespunzător condițiilor în continuă schimbare, Partidul Comunist Român și-a perfecționat el însuși activitatea, a acționat consecvent pentru întărirea legăturilor sale cu masele. Această activitate a avut drept rezultat creșterea capacității sale de mobilizare a maselor, de influențare a proceselor sociale. În perioada de după Congresul al IX-lea, Comitetul Central a acționat pentru promovarea spiritului democratic în întreaga activitate de partid, pentru respectarea riguroasă a principiilor statuare și a normelor vieții de partid. În iulie 1965, august 1969, noiembrie 1974 și noiembrie 1979 au avut loc *Congrese* ale partidului, iar în decembrie 1967, iulie 1972, decembrie 1977 și decembrie 1982 *Conferințe Naționale* ale partidului. Totodată, Comitetul Central s-a întrunit cu regularitate în ședințe plene, adoptând hotărârile necesare transpunerii în practică a directivelor Congreselor partidului. Organele colective ale Comitetului Central au desfășurat o intensă activitate pentru înfăptuirea hotărârilor, au elaborat și au înfăptuit măsuri pentru îmbunătățirea muncii în diferite sectoare.

O caracteristică a conducerii societății de către Partidul Comunist Român în etapa edificării societății socialiste multilateral dezvoltate

¹⁴ Statutul Frontului Democrației și Unității Socialiste din R. S. România, Edit. politică, București, 1980.

constă în îmbinarea propriei sale activități cu cea a statului — ca stat al democrației muncitorești —, a organizațiilor de masă și obștești, a organismelor de conducere colectivă din unitățile economice-sociale, integrarea organică a partidului în viața societății. Aceasta asigură cunoașterea mai directă a problemelor, creșterea eficienței activității de conducere politică, realizarea unei conduceri unitare, pe linie de partid și de stat, și eliminarea unor suprapuneri și paralelisme. Întreaga politică a partidului este elaborată împreună cu clasa muncitoare, cu masele largi de oameni ai muncii. Proiectele de documente care urmează să fie adoptate de congresele P.C.R., principalele proiecte de legi și alte importante documente de partid și de stat sînt supuse dezbaterii comuniștilor, întregului popor. Prin aceasta, se realizează condiția principală pentru asigurarea rolului politic conducător al Partidului Comunist Român : acordul și adeziunea clasei muncitoare, a poporului la politica partidului. În ansamblul sistemului nostru social-politic, partidul se manifestă drept „nucleul în jurul căruia gravitează întreaga societate și de la care radiază energia și lumina ce pun în mișcare și asigură funcționarea întregului angrenaj al orînduirii socialiste. La rîndul său, partidul se regenerează continuu sub impulsul puternicelor fascicule de energie și lumină ce se îndreaptă continuu spre el din rîndul națiunii noastre socialiste”. Putem spune — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că „partidul comunist îndeplinește rolul de centru vital al întregului nostru sistem social. Funcționarea normală a acestui centru reprezintă condiția sine qua non a dezvoltării continue a societății socialiste”¹⁵. Calitatea Partidului Comunist Român de centru vital își are temeiul în identificarea sa deplină cu aspirațiile supreme ale poporului, în întărirea continuă a legăturilor sale cu clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, cu celelalte categorii de oameni ai muncii.

Expresie grăitoare a forței sale, a prestigiului și încrederii de care se bucură în rîndurile oamenilor muncii, ale întregului popor, Partidul Comunist Român unea în rîndurile sale, în noiembrie 1979, data întrunirii Congresului al XII-lea, aproape 3 000 000 de membri, din rîndurile celor mai înaintați muncitori, țărani, intelectuali, reprezentînd 25% din populația activă a României. Din totalul membrilor de partid, aproape 54% erau muncitori, față de 44% în 1965, circa 18% țărani și 29% intelectuali. Partidul Comunist Român a devenit un partid de masă, strîns legat de clasa muncitoare, de întregul popor.

În exercitarea rolului său politic conducător în societatea socialistă românească, Partidul Comunist Român a acordat o atenție deosebită activității politico-ideologice și cultural-educative, care constituie o componentă esențială a procesului de edificare a societății socialiste. Congresele și Conferințele naționale, plenarele Comitetului Central, stabilind directivele de dezvoltare economică și socială a țării, au subliniat rolul crescînd al activității teoretice, ideologice și politico-educative în formarea omului nou. Principala caracteristică a orientării P.C.R. în acest domeniu este concepția largă, cuprinzătoare, despre educația socialistă a membrilor de partid, a oamenilor muncii în general, ca o activitate care implică o temeinică pregătire politică-ideologică, bazată pe însușirea concepției mate-

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Edit. politică, București, 1979, p. 10.

rialist-dialectice și istorice despre natură și societate, lărgirea orizontului general de cunoaștere prin însușirea a tot ce este valoros în domeniul culturii, științei și tehnicii contemporane, creșterea spiritului de responsabilitate socială, generalizarea în întreaga societate a atitudinii noi, înaintate față de muncă, față de proprietatea socialistă, dezvoltarea continuă a devotamentului față de cauza socialismului, a făuririi comunismului în țara noastră.

În perfecționarea activității ideologice, politice și cultural-educative un rol de mare importanță au avut orientările stabilite de Plenarele Comitetului Central al P.C.R. din 3 — 5 noiembrie 1971 și din 1 — 2 iunie 1982, de Congreșele educației politice și culturii socialiste din 1976 și 1982 care, prin hotărârile adoptate, au elaborat programul de largă perspectivă pentru ridicarea conștiinței socialiste, formarea omului nou. În centrul activității politico-educative și culturale a fost pusă munca pentru realizarea planului, creșterea productivității muncii, a eficienței economice, precum și dezvoltarea dragostei față de țară, de popor, față de cauza socialismului.

O expresie elocventă a preocupărilor partidului nostru pentru continua perfecționare a profilului moral-politic al comuniștilor o reprezintă adoptarea la Congresul al XI-lea al partidului a *Codului principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*, căruia îi revine un rol important în educarea comuniștilor, a tuturor oamenilor muncii.

În formarea omului nou un rol deosebit revine creației literar-artistice. În perioada deschisă de Congresul al IX-lea al partidului a fost stimulată preocuparea scriitorilor și a tuturor artiștilor pentru perfecționarea măiestriei, pentru îmbogățirea mijloacelor de exprimare, pentru o continuă inovare creatoare. Au fost înlăturate pe deplin unele metode greșite în îndrumarea literaturii și artei, unele viziuni înguste și păreri rigide cu privire la caracterul artei. În această perioadă, scriitorii, artiștii, de toate generațiile, au dat societății opere de valoare, în toate genurile creației și într-o diversitate de stiluri, care poartă amprenta preocupărilor și aspirațiilor poporului, a realizărilor istorice obținute în edificarea societății socialiste. Literatura, arta, muzica au adus o contribuție însemnată la activitatea cultural-educativă de ridicare a conștiinței maselor populare.

O contribuție însemnată în impulsivarea activității educative, în dezvoltarea și promovarea culturii noi, în întreaga viață spirituală a societății aduce Festivalul național „Cântarea României”, care a pus în evidență geniul creator al poporului nostru, făuritorul civilizației materiale și spirituale în țara noastră.

Activitatea teoretică, ideologică și politico-educativă a avut un rol de mare însemnătate în înarmarea partidului, a clasei muncitoare, a întregului popor cu înțelegerea științifică a realităților din țara noastră și din viața internațională. Ea a contribuit și contribuie la ridicarea nivelului ideologic al oamenilor muncii și la lărgirea orizontului lor de cunoaștere; a exercitat și exercită o puternică influență în dezvoltarea forțelor de producție, în perfecționarea relațiilor sociale, a formelor de conducere a societății socialiste românești. „Trebuie să pornim de la faptul — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că educația politică și ridicarea nivelului de cultură presupun o totalitate multilaterală de cunoștințe din toate do-

meniile economico-sociale, însușirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane, naționale și universale. Constituie o dovadă a unei înalte culturi realizarea unei producții de bună calitate, alături din punct de vedere tehnic, cât și estetic ! Constituie un act de înaltă cultură realizarea unor noi descoperiri, perfecționarea tehnologiilor, impulsivitatea activității de cercetare în toate domeniile ! Și muncitorul din mină, și brigadierii de la Canalul Dunăre — Marea Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizând minunatele construcții ale socialismului, punând în ele priceperea, gândurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism¹⁶.

Prefacerile profunde petrecute în viața economică, socială și culturală a României se reflectă și în activitatea internațională a țării noastre. Pornind de la concluzia — afirmată pe deplin de practica revoluționară — că între politica internă și cea externă există o strânsă unitate dialectică, Partidul Comunist Român, România socialistă desfășoară, în același timp, o intensă activitate internațională pentru promovarea unei politici de colaborare egală în drepturi între toate națiunile, participă activ la lupta forțelor înaintate pentru progres social, independență și pace în lume.

O contribuție decisivă la orientarea politicii externe a României, la formularea științifică a principalelor tendințe ale epocii contemporane și la înfăptuirea relațiilor internaționale ale țării noastre aduce tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele României. Capacitatea de investigare științifică, sublinierea magistrală a profunzimii transformărilor ce au loc în viața internațională și precizarea, în spirit novator, a modalităților de acțiune pentru a da viață năzuințelor de pace, progres și independență a popoarelor sînt îmbinate armonios de secretarul general al partidului cu o amplă și neîntreruptă implicare în viața internațională.

În activitatea sa internațională, România pune pe primul plan întărirea relațiilor de colaborare cu toate țările socialiste, și în primul rînd cu vecinii săi, acționează pentru depășirea divergențelor și întărirea unității și solidarității țărilor socialiste — condiție esențială pentru dezvoltarea cu succes a socialismului în fiecare țară, pentru afirmarea prestigiului său și a ideilor socialiste în lume, pentru politica de destindere, de independență și pace. De asemenea, o atenție deosebită acordă colaborării cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealinierte, dezvoltă, în spiritul coexistenței pașnice, relațiile cu toate țările, fără deosebire de orînduire socială. În 1980, țara noastră întreține relații diplomatice și consulare cu 137 de state, față de 67 în 1965, și relații economice și culturale cu 150 de state. La temelia relațiilor sale internaționale, România așază principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, ale renunțării la forță și la amenințarea cu forță.

În perioada care s-a scurs de la Congresul al IX-lea al partidului din 1965, secretarul general al P.C.R., președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu a desfășurat o intensă activitate de contacte la nivel înalt concretizată în 96 vizite oficiale efectuate în țări de pe toate

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste*, 24—25 iunie 1982, în „*Socetate*” din 26 iunie 1982

continentele și în 103 vizite oficiale la nivel de șefi de stat care au avut loc în România. Cu prilejul întâlnirilor la nivel înalt au fost semnate 20 de tratate de prietenie și cooperare, precum și 77 declarații solemne comune și declarații comune, care au înscris contribuții esențiale la dezvoltarea relațiilor internaționale ale României, la cauza destinderii, securității, colaborării internaționale.

Dezvoltând relații cu toate statele și făcând parte din peste 80 de organizații internaționale, participând constant la activitatea a peste 700 de organizații neguvernamentale, România este prezentă la dezbaterile tuturor marilor probleme internaționale, aducându-și contribuții substanțiale, larg recunoscute pe plan mondial, la adoptarea de măsuri pe linia securității și cooperării în Europa, dezarmării generale, în primul rând a celei nucleare, soluționării pe cale politică a conflictelor sau stărilor conflictuale în lume, lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice și politice internaționale, democratizării relațiilor internaționale.

România a militat și militează pentru obținerea unor rezultate cât mai bune în cadrul reuniunii de la Madrid, convocarea unei conferințe pentru încredere și dezarmare pe continentul nostru care să asigure continuitatea reuniunilor începute la Helsinki, progrese pe calea statornicirii unor relații de largă colaborare, pentru crearea unei Europe unite, ferită de spectrul războiului. Pe aceeași linie se înscrie preocuparea României pentru dezvoltarea colaborării — bi și multilaterale — între țările balcanice, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a colaborării și păcii, liberă de arme nucleare.

Congresul al XII-lea al partidului din 1979, pornind de la realizările remarcabile obținute în dezvoltarea economiei naționale, a stabilit ca obiectiv fundamental al planului cincinal 1981—1985 continuarea, pe o treaptă superioară a îndeplinirii Programului partidului, dezvoltarea puternică a industriei, îndeosebi a producției de materii prime și energetice, a agriculturii, înfăptuirea unei profunde revoluții în baza tehnico-materială și în organizarea producției din agricultură, valorificarea superioară a resurselor materiale și de muncă existente în fiecare județ, realizarea unei noi calități a muncii și a vieții, afirmarea cu putere a științei și tehnicii contemporane în toate domeniile, realizarea obiectivului strategic de trecere a României la un nou stadiu istoric — de țară mediu dezvoltată. Pe această bază se vor asigura dezvoltarea forțelor de producție, progresul general al societății, ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român, desfășurându-și lucrările în zilele de 16—18 decembrie 1982, a făcut o profundă analiză problemelor centrale ale vieții economico-sociale, modului în care se realizează Planul național unic de dezvoltare economico-socială în perioada 1981—1985 și a adoptat programe și hotărâri menite să asigure transpunerea în viață a hotărârilor Congresului al XII-lea al partidului. Conferința a indicat, totodată, modul în care partidul și statul, întregul popor trebuie să acționeze pentru soluționarea lor optimă, căile și modalitățile de perfecționare continuă a întregii activități a societății noastre.

Documentele de partid și de stat privind dezvoltarea economică și socială a României în cincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă până în 1990 asigură progresul armonios și unitar al forțelor de producție, al tuturor domeniilor www.dacoromanica.ro, ridicarea țării noastre

pe o nouă treaptă de dezvoltare, lichidarea treptată a decalajelor față de țările industrializate și transformarea României într-o țară dezvoltată din punct de vedere economic, cu o producție industrială și un venit național comparabile cu ale țărilor industrializate.

LE PROGRÈS MULTILATÉRAL DE LA ROUMANIE SOUS
LA DIRECTION DU PRÉSIDENT NICOLAE CEAUȘESCU
DURANT LA PÉRIODE OUVERTE PAR
LE IXe CONGRÈS DU PARTI

— RÉSUMÉ —

L'étude examine une période particulièrement importante de l'histoire contemporaine de la Roumanie, à savoir la période de son passage du stade de pays socialiste en voie de développement à celui de pays moyennement développé, de consolidation et de développement de l'édification socialiste. En synthétisant l'expérience de la Roumanie dans l'édification du socialisme, l'auteur considère que le progrès économique et social de la Roumanie a été favorisé uniquement par le fait que le parti et l'Etat roumain ont agi sur de multiples plans en vue de développer les forces productives, de créer une industrie nationale moderne. Le progrès économique et social du pays a reposé sur les ressources intérieures, sur le propre effort du peuple roumain, une partie importante du revenu national étant affecté à l'accumulation.

Sur la base de l'analyse des faits et données, il est démontré que la transformation de la Roumanie en pays industriel-agraire possédant une industrie puissante et une agriculture en plein essor, a assuré l'élévation du niveau de vie du peuple, le progrès de la science, de l'enseignement et de la culture, un haut niveau de civilisation de toute la société, le renforcement de l'indépendance et de la souveraineté du pays.

CARACTERUL UNITAR AL ISTORIEI ÎN VIZIUNEA SECRETARULUI GENERAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

DE

GHEORGHE I. IONIȚĂ

„Avem un trecut glorios, care reprezintă cea mai prețioasă moștenire a poporului nostru. Avem datoria să ridicăm pe o treaptă nouă și să îmbogățim cu noi cuceriri materiale și spirituale această prețioasă moștenire, să ridicăm pe noi culmi de civilizație poporul, națiunea noastră socialistă”

(Din Expunerea tovarășului
Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C.
al P.C.R. din 1—2 iunie 1982)

Aniversăm împlinirea a 50 de ani de participare la mișcarea muncitorească, revoluționară și democratică din România și ziua de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în condițiile în care întregul nostru front istoriografic se concentrează, cu toată atenția, pentru îndeplinirea exemplară a sarcinilor care-i revin în lumina documentelor Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, ale celui de-al II-lea Congres al educației politice și culturii socialiste (iunie 1982) și ale Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din 16—18 decembrie 1982.

Istoricii, cercetătorii din acest domeniu, toți iubitorii și cunoscătorii de istorie din România socialistă sînt foarte sensibili la aprecierea expresă care s-a făcut în legătură cu faptul că, în viitor, va trebui să se acorde o mai mare atenție decît pînă acum cunoașterii limbii, literaturii și istoriei poporului român¹. Cu toții sîntem de asemenea foarte recunoscători și privind cu toată responsabilitatea faptul că istoria este considerată astăzi de partidul nostru „*fundamentul oricărei activități ideologice, teoretice și politico-educative*”², că ni s-a atras atenția foarte limpede tuturor că „*Nu se poate vorbi de educație patriotică socialistă fără cunoașterea și cinstirea trecutului, a muncii și luptei înaintașilor noștri*”³.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Citîntare la Congresul al II-lea al educației politice și culturii socialiste 25 iunie 1982*, Edit. politică, București, 1982, p. 6.

² Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982*, Edit. politică, București, 1982, p. 15.

³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 15

Adresându-ni-se tuturor, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a atras atenția că „*Va trebui să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze, în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atât rolul claselor sociale, al poporului, cât și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale*”⁴. În această concepție a unei istorii unice și unitare, „... *istoria poporului român va trebui să cuprindă și istoria mișcării muncitorești revoluționare, a Partidului Muncitoresc Social-Democrat precum și a Partidului Comunist Român*” — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982. Aceasta pentru că — ne este foarte clar tuturor — „*Nu pot exista două istorii, una a poporului și una a partidului. Poporul nostru are o singură istorie, iar activitatea Partidului Comunist Român, ca și a altor partide în diferite perioade, constituie o parte inseparabilă a istoriei patriei*”⁵.

Aniversarea strălucitoare a zilei de naștere a conducătorului partidului și statului nostru, precum și a participării sale neîntrerupte de peste cinci decenii la viața mișcării muncitorești, revoluționare și democratice din România ne prilejuiește afirmarea încă o dată a faptului că pentru noi, cei care activăm pe frontul istoric, pentru toți cunoscătorii și iubitorii de istorie, în general, de numele și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt legate momente hotărîtoare ale repunerii istoriei în drepturile ei firești, potrivit unor judecăți de valoare de înaltă esențialitate care au fost făcute de la istoricul Congres al IX-lea al partidului încoace. „*Oare cum s-ar simți un popor care nu și-ar cunoaște trecutul, nu și-ar cunoaște istoria, nu ar prețui și nu ar cinsti această istorie? Nu ar fi ca un copil care nu și-ar cunoaște părinții și se simte străin în lume? Fără nici o îndoială că așa ar fi!* — afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu în 1966, la una dintre primele sale întâlniri de lucru cu oamenii muncii, în calitate nouă pe care o avea de conducător al partidului nostru. *Iată de ce noi avem datoria să cunoaștem, să studiem trecutul de luptă al poporului nostru. Avem un trecut cu care ne putem mîndri. În condiții grele, poporul nostru și-a păstrat ființa națională. În această parte a lumii el a fost un factor de progres și civilizație, și-a adus contribuția în mersul înainte, pe calea unei vieți mai bune. Iată de ce noi, comuniștii, cinstind pe cei care în trecut și-au dat viața pentru fericirea poporului, tragem din lupta lor învățăminte pentru prezentul pe care-l făurim*”⁶.

Studiul istoriei constituie — după cum aprecia într-o altă împrejurare tovarășul Nicolae Ceaușescu — „*un factor esențial de educare patriotică a tinerelor generații, de dezvoltare a sentimentului de răspundere față de soarta națiunii noastre socialiste, a hotărîrii ferme a tuturor tinerilor de a-și închina toată energia, elanul, puterea de muncă și chiar viața, dacă va fi necesar, înfloririi și apărării patriei, salvărdării libertății, suveranității și integrității teritoriale, a cuceririlor revoluționare, socialiste ale poporului*”⁷.

⁴ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 62.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 62.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvtntare la întrlnirea cu activul de partid din regiunea Argeș — 12 iunie 1966 — în România pe drumul dezvoltării construcției socialiste*, vol. 1, Edit. politică, București, 1968, p. 463.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Cuvtntare la Consfătuirea cadrelor didactice care predau științele sociale în învățămîntul superior — 10 noiembrie 1972 —, în România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Edit. politică, București, 1973, p. 832.

Totodată, „studierea istoriei permite cunoașterea legăturilor tradiționale care au existat de-a lungul secolelor între popoare, în special între popoarele vecine, a relațiilor lor de solidaritate și înfrățitorare în lupta pentru cauza libertății și independenței, precum și a aspectelor legate de vechea politică de dominație și asuprire promovată de marile imperii din trecut, de învrăjpire între popoare cultivată de clasele exploatoare. Iată de ce înfățișarea profund obiectivă și interpretarea justă, corectă, principială a datelor și faptelor istorice au o importanță esențială pentru lichidarea surselor de neîncredere și animozitate create de-a lungul timpului între popoare. Tendințele de denaturare a datelor istorice, interpretarea lor subiectivă, eronată, în funcție de anumite conjuncturi sau potrivit unor interese unilaterale, nu slujesc cauzei prieteniei între popoare. Asemenea practici sînt străine principiilor materialismului dialectic și istoric — concepției științifice despre lume a proletariatului —, spiritului de dreptate și adevăr al clasei muncitoare, poziției ei critice juste în valorificarea moștenirii trecutului”⁸.

Istoria, spunea într-o altă împrejurare tovarășul Nicolae Ceaușescu, „... constituie un inestimabil tezaur de experiență politică revoluționară, o bogată sursă de învățăminte și concluzii, care ajută partidul nostru să-și îndeplinească cu cinste misiunea istorică pe care o are astăzi în societatea socialistă, să conducă mai departe poporul spre piscurile luminoase ale erei comuniste”⁹.

Așadar, cercetăm, scriem și difuzăm cunoștințele de istorie unică și unitară a poporului nostru nu numai de dragul de a cerceta, scrie și difuza cunoștințe de istorie; în mod necesar, prin istoria unică și unitară a poporului român țintim spre o finalitate bine precizată: formarea omului nou în spiritul prețuirii valorilor istorice trecute spre a-i fi de folos în contemporaneitate pentru făurirea noii societăți, magistral prefigurate în documentele Congresului al XII-lea al partidului, în Programul partidului nostru, în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu.

O asemenea optică ne este cu atât mai necesară cu cît în trecut, după cum este cunoscut și după cum a afirmat-o tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Greșeli serioase s-au produs în interpretarea istoriei țării noastre, a formării poporului, a limbii și a însăși națiunii române”¹⁰.

Înalta apreciere pe care a acordat-o dintotdeauna și o acordă consecvent istoriei unice și unitare a poporului român tovarășul Nicolae Ceaușescu se reflectă mai întii de toate în faptul că, în întreaga sa operă — publicată pînă acum în cele 23 volume — sînt abundente analizele și referirile privitoare la nenumărate pagini de istorie a patriei noastre, din adîncimea timpului și pînă în actuala etapă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. În fond, dacă ne referim la marile momente din istoria unică și unitară a poporului român, la figurile legendare ale unor

⁸ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotal al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste — 2 iunie 1976*, Edit. politică, București, 1976, p. 47—48.

⁹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, Edit. politică, București, 1973, p. 57.

¹⁰ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la activitatea politico-ideologică și cultural-educativă de formare a omului nou, constructor conștient și devotal al societății socialiste multilateral dezvoltate și al comunismului în România prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste — 2 iunie 1976*, Edit. politică, București, 1976, p. 47—48.

viteji conducători de țară și de oști, ale unor luptători revoluționari, nu există vreun caz care să nu fi format obiect de atenție din partea conducătorului României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În cuprinsul rapoartelor pe care le-a prezentat la Congresele și Conferințele naționale ale partidului, la plenarele C.C. al P.C.R., în expunerile făcute în cursul vizitelor de lucru efectuate în toate județele, de-a lungul și de-a latul țării, cu ocazia unor mari adunări populare consacrate omagierii unor evenimente glorioase din trecut, aniversării și comemorării unor momente remarcabile ale istoriei noastre, aniversării datelor de primă atestare documentară a unor localități, în cuvîntul adresat, în mod repetat, cadrelor ce acționează în frontul ideologic, al științelor sociale — în general — și în domeniul cercetării istorice și al predării istoriei — în special — ca și în multe alte ocazii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat, din multiple unghiuri de vedere, problematica istoriei României, oferindu-ne tuturor posibilități efective de înțelegere mai profundă a istoriei noastre, sugerîndu-ne atîtea și atîtea piste noi pe care ne-am putut și ne putem desfășura activitatea, perfecționîndu-ne continuu munca de cercetare, interpretare și predare a istoriei, de formare a omului nou, constructor devotat al societății socialiste multilateral dezvoltate.

De fapt, s-a spus adeseori — și pe bună dreptate — că așezînd pe firul istoriei aprecierile date de tovarășul Nicolae Ceaușescu diferitelor momente din trecutul și prezentul nostru ar fi să avem, de fapt, reprezentată o adevărată istorie a poporului nostru.

Putem afirma cu deplină satisfacție că opera tovarășului Nicolae Ceaușescu ne oferă nu numai jaloanele pentru analiza celor mai importante probleme ale istoriei noastre *unice și unitare*, ci și cheia metodologică cu care vom putea deschide mai larg paleta cunoașterii și vom putea răspunde la multe întrebări ce nu și-au primit pînă acum soluțiile adecvate din partea cercetării de specialitate, oricîte eforturi s-au depus pentru aceasta.

Din păcate, trebuie s-o spunem deschis, istoricii și cercetătorii noștri nu au reușit pe de-antregul pînă acum să răspundă prin lucrări temeinice sensurilor de excepțională însemnătate teoretică și practică pe care le oferă opera tovarășului Nicolae Ceaușescu ducerii mai departe a cunoașterii noastre istorice. Trebuie să spunem deschis că mai avem încă mari datorii în a traduce în fapt considerațiunile metodologice de largă perspectivă în care a conceput și concepe tovarășul Nicolae Ceaușescu cercetarea, interpretarea, scrierea și difuzarea cunoștințelor de istorie *unică și unitară* a poporului român.

Și trebuie să apreciem că, în chip firesc, cu atît mai mult considerăm că istoricii sînt încă datori cu cît, prea bine se știe, cu strălucita sa viziune asupra cursului vremurilor, semnificînd dezvoltarea creatoare a tezaurului materialismului dialectic și istoric, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aplecat asupra istoriei noastre *unice și unitare*, i-a deslușit permanențele, i-a detașat și i-a valorificat marile sensuri, conferind înalte dimensiuni relației dialectice trecut-prezent-viitor.

Secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a înțeles și înțelege pe deplin — ne-a dovedit-o în atîtea rînduri dragostea, simțămîntul oamenilor acestui milenar pămînt românesc pentru istorie.

Expresia elocventă a acestei cunoașteri profunde a uneia dintre dimensiunile majore, venite și păstrate din vremuri, a spiritualității poporului nostru, o constituie însuși Programul Partidului Comunist Român, în a cărui inițiere și elaborare rolul hotărîtor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu, și care prezintă, într-o sinteză științifică, istoria *unică* și *unitară* de milenii a poporului român, realizările și luptele sale eroice duse de-a lungul vremurilor pînă la zilele noastre, precum și prefigurarea căilor dezvoltării noastre viitoare.

Opera teoretică a tovarășului Nicolae Ceaușescu definește astfel, coordonatele dezvoltării poporului român, istoria noastră regăsindu-și rostul și semnificația sa reală. În această lumină, gîndirea istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu se pătrunde în întreaga sa substanță de principiu interpretării și evaluării procesului istoric *unic* și *unitar* ca rezultată complexă, firească, a evoluției societății românești în ansamblul său, în care se înglobează toate forțele sociale și politice în raport cu problemele vitale aflate în fața poporului. Este un principiu de inestimabilă valoare teoretică și metodologică pentru cunoașterea devenirilor noastre prin timp, a istoriei *unice* și *unitare* românești și prin care această istorie *unică* și *unitară* își dezvăluie culmile de măreție, iar știința istorică se așează pe fundamentul adevărului.

Întreaga operă teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu — bogată sursă de gîndire și înțelegere a fenomenelor specifice istoriei noastre mai vechi și mai noi, oricum *unică* și *unitară* — dă expresie imperativului de a situa cercetarea și promovarea istoriei la nivelul măreției faptelor și adevărurilor trecutului nostru de glorie, de a milita, cu toată energia și forța, împotriva curenților reacționare, a tendințelor de falsificare și denaturare a adevărului obiectiv al realității vieții, de a nu tolera stagnarea, rutina, dogmatismul, de a renunța la ceea ce se dovedește perimat, pentru a face loc noului autentic, izvorît din cercetări aprofundate și din interpretări întemeiate științifice. Spiritul creator propriu secretarului general al partidului nostru a impulsivat și impulsionează permanent noi căutări, abordarea și rezolvarea unor probleme noi, îmbogățirea teoriei revoluționare în toate domeniile, inclusiv al istoriei. Mai ales în zilele noastre, cînd funcția socială revoluționară a devenit deosebit de dinamică și greu de cuprins în expresii teoretice imediate, necesitatea unor cercetări consistente în domeniul istoriei e cu atît mai mare.

★

Apărarea concepției noastre despre istoria *unică* și *unitară* a poporului român se impune azi — cum s-a impus în atîtea rînduri și în trecut — în interesul dezvoltării și respingerii argumentate a atîtor încercări pe care le fac peste hotare istorici și preținși istorici certați cu respectul elementar pentru adevărul obiectiv al istoriei și care se amestecă — în chip nepermis — în analiza unor probleme care ne privesc pe noi, permițîndu și să dea verdicte, să ne ofere sfaturi și rețete în legătură cu felul în care trebuie să ne prezentăm trecutul și prezentul.

O mare însemnătate prezintă, în acest cadru, precizarea făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 potrivit căreia „...avînd în vedere că în unele țări, inclusiv în unele state socialiste, o mare parte din cercetările care privesc nemijlocit

poporul nostru sînt prezentate nerealist, cîteodată denaturat, opare necesitatea organizării unor dezbateri comune cu istoricii din țările respective, pornind de la necesitatea clarificării și prezentării problemelor în lumina adevărului istoric, precum și a punerii în valoare a acelor momente și evenimente menite să contribuie la întărirea colaborării și prieteniei popoarelor noastre, a politicii de solidaritate și pace¹¹.

Împotriva unor asemenea denaturări, după cum este cunoscut, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția pînă acum nu o singură dată. Să ne amintim, de pildă, de felul în care la primul Congres al educației și învățămîntului (februarie 1980), tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia că „Prin esența sa, istoria este o știință revoluționară. De aceea și istoricii trebuie să militeze de pe poziții revoluționare și să dea o ripostă fermă, științifică, materialist-dialectică, acelor încercări ale unor istorici de peste hotare care se străduiesc — în neputința, și nu vreau să-i jignesc, dar poate unii în neștiința lor — de a demonstra că pe aceste meleaguri a fost un vid. Vidul nu pe aceste meleaguri a fost, ei, poate, în conștiința acestor istorici care, servind interese străine de națiunile și popoarele lor, lucrînd în intercul politicii imperialiste de dominație, încearcă, în continuare, ca și în trecut, să invenineze și să dezbine oamenii muncii de diferite naționalități¹².

Militînd pentru a-și face deplin datoria, „Istoricii noștri — aprecia conducătorul partidului și statului nostru în aceeași împrejurare — trebuie să acționeze de pe poziții materialist-dialectice și istorice, de pe poziții științifice, pornind de la necesitatea demonstrării nu atît a continuității sau necontinuității poporului român, pentru că milenii demonstrează fără lăgadă acest lucru și orice săpături fac arheologii scot la iveală că pe aceste meleaguri, și nu în altă parte, sînt osemintele strămoșilor strămoșilor noștri. Ei trebuie să demonstreze că popoarele, care în decursul istoriei s-au așezat și conviețuiesc laolaltă, trebuie să găsească calea de a asigura lichidarea cu desăvîrșire a oricăror urme ale politicii claselor dominante, burghezo-moșierești, ale politicii imperialiste de dezbinare a popoarelor și să servească intereselor prieteniei, înfrățirii, luptei comune a națiunilor din sud-estul Europei pentru libertate, pentru independență, pentru socialism și comunism¹³.

Aceluiași front problematic i-au răspuns, cu dată mai recentă, după cum se știe, și sublinierile făcute de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 conform căroră „Unii istorici încearcă azi să susțină teoria existenței, într-o anumită perioadă, a unui vid în spațiul carpato-dunărean. Cred că răspunsul l-au primit de mult. În primul rînd, înșiși oamenii mai înaintați și de cultură din acele vremuri au răspuns la aceasta vorbind despre locuitorii și voievodatele existente în spațiul carpato-dunărean — și cred că erau mai în cunoștință decît unii istorici de astăzi care încearcă să se facă atotștiutori și să nege realitățile, să nege

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, prezentată la Plenara lărgită a C. C. al P. C. R. din 1—2 iunie 1982, Edit. politică, București, 1982, p. 62—63.

¹² Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Congresul educației și învățămîntului*, Edit. politică, București, 1980, p. 17—18.

¹³ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 18.

ceea ce este rezultatul dezvoltării istorice. Răspunsul la aceasta l-au dat Mircea Ștefan cel Mare, Ioan de Hunedoara, Mihai Viteazul. Cei care l-au învins pe Baiazid, care au ținut piept atîtor cuceritori, care au realizat primul stat centralizat al românilor din Țara Românească, Moldova și Transilvania. Ei nu au venit din altă parte, nu au căzut din cer, ei au trăit și s-au născut aici, pe acest pămînt și l-au apărut cu sîngele lor. Ei și-au continuat existența comună pe aceste meleaguri de-a lungul a sute și sute de ani, s-au organizat, s-au dezvoltat și au luptat pentru a trăi liberi și independenți. În această perioadă s-a format conștiința de sine a poporului nostru, conștiința continuității, a unității de origine și cultură a tuturor locuitorilor din cele trei principate”¹⁴.

Tovarășului Nicolae Ceaușescu îi aparțin și consistentele considerațiuni privitoare la faptul că păstrarea legăturilor strînse statornicite de-a lungul veacurilor între locuitorii acestor principate” „... nu ar fi fost posibilă dacă între toate aceste teritorii, între populația care a locuit de milenii aici nu ar fi existat o strînsă unitate din toate punctele de vedere. E bine să spunem aceasta acum *, pentru a lua aminte și anumiți istorici care preamăresc dominația imperialistă, cotopirea popoarelor și care încearcă să jignească națiunea română. În ciuda realităților istorice și naționale evidente, asemenea istorici afirmă că, prin unirea celor trei țări române — a Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei —, Mihai Viteazul ar fi dus o politică de cucerire. Oare realizarea unirii pentru prima dată a tuturor țărilor române într-un singur stat — necesitatea logică, obiectivă a istoriei — sau, dimpotrivă, dominația diferitelor imperii asupra teritoriilor românești a reprezentat o politică expansionistă, de cucerire? Istoria însăși a confirmat justetea și necesitatea obiectivă a actului săvîrșit de Mihai Viteazul prin realizarea ulterioară a idealului său — ideal al tuturor românilor —, prin înfăptuirea în epoca modernă a statului național unitar român. Iată de ce Mihai Viteazul rămîne o figură luminoasă, progresistă în cartea de aur a poporului român”¹⁵.

Să recunoaștem și în aceste pătrunzătoare puneri de problemă ale tovarășului Nicolae Ceaușescu materializarea superioară a semnelor evidente ale preocupărilor sale constante — pe firul timpului — pentru conceperea istoriei poporului român ca o istorie unică și unitară, determinată obiectiv de acțiunea unor factori sociali și politici care au avut a-și spune cu temeinicie cuvîntul în pregătirea verdictului istoriei.

În contextul relevării unor asemenea judecăți de valoare ale Secretarului general al partidului nostru am dori să amintim în continuare magistralele direcții pe care le dădea activității istoricilor, la 27 mai 1980, în cadrul întîlnirii cu reprezentanți ai oamenilor de știință din domeniul istoriei. „Desigur trebuie să avem în vedere că în problemele de istorie există puncte de vedere diferite, confruntări de idei și chiar încercări de denaturare a adevărului istoric. Tocmai de aceea sarcina istoricilor noștri — preciza

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice, și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la Plenara largită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982*, Edit. politică, București, 1982, p. 12—13.

* Aprecieră era făcută la 28 mai 1975, la Alba Iulia, în cadrul grandioasei adunări populare consacrate împlinirii a 375 de ani de la prima unire politică a țărilor române sub sceptrul lui Mihai Vodă Viteazul.

¹⁵ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, Edit. politică, București, 1982, p. 12—13.

tovarășul Nicolae Ceaușescu este de a contribui activ la clarificarea acestor probleme pe baze științifice și, în același timp, de a da o riposta fermă oricăror încercări de a falsifica istoria, de a denatura realitatea. Întotdeauna și în toate cazurile, toate problemele trecutului trebuie să fie abordate în așa fel încât să ducă nu la ascuțirea divergențelor și contradicțiilor, ci la găsirea a ceea ce a fost și este comun, la sublinierea învoătamintelor pe care trebuie să le tragem pentru pr zent și viitor ¹⁶.

Aceasta pentru că — sublinia tot în acea împrejurare tovarășul Nicolae Ceaușescu — „*Avem obligația să ducem o asemenea politică, inclusiv în domeniul istoriei, încât să contribuim la crearea unui viitor al pri teniei și frăției tuturor popoarelor. În judecarea faptelor și evenimentelor istorice să ținem seama de ceea ce trebuie să realizăm, de opțiunea noastră spre o politică generală de prietenie, de colaborare între popoare. Trebuie să fim fermi împotriva politicii imperialiste de forță, de dictat, pentru o politică de largă conlucrare economică, cultural-științifică, de egalitate și respect între toate popoarele. Numai așa istoria va servi adevă atelor scopuri ale științei și, totodată năzuințelor noastre socialiste, politicii de dezvoltar a României, a poporului nostru, asigurându-i un loc demn, egal, în cadrul națiunilor sociale liste, al tuturor națiunilor lumii*” ¹⁷.

★

Pe fondul ascensiunii și continuității preocupărilor conducerii partidului nostru, în primul rînd ale Secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru perfecționarea activității de cercetare și predare a istoriei am luat cunoștință cu toții de noile și importante precizări făcute în documentele Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din 1 2 iunie 1982 cu privire la necesitatea cercetării, interpretării și scrierii istoriei unice și unire a poporului român.

După cum este cunoscut o asemenea problema nu se pune acum pentru prima dată. Pentru noi păstrează, le pildă, o însemnătate deosebită faptul că încă la Congresul al IX-lea al P.C.R. se cerea textual, în Rezoluția adoptată, ca istoria partidului să fie prezentată „*în strînsa legătură cu realitățile politice, economice și sociale ale fiecărei etape de dezvoltare a țării noastre*” ¹⁸.

Am mai aminti, apoi, că, în 1966 în magistrala expunere a tovară șului Nicolae Ceaușescu prilejuită de cea de-a 45-a aniversare a făuririi Partidului Comunist Român se făcea aprecierea potrivit căreia „*Istoria mișcării muncitorești, a partidului comunist este legată indisolubil de dezvoltarea economică, politică, științifică și culturală a țării, de progresul forțelor de producție, de acțiunea legilor sociale obiective și a diferiților factori interni și externi care au influențat istoria României. Înțelegerea rolului pe care l a jucat partidul în diferite etape necesită analiza aprofundată a poziției claselor și forțelor sociale față de evenimentele cruciale ale istoriei țării, examinarea activității militanților revoluționari, oamenilor politici în lumina intereselor și tendințelor claselor pe care le-au reprezentat.*”

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral d z-voltate*, vol. 20, Edit. politică, București, 1981, p. 61—62.

¹⁷ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 62.

¹⁸ *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român*, Edit. politică, București, 1965, p. 845.

Istoria luptei clasei muncitoare, a mișcării socialiste, a partidului comunist trebuie prezentată în contextul vieții economice și sociale generale a țării, în strînsă legătură cu activitatea celorlalte forțe revoluționare, democratice și progresiste care au contribuit la dezvoltarea societății. Numai astfel putem avea o imagine reală, multilaterală a vieții sociale din România, putem înțelege în toată amploarea sa lupta revoluționară a poporului român pentru democrație, pentru pace și progres social, rolul jucat de clasa muncitoare, de partidul său de avangardă, în desfășurarea vieții politice, în transformarea revoluționară a societății”¹⁹.

Nu consider necesare, în continuare, și alte exemple care să ilustreze din 1965 încoace aceeași preocupare a partidului nostru, a conducerii sale pentru conceperea istoriei poporului român ca o istorie unică și unitară, înglobînd sub diverse unghiuri de vedere și contribuția reală a mișcării muncitorești, revoluționare și democratice, a Partidului Comunist Român. În fond, tot ceea ce am gîndit și am elaborat de atunci încoace, am gîndit și am elaborat adînc pătrunși de necesitatea achitării noastre de o asemenea cerință majoră.

Și, după cum se știe, exemple am putea da multe și în planuri diferite. De pildă, de istorie unitară am vorbit și istorie unitară am început să gîndim, să scriem și să predăm în școală atunci cînd am căzut de acord asupra necesității depășirii unor practici nefericite ale trecutului, și, dintre, ele, a aceleia care „sorta” istoria, compartimentînd-o teritorial într-o istorie a Moldovei (firește, și a moldovenilor), o alta a Transilvaniei și a transilvănenilor, o alta a Munteniei și a muntenilor ș.a.m.d. Ba se cam știu și exagerările în căutarea unor subiecte de așa-zisă istorie a Banatului, a Dobrogei, a Bucovinei, chiar și a Olteniei, foarte îngust realizată într-o serie de lucrări care au văzut lumina tiparului. Prin școala noastră — pornind și de la aceste practici nefericite — am format la elevi, după cum se știe, concepția existenței unei oarecari vrăjmășii, secole de-a rîndul, între provinciile istorice românești ajunse a avea limite teritoriale impuse în urma acțiunii unor factori exteriori voinței poporului român și contrapuși, în consecință, însăși istoriei noastre de mai multe ori milenare, istorie unică și unitară prin întreaga-i structură.

De ce să nu o spunem că și în plan cartografic s-au găsit, ani în șir, formule de a se colora cît mai contrastant provinciile istorice românești, pentru ca să apară fiecare dintre ele altceva decît celelalte, individualizate și diferite și prin colorit de celelalte.

Prea bine se știe că italienii, germanii — și nu numai ei —, nu și-au mai făcut asemenea prejudecăți care ar trebui să le facă foarte multicolore hărțile la marea fărămișare pe care a cunoscut-o fiecare dintre statele lor într-o anume perioadă.

Și oare nu noi sîntem cei care, în ultimii ani, ne-am angajat cu energie în lupta contra unor asemenea concepții care au dispărut treptat și din cartea școlară și din istoriografie, mai larg vorbind? Chiar dacă și acum se mai poate auzi și citi în scrisul cite unui rătăcit, de pildă, despre cucerirea

¹⁹ Nicolae Ceaușescu, P.C.R. — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România, Edit. politică, București, 1966, p. 5—6.

Moldovei de către Mihai Vodă Viteazul, sau despre luptele pe viață și pe moarte ale nu știu cărui voievod moldovean împotriva unuia muntean.

Dar, în fondul chestiunii, nu oare despre interesul nostru major de a ne concepe — cu dreaptă știință și conștiință — istoria națională ca o istorie *unică* și *unitară* este vorba în ceea ce am întreprins și întreprindem în acest plan?

În altă ordine de idei este de apreciat că, răspunzând chemărilor lucide formulate de conducerea partidului și statului nostru din 1965 încoace, am ajuns să depășim categoric stări de lucruri cunoscute bine în trecut de noi toți, când se făceau forțate aprecieri în legătură cu existența la noi a unor școli de istorie diferite: la București, la Cluj, la Iași și în alte locuri, de parcă n-am fi cercetat și scris cu toții aceeași istorie, istoria *unică* și *unitară* a poporului român și parcă nu cu toții am fi fost cetățeni vrednici ai acestei țări. Mentalități criticabile și criticate la vremea potrivită au întreținut dealfel o asemenea optică și n-au lipsit nici amatorii de speculare a existenței unor asemenea deosebiri de „școli” de istorie. N-aș dori să intru în exemple concrete, ne sint tuturor la îndemină. Aș vrea să spun că foarte mult rău ne-au făcut nouă, climatului historiografic românesc, și foarte mult bine au făcut adversarilor de peste hotare ai istoriei noastre *unice* și *unitare* înfruntările artificiale ale purtătorilor de cuvânt ai așa-ziselor școli zonale de istorie în domeniul cercetării și difuzării cunoștințelor asupra zorilor istoriei noastre, asupra etnogenezei românești. Firește că nu numai la acest perimetru s-au limitat ambițiile cite unora și nu numai de aici au pornit la „export” unele „argumente” gata — făcute pentru deformarea și trista batjocorire chiar — pe baza acestor „argumente” — a unor pagini fundamentale de istorie românească de către adversarii autohtoniei și continuității noastre în străvechea vatră strămoșească.

Vreau să spun, în continuare, că a fost un timp când și în modul de predare a istoriei la clasele de elevi, apăreau diferențe forțate în județe risipite pe întreg spațiul țării, un profesor sau altul încercînd să-și imite „magistrul”, să pară altfel decît ceea ce ar fi trebuit să însemne un dascăl de istoria patriei în activitatea căruia nu trebuia să existe nici un fel de deosebire după zona geografică din care provenea, în care-și făcuse studiile universitare sau în care profesia după absolvire. Un astfel de fenomen a avut și are în vedere, în ultimii ani, Ministerul Educației și Învățămîntului, care a cerut și cere ca istoria noastră *unică* și *unitară* să se predea integral și în același chip, cu același conținut de idei, cu aceiași încărcătură patriotică, emoțională și la Giurgiu și la Satu Mare, și la Oradea și la Tulcea, și la Calafat și la Dorohoi, și la Tg. Mureș și la Sibiu și oriunde în altă parte.

Este o mare realizare a anilor noștri că acest lucru am ajuns să-l pretindem noi înșine în breasla noastră, să-l impunem de fapt oricărui profesor de istorie. Este un alt aspect al conceperii istoriei *unice* și *unitare* a poporului român. Și aș dori să spun că am realizat și vom realiza și mai mult acest lucru pe măsură ce, în cadrul activităților periodice de perfecționare a personalului didactic vom face ca profesorilor de istorie, concentrați într-un anume centru de perfecționare, să le vorbească, rînd pe rînd, cadre temeinic pregătite din cercetare și învățămînt din diferite orașe ale țării. Este foarte potrivit ca celor perfecționați la București, de pildă, să li se adreseze și clujeni și ieșeni și craioveni www.davoremanica.ro în același fel, în fiecare

centru să se realizeze o rotație a celor chemați să susțină cursurile și să conducă dezbaterile. În interesul aceleiași soluționări a prezentării istoriei *unice și unitare* a poporului român, în conformitate cu programele analitice și cu celelalte documente așezate la temelie învățămîntului nostru de toate gradele !

Cu toate aceste preocupări și realizări la care în cele de mai sus ne-am referit este de menționat că, nu în puține cazuri, s-a exagerat și în planul istoriografic cu tratarea separată sau insuficient conectată la circuitul național al devenirilor prin timp a problemelor de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România. Elemente concrete avem cu toții la îndemînă, n-am dori să intrăm în detalii. Pornind de aici am dori să spunem că au fost și ne sînt foarte binevenite precizările făcute — încă și încă o dată — de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 cu privire la necesitatea concepției, scrierii și difuzării cunoștințelor privind istoria *unică și unitară* a poporului român, în toate sistemele aflate la îndemîna noastră.

Dacă de la nivelul conducerii superioare de partid s-a simțit nevoia a se mai face încă o dată o apreciere în acest sens, înseamnă că sîntem cu toții încă datori și trebuie să adoptăm atitudinea potrivită și măsurile cuvenite. Numai așa putem interpreta și răspunde prompt observațiilor și sugestiilor ce ne-au fost făcute de Secretarul general al partidului cu acest prilej.

Ași vrea, în continuare, să abordez mai pe larg, dintr-un unghi de vedere, istoria *unică și unitară* a poporului român, în sensul includerii în substanța ei intimă a întregii problematice a evoluției mișcării muncitorești, revoluționare și democratice, a desfășurării activității Partidului Comunist Român și a altor partide și grupări politice progresiste, democratice.

Cred că altfel nici nu ar putea fi concepute lucrurile. Întîi, pentru că mișcarea muncitorească și socialistă, partidul clasei muncitoare și oricare altă grupare politică de acest gen, mișcarea revoluționară în ansamblu n-au reprezentat niciodată forțe politice desprinse din context, inițiative și realități de natură sectantă sau sectară.

În consecință, fiecare în parte poate fi studiată și înțeleasă doar în consens cu tot ceea ce a fost specific istoriei generale a poporului român într-o etapă sau alta. Și așa dori să rețin atenția doar cu faptul că, în permanență, istoria partidului comunist, istoria mișcării muncitorești, revoluționare și democratice n-a reprezentat altceva decît o strînsă legătură cu masele largi, cu problemele lor vitale, și, prin aceasta, o modalitate directă, nemijlocită de a se conecta istoriei naționale. Punînd o asemenea problemă, mă gîndesc, de pildă, încă la primii socialiști români și la poziția lor generalizată spre sfîrșitul secolului al XIX-lea de a se implica profund în viața politică a țării, pronunțîndu-se și căutînd rezolvări în toate problemele arzătoare ale timpului, fie ele economice, sociale, politice, culturale, internaționale²⁰. Ei nu s-au rupt nici un moment din contextul vieții eco-

²⁰ Vezi, în acest sens studiile documentare : *Poziția clasei muncitoare față de problemele fundamentale ale evoluției societății românești în a doua jumătate a secolului trecut*, în „Anale de istorie”, nr. 3/1981, p. 125—161 ; *Mișcarea muncitorească, partidul politic al clasei muncitoare din România și problema agrar-jărănească* în „Anale de istorie”, nr. 1/1982, p. 87—151 ; *Începuturile mișcării socialiste din România* în „Anale de istorie”, nr. 4/1980, p. 122—162 ; *Solidaritatea revoluționară a mișcării muncitorești din România cu mișcarea muncitorească internațională (1872—1893)* în „Anale de istorie”

nomice și social-politice tumultuoase din acea epocă și nu are nimeni dreptul — și mai ales nu au dreptul istoricii — de a-i rupe de acest context astăzi, după scurgerea atitor decenii care, în confruntarea cu timpul, le-au cristalizat și mai temeinic semnificația istorică a prezenței avute în viața țării.

În același fel, vorbind despre istoria Partidului Comunist Român, noi vorbim curent, trebuie să vorbim, despre istoria legăturii acestui partid cu masele. Din cîte cunoaștem, nici în anii cei mai grei această legătură n-a fost doar un deziderat ci o înfăptuire practică. Aș aminti doar de existența, în anii interbelici, a celor cca 60 de organizații de masă legale, semilegale și ilegale, create, conduse sau influențate de P.C.R., care au fost legate prin mii de fire de partidul comunist și prin intermediul cărora partidul comunist însuși s-a legat prin mult mai multe fire de clasa muncitoare, de țărănime, de intelectualitate, de cele mai diferite pături și categorii sociale, de fapt de masele largi ale poporului ²¹.

Și dacă astfel stau lucrurile — și așa stau — mai poate fi oare considerată istoria partidului comunist doar istoria acestui partid și mai poate fi ea studiată separat de contextul istoriei *unice* și *unitare* a poporului român, a maselor largi populare? Fără îndoială, nu!

Apoi, pe lângă partidul comunist, au existat și au activat și alte partide ale clasei muncitoare, indiferent cum s-au intitulat ele: Partidul Social-Democrat, Partidul Socialist Unitar, Partidul Socialist (C. Popovici) ș.a.m.d. Într-un fel sau altul, fiecare dintre ele și-au circumscris preocupările, inițiativele, realizările interesului general al clasei muncitoare, al maselor populare în ansamblu. Istoria activității acestor partide ne-a devenit tot mai cunoscută în ultimii ani printr-o serie de lucrări, printr-o serie de teze de doctorat susținute ²².

Ultimilor ani și spiritului nou în care ne-a îndemnat partidul nostru, Secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să gindim istoria la aparține pe de-antregul meritul de a ne fi făcut să lăsăm trecutului erorile, deformările binecunoscute în legătură cu prezența acestor partide și grupări muncitorești în viața politică a țării. Lăsînd deoparte vechile canoane și etichete cu care împovăram de regulă analizele asupra activității acestor partide și grupări, am ajuns în prezent la o reprezentare realistă, obiectivă a meritelor și, în același timp, a slăbiciunilor și greșelilor lor. Pentru ceea ce intenționăm în aceste rînduri, ne este la îndemînă — în contextul judecăților obiective pe care le facem — să apreciem că, pe multiple planuri, respectivele partide și grupări politice au conlucrat cu partidul comunist, chiar împotriva neînțelegerilor și încordărilor existente în unele momente

²¹ Vezi detalii cu privire la activitatea unora dintre cele mai importante organizații de acest gen în: *Organizații de masă, legale și ilegale, create, conduse sau influențate de P.C.R. (1921—1944)* vol. I, Edit. politică, București, 1970, și vol. II, Edit. politică, București, 1982.

²² Vezi, de pildă, Nicolac Jurcă, *Mișcarea socialistă și social-democrată din România (1934—1944)*, Edit. Litera, București, 1978; Aron Petric, Gh. Tuțui, *Unificarea mișcării muncitorești din România*, Edit. Academiei R. S. România, București, 1968; Gh. Tuțui, *Evoluția Partidului Social-Democrat din România de la Frontul Unic la partidul unic*, Edit. politică, București, 1979; Ion Ardeleanu, *Partidul Social-Democrat în viața social-politică din România (1921—1933)*, — teză de doctorat, susținută la Academia „Ștefan Gheorghiu”, București, 1978. Dintre lucrările publicate cu mai mulți ani în urmă vezi Const. Titel-Petrescu, *Socialismul în România*, Biblioteca Socialistă, București, 1964.

la nivelul conducerilor lor reușind ca, în lupta zilnică, să se comporte activ în favoarea dezlegării problemelor economice, sociale și politice fundamentale în interesul celor mulți. Nu credem că este prea bine studiată pînă acum însăși prezența deputaților socialiști și social-democrați în Parlamentul României interbelice și poziția lor în apărarea intereselor clasei muncitoare și ale maselor populare în general. Atîta timp cît datorită condițiilor grele cunoscute partidul comunist n-a reușit să-și trimită reprezentanți proprii în Parlament (cu excepția prezenței episodice a lui Lucrețiu Pătrășcanu și altor deputați comuniști în 1931), ar fi cazul să pătrundem mai adînc în cunoașterea și înțelegerea exactă a atitudinii parlamentarilor socialiști, a strădaniei lor de a apăra interesele celor mulți. Din datele pe care le deținem în urma unor cercetări făcute în ultima vreme, asupra dezbaterilor parlamentare ale acelor ani avem posibilitatea să afirmăm că un studiu profund, atent, ar conduce la stabilirea adevărului în legătură cu meritele socialiștilor în epocă; desigur, în contextul elucidării și a limitelor lor. Căci, știut este, nu de puține ori s-au manifestat și din interiorul acestor partide și grupări o serie de atitudini greșite și discutabile față de comuniști, față de colaborarea cu ei, față de unele probleme economice și social-politice ale timpului. Toate aceste cercetări și optica nouă în care am privi — pe baza lor — viața politică a României în acel interval de timp ne-ar crea argumente indubitabile pentru susținerea tezei conform căreia istoria poporului nostru, a țării noastre n-a putut fi altfel decît *unică*, fapt pentru care ea nu poate fi cercetată și înțeleasă decît în chip *unitar*.

Mi s-a întîmplat de mai multe ori, în cadrul unor reuniuni științifice internaționale în domeniul istoriei, să aud întrebarea venită (poate nevinovată, căci este posibil și acest lucru) din partea cîte unui istoric străin în legătură cu rolul partidului comunist în evenimentele cruciale desfășurate în țara noastră în August 1944. De pildă — se întrebă cîte unii — cum putem afirma noi românii că acele evenimente memorabile au fost opera partidului comunist ținînd seama de faptul că partidul traversa o perioadă de adîncă ilegalitate, era crunt urmărit și persecutat iar numărul său de membri nu putea fi, în acele condiții grele, atît de mare încît să poată determina evenimente de natura celor declanșate la 23 August 1944?

Tuturor celor care-și pun și ne pun asemenea întrebări le-am răspuns întotdeauna și le răspundem în continuare că noi, istoricii din România, n-am scris nici odată și n-am susținut vreunde că, în acele momente de răscruce, Partidul Comunist Român ar fi fost *exclusiv* factorul care a determinat triumful revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă ci, datorită maleabilității liniei sale tactice și strategice, acest partid a reușit să coalizeze forțe largi, care l-au urmat în lupta grea, plină de răspunderi și de sacrificii. În această optică — cu totul obiectivă — insurecția poporului român, începută la 23 August 1944, n-a fost o *acțiune exclusiv comunistă*, care să fi angajat pe cei care erau purtători ai carnetului roșu de membru de partid, ci o *acțiune cu mult mai largă*, care a adunat sub faldurile drapelului de luptă purtat prin furtuni de partidul comunist forțe sociale și politice variate și numeroase și interesate, dintr-un motiv sau altul, în victoria asupra dictaturii antonesciene, în scoaterea țării din aventura războinică hitleristă în care fusese tîrită, în întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și în instaurarea unui guvern de largă

reprezentare națională²³. În această accepțiune a punerii problemei — singura ce corespunde pe de-antregul naturii evenimentelor petrecute în România în August 1944 —, firește, nu poate fi făcută, nu este cazul a se încerca să se facă o istorie separată a acțiunii insurecționale a partidului comunist — deși el s-a dovedit sufletul insurecției, forța politică cea mai hotărâtă în înfăptuirea transformărilor revoluționare înnoitoare —, o istorie separată de acțiunea atît de complexă și de largă a tuturor forțelor patriotice ale țării, deci a poporului român. Căci altfel ce-ar putea însemna o asemenea punere de problemă decît negarea rolului P.S.D. (cu care P.C.R. a stabilit o temeinică colaborare de Front unic muncitoresc, în aprilie 1944, deschizătoare de drum pentru realizarea, nu peste prea multă vreme, în februarie 1948, a partidului muncitoresc unic), a rolului multor altor partide și grupări politice cu care comuniștii au colaborat îndeaproape, unele dintre ele subordonîndu-se necondiționat punctelor de vedere ale comuniștilor (Frontul plugarilor, Madosz-ul, Uniunea patrioților, Apărarea patriotică, Partidul Socialist-Țărănesc ș.a.), a rolului partidelor burgheze chiar, care au acceptat, la 20 iunie 1944 — prin acordul de Bloc Național Democrat — colaborarea cu P.C.R. și P.S.D., a rolului celorlalte forțe politice (de tipul partidelor burgheze și pînă la cercurile Palatului regal) care au înțeles rostul cooperării în vederea înfăptuirii actului insurecțional. Iată, prin urmare, un front mult mai larg decît ar putea să-l aibă reprezentat cîte un istoric de peste hotare care ne adresează întrebări de natura celei amintite mai sus.

Această optică — dorim să afirmăm cu toată claritatea — nu poate diminua cu nimic rolul și locul de primă dimensiune pe care l-a avut partidul comunist în acele evenimente memorabile. El s-a detașat categoric de toate celelalte forțe politice ale timpului prin luciditatea sa, prin superioritatea concepției tactice și strategice după care s-a călăuzit, prin înțelegerea exactă a intereselor superioare de care era animată întreaga națiune la ora marilor încercări și răspunderi.

Este, firește, momentul 1944 un exemplu pe care l-am folosit în demonstrația noastră, dar în istoria mai veche și mai nouă sînt infinit mai multe exemple de acest gen. Împreună, aceste exemple, prin natura concluziilor pe care le degajă, ne permit să generalizăm și să susținem, prin forța de convingere a istoriei, că nu poate fi vorba, că nu este cazul a se face distincții certe — în nici o împrejurare — între istoria țării și a poporului, pe de o parte, și istoria partidului comunist și a mișcării muncitorești, revoluționare și democratice, pe de altă parte. Iată pentru ce nu putem decît saluta cu recunoștință și cu adeziune totală noua chemare la rațiune și obiectivitate istorică pe care ne-a adresat-o — în cadrul Plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 — tovarășul Nicolae Ceaușescu. Noi, istoricii, vedem în aceasta *măsura dreaptă a istoriei*, judecata de valoare ce-și cere imediata materializare în modul nostru de a cerceta, de a interpreta, de a scrie și de a difuza cunoștințele de istorie.

²³ Vezi detalii cu privire la această problematică în Gheorghe Zaharia, *Insurecția poporului român din August 1944*, Edit. militară, București, 1979; Gh. I. Ioniță, A. Simion, *Clasa muncitoare — forța socială fundamentală a mișcării antifasciste din România*, Edit. militară, București, 1974; Mihai Fătu, *Alianțe politice ale P.C.R. (1944—1947)*, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1980.

În contextul discuției pe care am angajat-o pe marginea subiectului tratat, dorim să subliniem că oricât de apăsător sînt puse și de această dată accentele în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la necesitatea conceperii ca *unică și unitară* a istoriei poporului nostru, ne rămîne larg deschisă calea și pentru aprofundarea cercetării problematicei istoriei mișcării muncitorești, revoluționare și democratice, a Partidului Comunist Român. „*Elaborarea unei lucrări sau unor lucrări pe această temă — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982 — va trebui să fie o completare a istoriei poporului român, redînd unele evenimente care nu pot să fie cuprinse în istoria națională mai amănunțit*”²⁴.

Acesta este fondul pe care avem să ne înscriem, în viitor, strădaniile toți cei care am obișnuit și obișnuim în activitatea generală să ne ocupăm și cu cercetarea unor probleme ale istoriei mișcării muncitorești, revoluționare și democratice, a Partidului Comunist Român. Tocmai pentru că „*înțelegem că partidul nostru nu este în afara națiunii și poporului, că națiunea noastră are o singură istorie, că partidul nostru s-a născut în luptele sociale în cadrul istoriei poporului; istoria sa este istoria națiunii noastre și, deci, istoria națiunii este singura istorie care trebuie să oglindească întreaga dezvoltare a poporului nostru*”²⁵.

Anii care vor veni — o dorim cu toții — vor fi anii unei și mai puternice afirmări a României Socialiste în toate domeniile de activitate, anii făuririi unei istorii noi și tot mai bogate, demnă de fapta înaintașilor și a făurarilor de azi ai noii societăți, conformă cu spiritul previziunilor cuprinse în documentele Conferinței Naționale a P.C.R. din 16—18 decembrie 1982, în celelalte documente fundamentale după care ne călăuzim.

Conduși cu aceeași clarviziune și pasiune revoluționară, comunistă de partidul nostru, în frunte cu Secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, întregul popor român va reuși să înscrie cu litere de aur — cu forța de convingere a faptelor — noi și luminoase pagini în istoria *unică și unitară* a patriei noastre. Și toate acestea îl vor consacra, în continuare, pe strălucitul nostru conducător nu numai ca pe un neasemuit cunoscător al istoriei noastre *unice și unitare*, ca pe un neasemuit propagator în masele largi a adevărilor nepieritoare ale istoriei *unice și unitare*, mai vechi și mai noi, dar și ca pe un autentic făuritor de istorie a contemporaneității noastre, așa precum s-a dovedit, decenii în șir, făuritor de istorie *unică și unitară* — prin întreaga sa viață și participare la mișcarea revoluționară, la activitatea Partidului Comunist Român.

Va reveni istoricului de azi și de mâine sarcina înscrierii întru eternitate — în hronicul de aur al țării — a trepidantei evoluții românești din acest Ev aprins și — o putem spune de pe acum — va reuși fiecare s-o facă cu atît mai bine, cu cît se va ancora mai intim în substanța concepției despre istorie a aceluia care ne-a fost, ne este și ne va fi tuturor cheazășie a îndeplinirii cu succes a sarcinilor patriotice, revoluționare care ne revin — ca oameni de istorie — față de partid și de popor, față de România Socialistă.

²⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului prezentată la Plenara lărgită a C. C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982*, Edit. politică, București, 1982, p. 63.

²⁵ Nicolae Ceaușescu, *idem*

LE CARACTÈRE UNITAIRE DE L'HISTOIRE DANS LA VISION
DU SECRÉTAIRE GÉNÉRAL
DU PARTI COMMUNISTE ROUMAIN

— RÉSUMÉ —

En partant des considérations faites par le secrétaire général du P.C.R. et Président de la Roumanie Socialiste, Nicolae Ceaușescu pendant la session plénière élargie du C.C. du P.C.R. des 1er — 2 juin 1982, le IIe Congrès de l'éducation politique et de la culture socialiste (juin 1982) et la Conférence Nationale du parti des 16—18 décembre 1982 en ce qui concerne le rôle et la place de l'histoire dans l'ensemble de l'activité politique, idéologique, culturelle et éducative qui se déroule en Roumanie, l'auteur du présent article expose les arguments qui déterminent ces considérations.

Prenant pour point de départ les traits essentiels de l'histoire *unique* et *unitaire* du peuple roumain, l'auteur retient de la pensée et de l'œuvre du secrétaire général du P.C.R. les principales appréciations faites au long du temps sur l'importance de la présentation de l'histoire telle qu'elle fut, sans nulle influence de quelque facteur de conjoncture et en dehors de toutes tendances de subjectivité.

L'auteur relève également les nécessités historiographiques roumaines découlant de l'attention avec laquelle il s'impose de suivre certaines attitudes inamicales, tendancieuses de divers historiens étrangers qui déforment les données de l'histoire et se permettent de les falsifier, de présenter de manière spéculative certains moments du passé plus ou moins proche du peuple roumain.

L'analyse de différentes situations par lesquelles l'historiographie roumaine elle-même a passé au long des années — sur la voie de la recherche persévérante de la vérité et de l'objectivité scientifique — offre une ambiance adéquate au détachement des conclusions capables de déterminer à l'avenir l'obtention de résultats de valeur successifs et d'éviter la répétition des phénomènes qui peuvent porter préjudice ou qui en ont porté dans le passé à l'ensemble des efforts déployés sur ce plan.

Le message de l'article tient compte de la nécessité du fait que, en mettant à profit l'expérience positive obtenue au cours des dernières années, pratiquement à l'étape inaugurée par le IXe Congrès du parti (1965), l'historiographie roumaine doit répondre de façon concrète, par des nouveaux efforts d'investigation et d'élaboration, à l'esprit dans lequel le secrétaire général du P.C.R., Nicolae Ceaușescu a conçu et conçoit l'histoire, à l'esprit dans lequel par les documents les plus récents mentionnés ci-dessus le dirigeant du parti et de l'Etat a demandé aux historiens de concentrer leur attention sur l'investigation et l'interprétation des données historiques, sur leur présentation et diffusion.

CONCEPȚIA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU ASUPRA ROLULUI ȚĂRĂNIMII CA FORȚĂ FUNDAMENTALĂ ÎN ISTORIA NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

DE

RODICA PORȚEANU, ALEXANDRU PORȚEANU

Una din cele mai importante și mai valoroase idei ale gândirii social-politice românești actuale o constituie aceea referitoare la rolul fundamental pe care l-a îndeplinit țărănimea în istoria patriei noastre, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre. Această idee sintetizează bogata experiență istorică a poporului român, a forțelor sale revoluționare în frunte cu clasa muncitoare și partidul ei politic.

Ea înseamnă atestarea și aprofundarea concret-istorică a uneia dintre trăsăturile definitorii ale concepției materialismului dialectic și istoric — teoria revoluționară asupra rolului maselor populare ca făuritoare ale istoriei, făcînd parte integrantă, organică din această concepție, rezultînd în mod firesc din aplicarea ei la condițiile și realitățile specifice ale istoriei țării noastre.

Țărănimea a jucat un rol esențial în însăși formarea poporului și a limbii române, în continuitatea etniei noastre pe pămîntul strămoșesc, în apărarea dirză a acestuia, în formarea națiunii moderne și a statului național unitar, independent, suveran, în progresul economic și social al societății românești, în elaborarea și continua dezvoltare a culturii noastre populare și naționale, în păstrarea tradițiilor, limbii și a obiceiurilor poporului nostru, adică în toate aspectele și etapele cele mai importante care constituie bogata și frămîntata istorie românească.

„Multă vreme de-a lungul milenarei existențe a poporului român, țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță socială a progresului. Lupta de clasă a țărănimii, a maselor populare împotriva asupririi a constituit factorul fundamental al tuturor transformărilor sociale, al înaintării poporului nostru pe calea progresului economico-social și a eliberării naționale” se arată în „Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism”¹. Țărănimea a avut rolul hotărîtor în crearea bunurilor materiale și spirituale, a tezaurului civilizației poporului român. Din cele mai îndepărtate timpuri, strămoșii noștri au avut îndeletniciri sedentare, pașnice, cu caracter agricol, iar pămîntul pe care-l locuiau — înzestrat cu

¹ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Edit. politică, București, 1975, p. 31.

dărnicie de natură — era ținta aproape continuă a unor cotropiri din afară, la început din partea unor populații migratoare, ce se ocupau cu păstoritul și cu războiul, apoi din partea unor state aflate în curs de expansiune, iar mai târziu, din partea unor imperii cu care ne învecinăm. Tocmai de aceea iese azi la lumină tot mai mult rolul definitoriu pe care, în condițiile amintite, l-a avut de îndeplinit țărănimea în *însăși păstrarea ființei poporului român*. Autohtonă, continuitatea și progresul neîncetat ca trăsături distincte ale istoriei noastre, au la temelie lor munca aspră, sacrificiile cele mai grele, lupta eroică și dăruirea patriotică a țărănimii române.

Secretarul General al Partidului, Președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a evocat și reliefat în repetate rânduri valoarea politico-ideologică a ideii referitoare la țărănime ca forță fundamentală în istoria poporului român, atât la Congresele și Conferințele naționale ale Partidului, cât și cu prilejul aniversărilor unor mari momente din istoria patriei cum au fost: aniversările Partidului, ale Revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă declanșată în august 1944, ale răscoalei din 1907, ale revoluțiilor din 1821 și 1848, ale etapelor făuririi statului național unitar, independent, suveran român (1859, 1877, 1918), cu prilejul Congresului Țărănimii, sărbătoririi Zilei Recoltei sau al unor evenimente deosebite din viața noastră social-politică².

Din această bogăție de ample referințe la rolul țărănimii ca forță fundamentală în istoria poporului român, cuprinsă în opera Secretarului General al Partidului, vom putea expune în cele ce urmează — din cauza spațiului limitat — numai o mică parte, încercînd să reținem pe cele mai importante, îndeosebi pe cele mai recente și să încercăm a trata trăsăturile esențiale ale concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra locului de prim plan al țărănimii în istoria poporului român. Această concepție înnoitoare, materializată în pagini antologice ale istoriei gîndirii filosofice și social-politice românești, stimulează decisiv și substanțial dezvoltarea științelor istorice, a celor social-politice în genere, exprimată în numeroase lucrări de specialitate, de sinteză sau interdisciplinare, apărute în țara noastră în ultimii ani, sau aflate în curs de elaborare, care se datorează climatului fertil în viața spirituală a societății socialiste românești, inaugurat de Congresul al IX-lea al Partidului, personalității și gîndirii profunde, novatoare, revoluționare, a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Toate acestea au contribuit în măsură hotărîtoare la aprofundarea și valorifi-

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste, vol. 1*, Edit. politică, București, 1968, p. 274—281, 340—351; 396—400; *România pe drumul construcției societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 3*, Edit. politică, București, 1969, p. 289—295, 597—599; *vol. 4*, Edit. politică, București, 1970, p. 364—384; *vol. 8*, Edit. politică, București, 1973, p. 254—275, 293—294, 389—400, 450—463; *vol. 9*, Edit. politică, București, 1974, p. 885—887; 890—893; *vol. 10*, Edit. politică, București, 1974, p. 848; *vol. 11*, Edit. politică, București, 1975, p. 263—266; *vol. 12*, Edit. politică, București, 1976, p. 557; *vol. 13*, Edit. politică, București, 1977, p. 35—42; *vol. 14*, Edit. politică, București, 1977, p. 232—238, 545—547; *vol. 16*, Edit. politică, București, 1979, p. 291—297; *vol. 17*, Edit. politică, București, 1979, p. 160—171, 268—286, 553—555; *vol. 18*, Edit. politică, București, 1979, p. 575—597; *vol. 19*, Edit. politică, București, 1980, p. 81—88, 127—131, 202—208; *vol. 21*, Edit. politică, București, 1981, p. 65—69, 406—471; *vol. 22*, Edit. politică, București, 1982, p. 5—49, 481—510; vezi și *Istoria patriei și a Partidului Comunist Român în opera Președintelui Nicolae Ceaușescu*, Edit. militară, București, 1979, p. 67—71, 74, 77—78, 92—96, 104, 122, 125, 131—132, 153—155, 165, 172—173, 175, 182—183, 188—189, 200, 205—206, 208—209, 212—216, 227—228, 234, 254, 314, 396, 441, 467.

care a marilor învățăminte ale istoriei poporului român, la elaborarea unei concepții cuprinzătoare, organice și clare, puternic ancorată în specificul realităților sociale, naționale, istorice și politice ale țării noastre, cu privire la ponderea reală a țărănimii în istoria României, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre, o concepție ce poartă amprenta remarcabilă a gândirii creatoare, novatoare a Președintelui Nicolae Ceaușescu, care trasează cu clarviziune perspectivele construirii societății socialiste multilateral dezvoltate pe pămîntul României, în ansamblu și în fiecare domeniu de activitate.

Putem afirma cu deosebită mîndrie patriotică și comunistă că și în această privință Partidul Comunist Român se numără printre principalele forțe revoluționare promotoare pe plan internațional ale spiritului creator, ale gândirii socialist-științifice contemporane. Valoarea primordială a acestei concepții cu privire la rolul istoric al țărănimii este în primul rînd de ordin politico-moral și educativ, mobilizator, ea contribuind în măsură esențială la elaborarea deciziilor nemijlocite ale conducerii și continuei perfecționări a conducerii ansamblului vieții economico-sociale a patriei noastre, aflată într-un impetuos proces revoluționar de permanentă înnoire și autodepășire, de profunde transformări structurale, pe calea creșterii neîncetate a forțelor de producție, a sporirii avuției naționale, a ridicării — pe această bază, unica posibilă — a nivelului de trai material și spiritual, a ridicării gradului de civilizație a întregului popor, pe calea lărgirii tot mai accentuate a democrației noastre socialiste, a formării omului nou, pe calea afirmării plene a resurselor creatoare ale maselor populare, ridicată la o treaptă istorică superioară de socialism, ceea ce contribuie într-o măsură hotărîtoare și la afirmarea tot mai puternică a României socialiste pe plan internațional.

Valoarea concepției noi, originale, cu privire la rolul fundamental al țărănimii române este și de ordin teoretic, cultural-istoric și filosofic, căci este pentru prima oară în istoria gândirii social-politice românești, în istoria culturii noastre naționale, cînd se elaborează o asemenea concepție, atît de cuprinzătoare și creatoare, care este însușită în întregime nu numai de țărănime, ci de întregul popor, care-și regăsește în bogatul ei tezaur de idei și de valori morale, oglinda reală a propriei sale imagini — cituși de puțin „înfrumusețate” sau „generoase” — , a năzuințelor sale, a lungului și greului drum istoric al suferințelor și împlinirilor, bucuriilor, problemelor și perspectivelor sale.

Această concepție nu este introdusă din afară, ci sintetizează tocmai experiența istorică bogată, multilaterală și multimilenară a poporului nostru, dînd o expresie elocventă însăși esenței ființei sale naționale. Țărănimea este privită ca o forță fundamentală în istoria poporului român nu numai din punct de vedere social (a devenit astfel cu totul nesatisfăcătoare rezumarea doar la lungul șir al luptelor de clasă ale țărănimii, al răscoalelor și revoluțiilor), ci în primul rînd din punct de vedere național, precum și din punct de vedere politic, militar, cultural.

Caracteristicile morale cele mai de seamă ale acesteia sintetizează în chip minunat pe cele ale factorilor noștri etnici constitutivi, în primul rînd pe cele ale țărănului dac și ale celui roman.

„Țăran înseamnă locuitor al țării. Numele țării derivă de la cuvîntul «terra», pămînt. Dar nu orice pămînt, ci pămîntul-glie, pămîntul-mamă,

«terra-mater», pământul înfrățit cu oamenii și oamenii cu pământul, pentru a forma o țară, o alcătuire social-politică. Numai limba noastră românească a păstrat cu sfințenie, ca pe o moștenire neprețuită vorba strămoșilor, înobilindu-i înțelesul, prin dragostea-i nedezmățită, spunându-i pământului, țară.

Iar oamenii pământului, înfrățiiți cu pământul-glie, și-au zis țărani. «Talpa țării» i-a numit marele Kogălniceanu pe cei ce și-au subordonat interesele proprii celor superioare ale țării, în momente hotărîtoare pentru destinul poporului român, la 1859, la 1877 și apoi la 1918, pentru unirea țărilor române, pentru independența de stat, pentru desăvîrșirea statului național unitar român. Țăranul, omul țării, și-a legat destinul indestructibil de glie, de pământ, vitregii norii amenințători nu l-au înspăimîntat, furtunile nu l-au alungat, încrețirile vremii și răutățile oamenilor nu l-au dezrădăcinat. A rămas drept, îndrăzneț, viteaz și temerar în bătaia vînturilor înfruntînd urgiile, apărîndu-și glia, țara”³.

Glorioasa tradiție a țărănimii noastre în lupta pentru libertate și neatîrnarea patriei, pentru dreptate și progres social, s-a manifestat elocvent în cursul celor mai de seamă momente și evenimente ale istoriei naționale și sociale. Una din trăsăturile originale ale orînduirii feudale pe teritoriul patriei noastre o constituie — așa cum se subliniază în „Programul Partidului” impletirea relațiilor feudale cu rolul țărănimii libere, al răzeșilor și moștenitorilor, cu rolul proprietății individuale libere și al obștei sătești. Aceasta a făcut din țărănime atît forța de bază a dezvoltării social-economice, cît și factorul militar hotărîtor în luptele de apărare a independenței. Orînduirile sociale bazate pe exploatare, care cuprind cea mai mare întindere de timp în istoria României — circa două milenii —, îndeosebi orînduirea feudală și cea capitalistă, au rezervat țărănimii române o situație social-economică dintre cele mai grele, care constituie și ea o trăsătură a istoriei noastre, determinînd mari ridicări la luptă ale imensei majorități a poporului nostru⁴. Țărănimea s-a afirmat cu putere ca o clasă socială revoluționară în nenumărate răscoale antif feudale. Momentele de vîrf ale acestor lupte au fost, după cum se știe, răscoala de la Bobila (1437), războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja (1514), la care au luat parte țărani români și maghiari, marea răscoală condusă de Horea, Cloșca și Crișan (1784), culminînd la începutul epocii moderne cu revoluțiile de la 1821 și 1848, care, depășind caracterul răscoalelor țărănești de odinioară, au pus în centrul programelor lor satisfacerea năzuințelor maselor, eliberarea deplină a țărănimii, înfăptuirea reformelor agrare necesare, împreună cu realizarea statului național modern, apoi cu neîntreruptele lupte țărănești din epoca modernă și contemporană culminînd cu cele din anii 1888, 1907, 1918 și din perioada interbelică.

„Țărănimea adunată în mari cete și-a dat seama de ceea ce reprezintă ca forță socială progresistă, mai cu seamă cînd măsurarea puterilor cu ale

³ Ștefan Pascu, *Țărănime și istorie*. În vol.: *Aleșd 1904—1979 (comunicări, studii, articole și documente, cu prilejul aniversării a 75 de ani de la răscoala țăranilor de pe valea Crișului Repede)*. Sub redacția... Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bihor. Oradea, 1979, p. 31—32.

⁴ Ștefan Ștefănescu, *Formele, evoluția și ideologia mișcărilor țărănești pe teritoriul României*, în „Studii și materiale privind trecutul istoric al județului Prahova”, Ploiești, 1969, 2, p. 31—40.

opresorilor i-au adus victoria. Țărănimea evului mijlociu și a celui modern, forța principală a societății vremii, a adunat în jurul său și alte categorii sociale oprimate, lucrători din mine și ocne, meșteșugari săraci, plebe orășenească și mica nobilime, constituind cheagul unificator al tuturor categoriilor oropsite, făclia îndemnelui și exemplului fiind transmisă din generație în generație, peste decenii și veacuri. De aceea, mișcările țărănești, orice formă ar fi investit și mai ales cele aureolate de nimbul marilor bătălii de clasă, au constituit factorul fundamental al tuturor transformărilor sociale, al înaintării poporului român și a populațiilor conlocuitoare pe calea progresului economic și social, spre libertate și dreptate socială și națională. Țăranul în general și de asemenea țăranul român sau maghiar, german ori de alte neamuri, liniștit și pașnic în vremuri de liniște și pace, muncindu-și ogorul, făcându-l roditor prin sudoarea frunții sale și cu ajutorul uneltelor de muncă de cele mai multe ori de el făcute, se transformă în luptător dirz, transformându-și odată cu firea și pașnicile unelte agricole în arme”^{4bis}.

Întreg tezaurul ideatic amintit este sintetizat în ampla cuvîntare a Secretarului General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostită la încheierea lucrărilor Plenarei Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor — 26 februarie 1982 — care a prilejuit evocarea evenimentelor anului 1907 la cea de a 75-a aniversare a acestora, precum și a semnificației istorice a încheierii, în urmă cu două decenii, a cooperativizării socialiste a agriculturii noastre : „Doresc să aduc un fierbinte omagiu țărănimii noastre, clasă care, secole de-a rîndul, a fost purtătoarea celor mai glorioase tradiții de luptă ale poporului nostru. În marile lupte, purtate de-a lungul secolelor, împotriva dominației străine, pentru neatîrnare și independență, pentru formarea națiunii române și a statului național român, țărănimea a avut un rol determinant. Îi găsim pe țărani încă în armatele lui Burebista și Decebal, îi găsim în armatele de la Rovine și în alte bătălii ale lui Mircea”⁵. Tot astfel — subliniază Secretarul General al Partidului — „îi găsim pe țărani, pe răzeși, în armatele lui Ștefan cel Mare, care a dus, după cum știți, un mare număr de bătălii pentru neatîrnare și independență. Îi găsim pe țărani, pe moșneni, în armatele lui Mihai Viteazul, care cu aproape patru secole în urmă, a realizat pentru prima oară unirea românilor, a țărilor românești într-un singur stat. Așa cum îi găsim pe țărani în nenumărate alte bătălii, în armatele lui Tudor Vladimirescu, în revoluția de la 1848. Îi găsim pe țărani ca participanți activi la realizarea Unirii, în 1859. Tot pe țărani îi găsim pe cîmpiile de luptă pentru independență în 1877, la Grivița, la Smîrdan, la Plevna și în alte locuri, înscriind prin lupta și sîngele lor, o epopee măreață în marile bătălii împotriva asupritorilor străini, pentru independență, pentru întărirea statului național român.

Iată de ce, într-adevăr, trebuie să spunem și cu acest prilej, că întotdeauna țărănimea, muncind și asigurînd recolte corespunzătoare cu mijloacele pe care le avea, nu a uitat niciodată că trebuie să facă totul pentru a

^{4bis} Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 30.

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și Gospodăririi Apelor* (26 februarie 1982). În: „Scnteia”, an. LI, nr. 12291, 27 februarie 1982, p. 1.

asigura dezvoltarea țării, a națiunii, pentru libertatea și independența sa. Ea, țărănimea, a purtat greul luptelor, a dat cel mai mare tribut de sînge, asigurînd, cu singele și viața celor mai buni fii ai săi, dezvoltarea poporului nostru, a culturii și limbii române”⁶.

Este cunoscut de altfel faptul că însuși Karl Marx a apreciat în mod deosebit valoarea glorioasei oștiri a lui Ștefan cel Mare, tocmai datorită faptului că aceasta era formată din „țărani . . . luați aproape de la plug”⁷, precum și alte evenimente importante ale istoriei poporului român în cursul cărora țărănimea a jucat un rol esențial.

Plăieșii și arcașii, pandurii, dorobanții și roșiorii, eroicii soldați români apărători și liberatori de țară din cele două războaie mondiale, erau cu toții, sau aproape cu toții țărani pe care țara i-a chemat la datoria supremă și sfîntă, iar faptele lor de eroism, nepieritoare, formează însăși esența istoriei noastre naționale și sociale, imprimîndu-se în fizionomia morală a poporului român.

Referindu-se la rolul fundamental al țărănimii în istoria socială a poporului român, Secretarul General al Partidului sublinia în memorabila cuvîntare amintită : „În același timp, de-a lungul secolelor, țărănimea s-a ridicat de nenumărate ori la luptă revoluționară împotriva nedreptăților sociale, a feudalismului și burghezo-moșierimii, pentru a-și cuceri libertățile și drepturile economice și sociale. În multe din aceste bătălii revoluționare, țărani români au luptat în strînsă unitate cu țărani maghiari, germani, de altă naționalitate, împotriva asupritorilor comuni, pentru a fi cu adevărat egali în drepturi, liberi și stăpîni în țara lor comună, România”⁸.

Țărănimea a dus așadar, greul trudei și al luptei, susținînd prin munca ei edificiul politic al națiunii. Cei mai luminați conducători ai poporului român au înțeles necesitatea și importanța îmbunătățirii situației țărănimii tocmai ca pe un act de patriotism. Rămîn memorabile în această privință cuvintele lui Kogălniceanu, care spunea că „a venit timpul ca și țăranul să fie considerat ca cetățean, ca și el să fie apărut în persoana, în cinstea și averea lui ; trebuie să se iee măsuri pentru a-l face să aibă încredere în viitor . . . În îmbunătățirea soartei țărănilor văd fundarea națiunii române. Este timpul – continua Kogălniceanu – ca înaintea interesului privat, să gîndim la interesul cel obștesc, ca înainte de a ne ocupa de moșiile cele mici să ne ocupăm de moșia cea mare, România, cum făceau părinții noștri. Două mii de boieri nu fac o nație !”. Marele patriot revoluționar și luptător unionist, ctitor al României moderne și independente, apela și de astă dată la argumentele și la exemplele luate din bogata noastră istorie. Vorbînd țărănilor de drepturile lor, de demnitatea de români, el le amintea „despre gloria strămoșilor lor, de timpurile lui Ștefan cel Mare și ale lui Mihai Viteazul, cînd și țăranul simțea că are o patrie și alătura cu boierul se bătea pentru apărarea ei . . . Țăranii sînt însuși elementul cel mai puternic al naționalității române : țăranii sînt însăși țara”⁹.

După cum se știe, prin reforma agrară din 1864, prima reformă agrară din istoria modernă a României, înăptuită datorită clarviziunii și

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Istoria României*, II, Edit. Academiei, 1962, p. 514.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 1.

⁹ Mihail Kogălniceanu, *Texte social-politice alese*, Edit. politică, București, 1967, p. 210.

patriotismului lui Alexandru Ioan Cuza și al lui Mihail Kogălniceanu, situația țărănimii a cunoscut o îmbunătățire simțitoare pentru care și-a exprimat în cuvinte adine simțite recunoștința față de domnul Unirii și față de principalul lui sfetnic.

Racilele orînduirii capitaliste din țara noastră și menținerea unor importante rămășițe feudale în agricultura românească de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, au apăsas și agravat continuu viața țăranilor români.

Situația țărănimii a început să se deterioreze curînd după reforma din 1864, prin scindarea ei în păturile pe care le generează relațiile capitaliste, cit și datorită insuficienței pămîntului, fărîmîțării micii proprietăți, lipsei inventarului agricol, abuzurilor moșierimii. Dependența față de moșieri și arendași s-a accentuat treptat, iar sistemul învoielilor agricole legiferat în 1866 și înăsprit ulterior, introducea constrîngerea extra-economică prin care se asigura dăinuirea unor rămășițe feudale în raporturile agrare, consecință a „căii prusace” de dezvoltare a capitalismului în agricultura românească, în special a menținerii marii proprietăți.

O trăsătură caracteristică a istoriei noastre este îmbinarea organică a luptei pentru libertate națională cu aceea pentru dreptate socială, caracterul democrat al tuturor mișcărilor noastre naționale, apărarea constantă a intereselor populare de către cei mai de seamă exponenți ai acestora. Amploarea deosebită a luptelor țărănești, care au culminat cu marile răscoale din anii 1888 și 1907, arată că societatea românească avea nevoie din nou de importante prefaceri, care s-au realizat printr-un întreg proces istoric, ce a cunoscut importante eforturi și sacrificii.

Referindu-se la marea răscoală din 1907, Nicolae Iorga spunea în același an în parlament: „... țărănimea aceasta, dacă s-ar fi resemnat a trăi în aceasta stare, lucrul ar fi fost foarte satisfăcător pentru ordinea publică, dar nu și pentru viitorul României. Căci viitorul României nu se poate răzîma — după cum nu se poate răzîma viitorul nici unei țări — decît pe mulțămirea celei mai mari părți dintre locuitorii pămîntului național.”¹⁰

La aniversarea celor trei sferturi de veac de la singeroasele și tulburătoarele evenimente ale neuitatului an 1907, Secretarul General al Partidului sublinia:

„O însemnătate deosebită o au, în acest proces revoluționar, răscoalele revoluționare din 1907, care au demonstrat maturitatea politică a țărănimii, hotărîrea ei de a acționa cu toată energia împotriva nedreptăților sociale, a asupririi moșierești, pentru lichidarea inegalităților sociale, pentru a fi stăpînă pe pămînt și a participa cu întreaga sa forță la dezvoltarea generală a țării, la asigurarea independenței și suveranității patriei.

În cadrul acestor mari bătălii revoluționare s-a manifestat pentru prima oară într-o formă organizată alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. Dealtfel, trebuie menționat că, odată cu apariția pe arena istoriei a clasei muncitoare, și luptele revoluționare, inclusiv ale țărănimii, au luat forme mai puternice, mai organizate — ceea ce a făcut să crească rolul și forța acestor două clase în întreaga viață politică și socială a țării, în dezvoltarea și transformarea României”¹¹.

¹⁰ Nicolae, Iorga, *Pagini alese*, vol. II, Edit. pentru literatură, 1965, p. 332.

¹¹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* www.dacoromanica.ro

Răscoala din 1907 a dezvăluit marile energii ale țărănimii și a prilejuit manifestarea activă a colaborării și a solidarității în luptă a clasei muncitoare cu țărănimea, anunțând astfel zorile alianței revoluționare muncitorești-țărănești care va deveni cea mai puternică forță social-politică în cursul transformărilor structurale ale societății românești pe calea socialismului.

Una dintre preocupările importante ale mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră a fost, încă de la sfârșitul secolului trecut, tocmai problema țărănimii. Pe măsură ce clasa muncitoare se dezvoltă și se maturizează, se conturează tot mai clar și atitudinea socialiștilor români față de problema agrară, în care singura soluție se dovedea că era lupta pentru exproprierea moșierimii.

În Transilvania și în celelalte provincii istorice românești care s-au aflat sub dominație străină, țărănimea a trebuit să suporte dubla asuprire, socială și națională, deosebit de apăsătoare sau chiar crincenă. Ea a rezistat cu aceeași forță și demnitate, cu sacrificii și eroism și acestei încercări a istoriei.

Rolul esențial al țărănimii în salvagardarea intereselor naționale vitale ale întregului popor român a ieșit cu strălucire în evidență în timpul primului război mondial, când însăși apărarea țării — amenințată cu pierirea — și apoi minunata renaștere a cărei apoteoză a fost actul de la 1 decembrie 1918, care marca desăvârșirea statului național unitar român, aveau la temelie lor lupta țărănimii, eroismul legendar al Mărășeștilor și al celorlalte mari înclăștări de pe front, ca și acțiunile revoluționare ale maselor populare din Transilvania și din celelalte provincii istorice românești aflate sub stăpânire străină, pentru unirea cu țara.

Lupta țărănimii capătă un tot mai pronunțat caracter revoluționar, îndeosebi după crearea Partidului Comunist Român, care a militat ferm pentru rezolvarea problemei agrare din România, organizând în anii grei ai ilegalității lupta muncitorilor și țăranilor, a tuturor forțelor patriotice, împotriva exploatării. „Frontul Plugarilor” a fost una dintre cele mai importante organizații de masă conduse de P.C.R. din acea perioadă.

Referindu-se la contribuția esențială a țărănimii la evenimentele dintre anii 1914—1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată că „țărănimea a participat, alături de clasa muncitoare, la marile bătălii de clasă ce au avut loc în această perioadă, la războiul care a dus la apărarea independenței și făurirea statului național unitar în 1918, precum și la lupta împotriva fascismului și războiului. Ea a avut un rol activ în desfășurarea luptei organizate de Partidul Comunist Român împotriva războiului, pentru ieșirea României din războiul dus alături de Germania hitleristă și trecerea la luptă împotriva fascismului, pentru asigurarea independenței naționale a României”¹².

Țărănimea a participat activ la înfăptuirea glorioasei Insurecții din August 1944 care a marcat declanșarea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă din România, la eliberarea țării și la războiul antihitlerist, dând cel mai greu tribut de sânge și de muncă, precum și un mare număr de eroi ale căror nume rămân profund

¹² *Ibidem*.

întipărite în conștiința întregului nostru popor. Alianța revoluționară muncitorească-țărănească și-a spus din plin cuvântul în realizarea reformei agrare din 1945, în împlinirea revoluției populare și în trecerea la construirea socialismului în țara noastră.

Acest proces revoluționar a cuprins și viața țărănimii române, care a cunoscut o radicală îmbunătățire datorită cooperativizării agriculturii. Țărănimea a devenit cu adevărat stăpînă pe pămîntul pe care lucrează, transformîndu-se într-o clasă nouă, liberă, demnă, omogenă, participativă activă la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România, manifestîndu-și tradiționalul și fierbintele ei patriotism prin munca ei însuflețită.

Făcînd bilanțul istoric al marilor transformări revoluționare din viața țărănimii, din agricultura socialistă a patriei noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu conchidea : „Viața, realitatea demonstrează cu putere superioritatea agriculturii socialiste, forța creatoare a țărănimii noastre cooperatiste, a tuturor oamenilor muncii de la sate, adevărații realizatori ai marilor succese din agricultură. Acum putem să afirmăm cu toată fermitatea că numai calea socialistă a agriculturii, în forma proprietății de stat sau cooperatiste — care se completează în mod armonios — poate asigura progresul neîntreput și rapid al agriculturii”¹³.

La toate momentele de luptă din trecut, la toate împlinirile din prezent, a participat și participă deopotrivă și țărănimea naționalităților conlocuitoare, care a muncit și a luptat împreună cu poporul român pentru o viață mai bună, bucurîndu-se acum, pe baza deplinei egalități în drepturi, de binefacerea socialismului.

Țărănimea a fost și creatoare, depozitară și păstrătoarea celor mai valoroase tradiții spirituale ale poporului român : „Leagăn al tradițiilor și al artei minunate a poporului, țărănimea este creatoarea comorilor populare, a « Mioriței », a doinelor și baladelor. În furtunile veacurilor, țărănimea a rămas neclintită, păstrînd și dezvoltînd limba strămoșilor, obiceiurile, portul național, conservînd nealterate marile calități ale poporului român : hărnicia și omenia, vitejia și dirzenia”¹⁴ în asemenea vibrante cuvinte aduce un fierbinte elogiu țărănimii române de ieri și de azi, Secretarul General al Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Este deosebit de grăitor că un asemenea omagiu este adus țărănimii de clasa muncitoare și partidul ei, de forța cea mai revoluționară a societății românești, care prin însăși natura poziției sale în societate a putut înțelege în modul cel mai sincer și profund importanța și rolul istoric al țărănimii, inclusiv în ceea ce privește recunoașterea deschisă a unor greșeli din trecut în abordarea și interpretarea problemei agrare. Claritatea și consecvența, realismul atitudinii clasei muncitoare față de aliatul ei firesc, rezultă din rolul social-politic și din ideologia revoluționară a proletariatului.

Este semnificativ faptul că abordarea și rezolvarea completă, științifică, în conformitate cu legile obiective ale progresului social-economic, a problemei agrare în țara noastră, a fost posibilă numai atunci cînd

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul dezvoltării construcției socialiste*, vol. I, Edit. politică, București, 1968, p. 278.

clasa muncitoare a avut cuvîntul hotărîtor de spus în destinele poporului român. Clasa muncitoare este cea forță social-politică ce continuă și dezvoltă în noile condiții, la o treaptă superioară, lupta țărănimii, a celorlalte categorii progresiste, pentru o viață mai bună. În acest proces se manifestă de fapt preluarea celor mai bune tradiții ale poporului, ale luptei sale pentru progres.

Țărănimea s-a dovedit a fi un inepuizabil rezervor și un activ generator de energii morale și social-politice. Din rîndurile ei au ieșit unii dintre cei mai de seamă oameni politici din trecut, ctitori ai României moderne și contemporane, conducători neînfricați ai luptelor pentru libertate, dreptate și unitate națională. Din rîndurile ei au ieșit cei mai de seamă cărturari cu care se mîndrește pe drept cuvînt poporul român, cultura noastră națională, progresistă. Din rîndurile țărănimii s-au format în bună parte — datorită legilor generale ale evoluției istorice, dar și datorită manifestării lor specifice în istoria țării noastre — primele elemente ale clasei muncitoare din România, firave la început, apoi din ce în ce mai viguroase.

În zilele noastre, pe măsura omogenizării societății socialiste românești, a marilor mutații sociale pe care le implică industrializarea și urbanizarea, trăsăturile țărănimii se contopesc treptat în cele ale întregului popor, transmițînd din generație în generație, moștenirea celor mai de seamă virtuți și caracteristici ale etosului românesc.

O simbolică elocvență dobindește în conștiința întregului popor și în rîndurile opiniei publice progresiste internaționale, faptul că cele mai alese virtuți morale și social-politice românești — acelea ale țaranului, ale muncitorului și ale intelectualului român — sînt atît de strălucit sintetizate și exprimate de ilustra personalitate a celui mai iubit fiu al poporului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Nu se poate vorbi despre rolul fundamental al țărănimii în istoria poporului român fără a reaminti — ca pe un argument suplimentar — elocventa reflectare a vieții țărănimii din trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat în literatură și artă. În nenumărate opere de mare valoare ale atîtor creatori de frumos, inspirate din viața și lupta țărănimii române, care constituie una din cele mai de seamă tradiții ale culturii noastre, vedem nu numai un binemeritat omagiu adus acesteia, ci și reflectarea firească a unei îndelungate dominante și continuități a istoriei noastre sociale și naționale.

Aprofundarea ideii cu privire la rolul istoric fundamental al țărănimii coincide cu progresul accelerat pe care îl cunoaște patria noastră socialistă după Congresul al IX-lea al P.C.R. Caracterul creator al acestei idei rezidă în largul ei orizont teoretic, în profunzimea ei valoare morală, în deosebita ei însemnătate politică, practică.

Ea contribuie la înnoirea simțitoare sau la nuanțarea unor concluzii și cercetări ale istoriografiei din țara noastră, ca și ale altor ramuri ale științelor sociale și politice¹⁵.

De o însemnătate deosebită în această privință, este ampla mobilizare a țărănimii — la chemarea înflăcărată a Partidului, a marelui patriot

¹⁵ Menționăm în acest sens faptul că o amplă lucrare de sinteză asupra *Istoriei țărănimii române* este proiectată și în curs de elaborare de către un larg colectiv de istorici din țara noastră.

revoluționar, tovarășul Nicolae Ceaușescu, spre înfăptuirea unei noi revoluții agrare în țara noastră, chemare lansată la Congresul Țărănimii din primăvara anului 1981, pentru a cărei înfăptuire stau garanție marile posibilități de care dispune agricultura socialistă românească, puternic sprijinit material al statului nostru. Ea a devenit o necesitate obiectivă pentru mersul înainte accelerat al României spre încheierea etapei istorice a construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, spre ridicarea patriei la treapta de țară cu o dezvoltare economică medie în rîndul statelor lumii contemporane.

Lansarea acestei chemări nu a rămas în stadiul unei doleanțe, ci se concretizează într-o serie întregă de măsuri, programe și realizări care vizează perfecționarea structurilor și metodelor. Între acestea sînt de reținut începerea introducerii retribuției muncii în agricultură, modelarea activă a raporturilor complexe dintre industrie și agricultură, dezvoltarea democrației cooperatiste, o serie întregă de măsuri menite să reducă treptat diferențele dintre sat și oraș, dintre munca agricolă și industrială — deziderate programatice tradiționale ale mișcării muncitorești, revoluționare, a căror înfăptuire începe să devină posibilă în țara noastră tocmai ca urmare a marilor transformări și progrese realizate pînă în prezent. Aceste perspective certe fac posibilă și depășirea unor greutăți generate de influența negativă a unor factori economici și politici externi, cum ar fi fenomenele crizei economice internaționale. În contextul de ansamblu al actualităților economice și politice interne și internaționale, se înscrie și necesitatea unei anumite reorientări în privința utilizării raționale și eficiente a forței de muncă, în sensul sporirii cointeresării pentru munca agricolă, al stimulării prin cointeresare, în special a tineretului — de a rămîne să lucreze în localitățile rurale, de obîrșie, în agricultură, sau chiar de o anumită redistribuire în sensul „reîntoarcerii la sat” fără însă ca aceasta să ducă la anumite greutăți. Este, în fond, încă o expresie a necesității obiective de a se continua cu perseverență mersul ascendent al societății noastre socialiste în ansamblul ei, prin necesitatea aprecierii științifice a dialecticii permanente, tot mai complexe, a interacțiunilor dintre diferite sectoare de activitate, un indiciu al dezvoltării, ce implică rezolvarea coordonată a tuturor problemelor, inclusiv a unor greutăți de moment.

Secretarul General al Partidului sublinia: „Considerăm că toate măsurile luate în ultimul timp în domeniul agriculturii creează un cadru mai bun — și organizatoric, și material, și politic — pentru realizarea neabătută a programului de dezvoltare a agriculturii, de înfăptuire a noii revoluții agrare, asigurînd un nou și puternic avînt al agriculturii socialiste, corespunzător cerințelor societății noastre, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului, creșterea contribuției acestei importante ramuri a economiei naționale la dezvoltarea generală a patriei, la întărirea independenței și suveranității României... Este necesar să acționăm în continuare pentru perfecționarea organizării și conducerii agriculturii, pentru lărgirea democrației socialiste și creșterea răspunderii oamenilor muncii din agricultură, a cooperatorilor, în organizarea și desfășurarea www.dacpromanica.ro ei sînt proprietarii, ei

sînt producătorii, ei sînt beneficiarii — și ei trebuie să hotărască cum trebuie să se desfășoare activitatea din toate aceste unități”¹⁶.

Un rol deosebit revine în această privință și cercetării științifice agricole pentru accelerarea progresului tuturor domeniilor acestei tradiționale și esențiale ramuri a economiei naționale românești.

Aceste învățăminte și concluzii, teoretice și practice, au fost pregnant reliefate și cu prilejul unor evenimente sau manifestări social-politice desfășurate în vara și în toamna anului 1982, care au prilejuit evocarea glorioaselor tradiții patriotice, de luptă și muncă, ale țărănimii noastre, mobilizarea mai activă a tuturor resurselor agriculturii românești în vederea realizării programului celui de-al XII-lea Congres al Partidului, a creșterii nivelului de civilizație al poporului român: vizite de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu în județe, întreprinderi industriale și agricole, consfătuiri de lucru, Plenara Comitetului Central al Partidului din octombrie¹⁷, sărbătorirea Zilei Recoltei și a 25 de ani de la încheierea cooperativizării agriculturii în Dobrogea¹⁸, Plenara lărgită a Consiliului Național al Agriculturii, Industriei Alimentare, Silviculturii și gospodăririi Apelor (28 decembrie 1982)¹⁹.

Întreaga viață politică, socială, ideologică și culturală a patriei în etapa actuală, stă sub semnul hotărîrilor Plenarei lărgite a Comitetului Central al Partidului din 1 — 2 iunie 1982²⁰, Congresului educației politice și culturii socialiste din iunie 1982²¹ și în primul rînd ale Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din decembrie 1982²², al magistralelor expunerii ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, care se constituie în documente programatice ale întregului nostru popor. Locul de prim plan rezervat în aceste documente problemelor teoretice, ideologice, activității politico-educative, este de natură să antreneze într-o măsură sporită forțele frontului nostru istoric în valorificarea superioară a bogatelor tradiții revoluționare ale poporului român în lupta sa dreaptă pentru libertate și progres, din cele mai vechi timpuri pînă în prezent; în acest cadru, *istoriei țărănimii și istoriei agriculturii* îi revine un rol important în promovarea politicii și ideologiei Partidului, a concepției revoluționare a Secretarului său General, în progresul general al economiei, științei și culturii românești. Istoria țărănimii din patria noastră ilustrează în mod elocvent importanța fundamentală a strălucitei idei-forță, formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara lărgită din iunie 1982, care atrăgea atenția asupra necesității tratării *unitare* a istoriei poporului român, a istoriei sociale și naționale, a mișcării revoluționare în cadrul istoriei social-politice a țării. În decursul zbuciumatei istorii a poporului român, țărănimea nu a separat niciodată obiectivele sociale de cele naționale ale luptei sale revoluționare *unice*, a căror îngemănare organică absolută, a fost ridicată la cote noi, superioare, prin alianța ei cu clasa muncitoare, prin rolul de-

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la Plenara Consiliului Național al Agriculturii ...*, loc. cit., p. 2, 3.

¹⁷ Vezi Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu în „Scînteia” din 9 octombrie 1982.

¹⁸ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la marea adunare populară din municipiul Constanța*, în „Scînteia” din 26 octombrie 1982.

¹⁹ „Scînteia” 29 decembrie 1982.

²⁰ *Idem*, 2 iunie 1982.

²¹ *Idem*, 26 iunie 1982.

²² *Idem*, 17 decembrie 1982.

cisiv al acesteia în construirea societății socialiste multilateral dezvoltate sub conducerea Partidului. Este un prilej de înaltă satisfacție morală pentru istoricii din țara noastră, pentru întregul popor, faptul că aceste bogate învățăminte ale istoriei își găsesse o reflectare atât de amplă și profundă în vasta operă a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Adânc pătrunsă de sentimentul și de conștiința istoriei, opera istorică a Președintelui Nicolae Ceaușescu se înscrie ca o operă fundamentală în istoria culturii românești. Ea atrage istoricilor luarea aminte asupra faptului că legile generale ale dezvoltării istorico-sociale se întruchipează în condiții concrete, specifice, de spațiu și de timp. Pe această bază, marile adevăruri fundamentale ale istoriei românești — între care și cele referitoare la istoria vieții rurale — au redevenit sau au devenit „chei de boltă” ale istoriografiei românești, cărora materialismul istoric le-a conferit o nouă strălucire și profunzime, uneori nebănuite, ca resurse interpretative și valorificare fenomenologică. Prin opera istorică a tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a realizat de fapt acea fuziune organică între social și național, coordonatele definitorii ale istoriei îndeosebi moderne și contemporane, pe care nu o dată istorici din trecut, inclusiv istorici marxști, le-au contrapus pe una-celelalte, împotmolindu-se inevitabil. Niciodată pînă astăzi — de la Bălcescu, Kogălniceanu sau Iorga încoace — istoria nu a vorbit atât de strălucit și de elocvent despre acest popor, cum o face în opera Secretarului general al Partidului Comunist Român ²³.

Ca forță fundamentală în întreaga istorie a poporului român, țărănimea a fost și este un suport esențial al însuși patriotismului revoluționar al întregului nostru popor.

În acest îndelungat proces este incorporată contribuția esențială a țărănimii române, pe care astăzi, datorită transformărilor istorice înlăptuite sub conducerea Partidului, datorită operei tovarășului Nicolae Ceaușescu, o putem aprécia la justa ei valoare și din care învățăm permanent să ne iubim trecutul, patria, să muncim și să milităm pentru viitorul ei luminos.

La sărbătorirea celor 50 de ani de activitate revoluționară pusă în slujba marilor idealuri naționale și sociale revoluționare ale poporului și cu prilejul aniversării zilei de naștere a tovarășului Nicolae Ceaușescu, frontul istoric — ca parte componentă, organică, a frontului nostru ideologic — își exprimă omagiul, recunoștința și urarea de a-l avea și de aci înainte, ani mulți și îndelungați, în fruntea destinelor țării, ale culturii românești, prin hotărîrea lor de a aprofunda continuu tezaurul de idei creatoare ale operei sale — între care la loc de frunte se situează cele referitoare la istoria țărănimii — sursă nepuizabilă pentru elaborarea unor noi lucrări de valoare, pentru progresul neîncetat al științei istorice românești.

LA CONCEPTION DU CAMARADE NICOLAE CEAUȘESCU
CONCERNANT LE RÔLE DE LA PAYSANNERIE EN TANT
QUE FORCE FONDAMENTALE DANS L'HISTOIRE NATIONALE
DU PEUPLE ROUMAIN

RÉSUMÉ

L'œuvre historique du Secrétaire Général du Parti Communiste Roumain, Président de la République Socialiste de Roumanie, du

²³ A. Porțeanu, *Istoria în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu*, „Familia”, scria a V-a, an 14 (114), nr. 1 (149), ianuarie 1965.

camarade Nicolae Ceaușescu renferme d'amples et nombreuses références au rôle de la paysannerie en tant que force fondamentale dans l'histoire du peuple roumain. La paysannerie a joué un rôle essentiel dans la formation même du peuple roumain et de sa langue, la continuité ethnique des Roumains sur leur territoire ancestral, la défense résolue de celui-ci, la constitution de la nation moderne et de l'Etat national unitaire, indépendant souverain, le progrès économique et social de la société roumaine, l'élaboration et le développement constant de notre culture populaire et nationale, le maintien des traditions, de la langue et des coutumes de notre peuple, c'est-à-dire dans tous les aspects et les étapes marquantes de l'histoire sociale, nationale, politique, militaire et culturelle de la Roumanie.

Tout ceci se constitue — pour la première fois dans l'histoire de la culture roumaine — dans une conception ample, profonde, organique et claire, puissamment ancrée dans les réalités socio-historiques roumaines, élaborée dans l'œuvre du Secrétaire Général du Parti, d'une exceptionnelle portée théorique, culturelle, historique et philosophique, morale, politique et pratique. Les auteurs de l'étude présentent les traits les plus importants de cette conception à la lumière du déroulement des événements fondamentaux de l'histoire du peuple roumain, de la paysannerie, qui se détachent des recherches de l'historiographie du passé et du présent, de l'œuvre des fondateurs du socialisme scientifique et qui — à leur tour — contribuent dans une mesure décisive au développement actuel et de perspective de l'historiographie roumaine dans son ensemble, de celle concernant surtout l'histoire de la vie rurale.

Un rôle particulier à cet égard a été joué par la constitution de l'alliance ouvrière-paysanne des les premières années du XX-e siècle, culminant par les importantes mutations révolutionnaires enregistrées dans la vie de la paysannerie pendant les années de l'édification socialiste.

L'article mentionne également certains aspects actuels du rôle de l'agriculture et de la paysannerie dans la construction de la société socialiste multilatéralement développée, à la lumière des événements socio-politiques de récente date; la session plénière élargie du CC du P.C.R. de juin 1982, et surtout la Conférence Nationale du Parti (décembre 1982) et autres.

Une importance particulière pour les recherches historiques, inclusivement pour celles concernant l'histoire de la paysannerie, présente l'idée formulée par le Président Nicolae Ceaușescu relativement à la nécessité de l'approche unitaire de l'histoire du peuple roumain, de son histoire sociale et nationale, du mouvement révolutionnaire dans le cadre de l'histoire socio-politique du pays.

L'œuvre historique du Président Nicolae Ceaușescu met en relief de façon prenante le rôle fondamental de la paysannerie dans l'histoire du peuple roumain, le fait que la paysannerie a été et continue d'être un support essentiel du patriotisme révolutionnaire du peuple roumain tout entier.

PACEA ȘI DEZARMAREA ÎN CONCEPȚIA PREȘEDINTELUI ROMÂNIEI

DE

VICTOR DUCULESCU

1. IMPORTANȚA PRIMORDIALĂ A PĂCII ȘI DEZARMĂRII ÎN FUNDAMENTAREA DEMERSULUI ROMÂNESC DE POLITICĂ EXTERNĂ

Elaborînd o concepție științifică, revoluționară, profund novatoare cu privire la relațiile internaționale contemporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele României socialiste, acordă o însemnătate prioritară problemelor păcii și dezarmării. În viziunea sa asupra sistemului internațional, *pacea și dezarmarea sînt organic legate de evoluția popoarelor pe calca bunăstării și progresului*, de procesul edificării unor relații trainice, de încredere și colaborare, între toate popoarele lumii.

Atenția deosebită pe care România, președintele său, o acordă problemelor păcii și dezarmării decurge dintr-o analiză atentă și responsabilă a fenomenelor vieții internaționale care atestă confruntarea — tot mai ascuțită — dintre vechea politică imperialistă de dominație și dictat, practica zonelor și sferelor de influență, cu noua politică, întruchipată de aspirațiile popoarelor de independență, suveranitate și egalitate deplină în drepturi. Acumularea unor cantități uriașe de arme — și în primul rînd de arme nucleare — stîrnește în mod legitim îngrijorarea tuturor forțelor lucide și responsabile din întreaga lume, atrage atenția asupra pericolelor incomensurabile pe care le prezintă în actualul moment istoric fenomenul cursei înarmărilor, potențială sursă a unei conflagrații care ar afecta practic toate popoarele lumii. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în magistrala expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului, prezentată la plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, „În momentul de față problema centrală a vieții internaționale o constituie lupta pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, și în primul rînd la dezarmarea nucleară, pentru o pace trainică în lume. Înarmările au ajuns la un asemenea nivel încît un nou război mondial ar duce la distrugerii incalculabile, ar pune în pericol însăși existența omului, creația supremă a naturii”¹.

---

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, 1—2 iunie 1982, Edit. politică, București, 1982, p. 72—73.

Este o realitate constatată de numeroși savanți, de cercetători de prestigiu în domeniul înarmărilor că în actualul moment istoric s-au acumulat cantități de arme aproape incomensurabile care stimulează pericolul proliferării conflictelor și al generalizării lor la scară mondială². Totodată, o situație de genul celei menționate afectează puternic economia mondială, periclitază eforturile popoarelor pentru a-și ridica nivelul de viață³.

O asemenea situație implică o atitudine fermă din partea oamenilor politici, a tuturor factorilor de decizie, în favoarea păcii și dezarmării, adoptării unor măsuri angajante care să revitalizeze procesul destinderii, să asigure preeminența marilor principii ale dreptului internațional asupra politicii de forță, discreditată de istorie.

Adoptarea unei atitudini militante împotriva politicii de înarmare constituie una dintre trăsăturile caracteristice ale gândirii și acțiunii pe care președintele Nicolae Ceaușescu o întreprinde pe plan internațional. O asemenea acțiune trebuie să stimuleze și să unească largi forțe politice, să le determine să acționeze cu toată hotărârea pentru a se pune capăt cursului periculos al politicii înarmărilor. Așa cum arată președintele României, „Rachetele, indiferent din ce parte vor porni — fie din Vest, fie din Est — nu-și vor alege victimele după concepții politice, filozofice sau religioase. Victimele armamentului nuclear vor fi bărbați, femei, copii, tineri, bătrâni, fără deosebire de convingeri. De aceea, problema esențială este să oprim cursa înarmărilor, să determinăm trecerea la dezarmare, să asigurăm dreptul fundamental al omului la viață, la existență liberă”⁴.

Cerința adoptării unor măsuri ferme împotriva politicii de înarmare, pentru pace și dezarmare, decurge, în concepția României, din *recunoașterea primordialității dreptului popoarelor la viață și la pace, ca drepturi fundamentale ale omului*, dintr-o viziune de largă înțelegere asupra necesității apărării drepturilor primordiale ale tuturor ființelor umane de a fi la adăpost de pericolul unor războaie catastrofale care ar nega practic

² Așa cum arată cu prilejul vizitei în țara noastră, Directorul Institutului de cercetări în domeniul păcii de la Stockholm, Frank Blackaby, „Din datele de care dispune institutul rezultă că omenirea cheltuiește sume și resurse uriașe pentru înarmări. S-a estimat că în 1981 s-au cheltuit în scopuri militare 650 miliarde dolari. Aceasta a dus la fabricarea de noi și noi arme tot mai perfecționate, care reprezintă un pericol deosebit de grav pentru omenire... Pentru prima dată în istoria umanității, omul poate anihila tot ceea ce se cheamă viață pe pământ. De aceea nici o minte sănătoasă nu poate accepta războiul, știind foarte bine ce ar putea însemna un război nuclear” (*Europa nu are nevoie de nici un fel de rachete nucleare*, în „Scnteia”, anul LII, nr. 12472, din 29 septembrie 1982).

³ „În ultimii patru ani — se arată în Anuarul S.I.P.R.I. pe anul 1982 — cheltuielile militare mondiale au crescut — ca volum — într-un ritm mediu anual de trei la sută. Acest ritm de creștere este mai rapid decât cel din cei patru ani anteriori, în cluda faptului că rezultatele economiei mondiale s-au înrăutățit” (*World Armaments and Disarmament*, S.I.P.R.I., Yearbook 1982, Taylor and Francis Ltd, Londra, 1982, p. XXIV.) În legătură cu impactul negativ al cursei înarmărilor asupra economiei și dezvoltării sociale a se vedea, în special, Doc. O.N.U. A/36/356 din 5 octombrie 1981, *Study on the relationship between disarmament and development*, elaborat de un grup de experți ai Organizației Națiunilor Unite, incluzând participarea unui specialist român.

⁴ *Tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit pe participanții la Colocviul internațional pe probleme ale securității și cooperării europene*, în „Scnteia”, anul LII, nr. 12483, din 12 octombrie 1982.

toate celelalte drepturi ale omului consacrate prin documente și tratate internaționale. Constituie o contribuție remarcabilă a președintelui Nicolae Ceaușescu aceea de a fundamenta dreptul popoarelor la pace și dezarmare în strînsă legătură cu dreptul tuturor ființelor umane la pace, prosperitate și progres, de a corela permanent cerințele afirmării libertății națiunilor cu imperativul asigurării drepturilor fundamentale ale omului corect înțese ca priorități absolute, de care depinde supraviețuirea civilizației umane, făurirea unui viitor demn și liber generațiilor actuale și celor viitoare.

Gîndirea românească, strălucit intruchipată în opera președintelui Nicolae Ceaușescu, a făurit o adevărată *strategie a păcii și dezarmării*, în care lupta pentru pace și dezarmare se încadrează în aspirațiile de progres ale întregii omeniri, fiind organic legată de eliminarea definitivă a politicii de forță din relațiile internaționale, cradicarea tuturor formelor de dominație și dictat, înfăptuirea unor noi relații, democratice, între toate țările și popoarele lumii.

Totodată, o importantă trăsătură a gîndirii și practicii românești în problemele păcii și dezarmării o constituie corelarea organică a acestor aspirații fundamentale cu cerințele participării egale a tuturor popoarelor la soluționarea marilor probleme internaționale. Subliniind răspunderea deosebită ce revine marilor puteri nucleare, și în primul rînd Uniunii Sovietice și Statelor Unite, președintele României a subliniat în nenumărate rînduri cerința ca *negocierile dintre cele două mari puteri să țină seama de interesele tuturor celorlalte state*, asigurîndu-se condițiile ca toate celelalte popoare ale lumii să-și poată aduce contribuția activă la perfectarea negocierilor de dezarmare. Așa cum releva tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniind răspunderea deosebită care revine țărilor mici și mijlocii în determinarea unui curs pozitiv acțiunilor pentru pace și dezarmare. „am putea spune că, în actualele împrejurări, și celelalte state pot avea — și trebuie să aibă — un rol important în oprirea accentuării încordării, în a face și pe cei mari să înțeleagă că nu trebuie să pună accentul numai pe forță, că nu este necesar ca fiecare să demonstreze că dispune de suficientă forță — ci trebuie să țină seama de voința popoarelor și să pună accentul pe căile de înțelegere și soluționare a problemelor prin tratative”⁵.

2. TRADIȚII ISTORICE ȘI PERMANENȚE DE GÎNDIRE ÎNAINȚATĂ. IMPORTANȚA LOR PENTRU ÎNFĂPTUIREA IDEALURILOR DE PACE ALE POPORULUI ROMÂN

Politica activă de promovare a păcii desfășurată de țara noastră pe plan internațional are o lungă tradiție istorică, ea răspunzînd năzuințelor de veacuri ale poporului român. Așa cum a relevat tovarășul Nicolae Ceaușescu, întreaga istorie a poporului român atestă fără putință de tăgadă voința sa de pace și de a conviețui în bună înțelegere cu popoarele vecine. „*Istoria poporului nostru, istoria armatei noastre demonstrează*

⁵ Nicolae Ceaușescu, *Pentru o politică de pace în întreaga lume*, Edit. politică, București, 1982, p. 25.

cu putere că niciodată poporul român, armata sa nu și-au propus feluri agresive . . .”⁶.

Încă din cele mai vechi timpuri strămoșii poporului român căutau să-și apere independența și libertatea, folosind metodele pașnice de conviețuire, recurgînd la lupta armată numai atunci cînd acțiunile agresive ale unor alte popoare le sileau la aceasta.

Chiar în primele perioade ale plămădirii poporului român, acesta, luptînd pentru apărarea ființei sale și a gliei strămoșești, a intrat în contact și a conviețuit în mod pașnic cu diferite grupuri migratoare. Pentru păstrarea identității și a tradițiilor sale, el a susținut numeroase lupte pe care a fost însă nevoit să le poarte de-a-lungul timpului. Așa cum arăta cu prilejul simpozionului internațional „Oamenii de știință și pacea”, savantul brazilian Atico Vilas Boas de Mota : „România este una din puținele țări ale Europei care are privilegiul de a privi istorie fără remușcări. O țară care de-a lungul întregului său trecut și-a făcut un crez din apărarea « nevoilor și neamului său », care nu a comis agresiuni, care apără azi înțeleptele principii ale egalității în drepturi pentru toate națiunile lumii, renunțării la forță, păcii și prieteniei între popoare, indiferent de regimul lor social-politic”⁷. De aceea, este un fapt cunoscut că promovînd cu hotărîre o politică de independență, de neatîrnare, poporul român a reușit să întreprină și să dezvolte raporturi de prietenie cu alte popoare, sprijinînd lupta lor pentru independență, pentru o viață mai liberă și mai bună.

Dragostea de pace a poporului român se regăsește și cu prilejul examinării și studierii vechilor tratate, încheiate în decursul timpului de domnitorii români cu statele vecine, ale gîndurilor remarcabile transmise pînă în zilele noastre de unii cărturari și înțelepți ai timpului.

În Tratatul de pace încheiat în 1499 de Ștefan cel Mare cu Ioan Albert, regele Poloniei și Alexandru, ducele Lituaniei, voievodul român își manifesta hotărîrea de a păstra „pace și liniște veșnică”, „nestrămütată și nestricată”, ajutînd pe regele Poloniei și ducele Lituaniei, „pe ei și pe urmașii lor . . . totdeauna cu sfatul și cu fapta, cit va sta în putința noastră, împotriva tuturor vrăjmașilor”⁸.

Petru Movilă îl sfătuiește astfel pe Moise Movilă, domnul Moldovei : „se cuvine să trăiești în pace cu toți cei dimprejur”, dar „pentru libertatea patriei și a supușilor tăi să lupti bărbătește”⁹.

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, adevărat monument de înțelepciune și practică diplomatică, cer domnitorului și sfetnicilor săi în primul rînd să facă „pace cu vorbe bune”. Înțelepciunea domnitorului merge pînă acolo încît se adresează fiului său sfătuindu-l că dacă un sol străin îi vorbește „cu minie, tu vorbește-i cu blîndețe, dacă îți vorbește el cu dușmănie, tu să îi vorbești cu pace”, insistînd ca acel cuvînt ce va fi adresat solului „să fie plin de înțelepciune”¹⁰.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 17, Edit. politică, București, 1979, p. 79.

⁷ „Știința”, anul LI, nr. 12143, din 6 septembrie 1981.

⁸ Citat după culegerea *Apărarea patriei, a independenței și suveranității naționale*, ed. II-a, Edit. politică, București, 1977, p. 28.

⁹ *Ibidem*, p. 43.

¹⁰ *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Edit. Minerva, București, 1971, p. 386, 379.

Însăși istoria atât de frământată a relațiilor dintre România și Imperiul Otoman atestă faptul că românii au revendicat respectul drepturilor, consfințite prin vechile tratate, recurgând la lupta armată numai pentru apărarea patriei. În lupta pentru dobândirea independenței de stat, pentru formarea statului național unitar român, metodele pașnice au fost folosite cu precădere. „La români, aspirațiunea către unire — scria Ion Ghica — nu este tendința de mărire sau de cotropire, ci este spirit de conservare și de legitimă apărare . . . , căci temerea de cotropire și reducerea lor la o stare de inferioritate și de umilire este încă mare și le impune datoria de a căuta să devie un stat puternic ca să-și poată apăra cu succes existența. Fiecare națiune trebuie să poată conta pe sine însăși, iar nu să se lase la nedreptatea și îndurarea celorlalți”¹¹.

Nicolae Titulescu, eminent diplomat și patriot, sublinia cu putere importanța pe care o are pacea în gândirea și viața poporului român, atrăgând însă atenția asupra faptului că această pace trebuie să fie o pace justă, bazată pe respectul suveranității și al independenței naționale, iar nu pe abolirea marilor valori create de popoare în decursul istoriei. Așa cum arăta el, „*Pacea nu poate fi servită decât printr-un ideal. Or idealul trebuie să aibă ca temelie dreptatea și nu constrângerea internațională*”¹².

În scrierile și cuvântările sale, Nicolae Titulescu lega problematica dezarmării de *ideea unei dezarmări morale și făurirea unei noi solidarități internaționale*, tinzând să ridice „temelia păcii” în conștiința indivizilor ca o premisă necesară a unei lupte conștiente și active a tuturor popoarelor pentru pace. În concepția lui Nicolae Titulescu reducerea armamentelor trebuia să se facă sub un control internațional riguros, dezarmarea urmînd să țină seama de situația geografică, de condițiile speciale ale fiecărei țări și realizîndu-se în mod compatibil cu securitatea națională¹³.

După cum vădește întreaga experiență istorică, pacea a reprezentat un deziderat fundamental, o adevărată filozofie de viață pe care poporul nostru a promovat-o din cele mai vechi timpuri. Gîndirea științifică, clarvăzătoare, de largă perspectivă a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ridică pe o treaptă superioară aspirațiile de pace ale poporului român. Ea fundamentează ideea păcii pe respectul suveranității naționale, recunoașterea drepturilor și intereselor tuturor popoarelor de a trăi în armonie și în bună înțelegere în comunitatea mondială, la adăpost de pericolul unor conflagrații nimicitoare și întemeindu-și relațiile în mod ferm pe principii de moralitate și de drept internațional.

¹¹ *Apărarea patriei, a independenței și suveranității naționale*, p. 162.

¹² Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Edit. științifică, București, 1967, p. 315. Ideea priorității păcii, fundamentată pe recunoașterea drepturilor legitime ale românilor se întâlnește, cu diferite nuanțe desigur, în opera lui Ion Neculce, Miron Costin, Dimitrie Cantemir, Ion Budai-Deleanu, Nicolae Bălcescu, Simion Bărnuțiu, Mihail Kogălniceanu, pentru a cita numai câteva nume ale unor strălucți cărturari și patrioți (Victor Duculescu, *Preeminența dreptului asupra forței — constantă a gândirii românești tinăntate*, în „Revista română de studii internaționale”, anul XVI, 1982, iulie-octombrie p. 331).

¹³ Vezi Adrian Năstase, *Nicolae Titulescu și problematica dezarmării*, în „Revista română de studii internaționale”, anul XVI, iulie — octombrie, 1982, p. 340.

3. PROPUNERI ȘI INIȚIATIVE PRACTICE PENTRU ÎNFĂPTUIREA PĂCII ȘI DEZARMĂRII

Concepția pe care România socialistă a elaborat-o în legătură cu problemele păcii și dezarmării și-a găsit o largă expresie în numeroasele inițiative pe care țara noastră le-a promovat în decursul anilor în cadrul unor importante forumuri internaționale și în primul rînd al Organizației Națiunilor Unite, al reuniunilor privind cooperarea și securitatea în Europa, în acțiunile bilaterale și multilaterale la care țara noastră a participat în mod deosebit de activ.

Acționînd în spiritul poziției sale de principiu în problemele păcii și dezarmării, România socialistă a prezentat în decursul anilor numeroase inițiative care s-au bucurat de un larg prestigiu internațional și care au făcut ca numele României, al președintelui său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să devină indisolubil legate în conștiința popoarelor de necesitatea apărării păcii, a statornicirii unui climat de încredere între națiuni¹⁴. În decursul anilor, România socialistă a propus în cadrul forumurilor internaționale oprirea cursei înarmărilor, scoaterea în afara legii a armelor nucleare, crearea unor zone de pace și colaborare, lipsite de arme nucleare, în diferite regiuni ale lumii. adoptarea unor măsuri parțiale de dezarmare și dezangajare militară în măsură să diminueze sursele de încordare și conflict, negocierea și încheierea unui tratat de dezarmare generală și completă, sporirea rolului Organizației Națiunilor Unite în domeniul dezarmării, angajarea tot mai puternică a popoarelor în lupta pentru pace și dezarmare, pentru statornicirea unor noi raporturi de colaborare și încredere între toate țările lumii.

Recentul document *„Poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării”*, prezentat la sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. din iunie 1982. înfățișează un număr important de propuneri concrete menite să ducă la oprirea cît mai grabnică a cursei înarmărilor. la asigurarea trecerii la dezarmare și în primul rînd la dezarmare nucleară¹⁵. Relevînd importanța deosebită pe care ar avea-o asumarea de către toate statele posesoare de arme nucleare a angajamentului ferm de a nu folosi primele astfel de arme, România propune *încheierea unor convenții în legătură cu interzicerea tuturor experiențelor cu arme nucleare*; interzicerea fabricării și dezvoltării armei cu neutroni; prevenirea folosirii noilor descoperiri tehnice pentru producerea și dezvoltarea unor noi tipuri sau sisteme de arme de distrugere în masă; interzicerea producției și perfecționării armelor chimice și distrugerea stocurilor existente de asemenea arme; interzicerea armelor radiologice; acordarea de garanții de securitate tuturor statelor neposesoare de arme nucleare; asumarea

¹⁴ A se vedea, de pildă: *Poziția României în problemele dezarmării și în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, Edit. politică, București, 1975; *Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Comunist Român privind poziția României în problemele dezarmării și, în primul rînd, ale dezarmării nucleare*, în „Scnteia”, anul XLVII, nr. 11112 din 13 mai 1978; *Poziția și propunerile României în vederea trecerii la măsuri efective de dezarmare*, în „Scnteia”, anul XLVII, nr. 11135 din 9 iunie 1978.

¹⁵ *Poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării*, în „Scnteia”, anul LII, nr. 12389 din 23 iunie 1982.

angajamentului ferm că împotriva acestor state nu vor fi folosite armele nucleare și în general nici un fel de arme și nici amenințarea cu utilizarea forței.

Un loc important în cadrul recentelor propuneri prezentate de țara noastră îl ocupă *înghețarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1982 și trecerea la reducerea lor până în anul 1985 cu 10—15%*. Fondurile obținute ar urma să fie folosite pentru sprijinirea eforturilor țărilor în curs de dezvoltare, ca și pentru crearea unor noi locuri de muncă, pentru realizarea unor programe de ordin economic și social în țările care efectuează asemenea reduceri. În concepția României, în acest scop se impune adoptarea unei declarații a Adunării Generale a O.N.U. care să cuprindă principiile chemate să guverneze activitățile statelor în domeniul înghețării și reducerii bugetelor militare.

Din larga paletă de acțiuni și inițiative pe care le însumează noul document prezentat de țara noastră se remarcă în mod deosebit *ideea convenirii între cele două blocuri a unui plafon maxim pentru principalele armamente — avioane, tancuri, nave de luptă, rachete, tunuri grele și altele, oprirea amplasării și dezvoltării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, convocarea unei conferințe de creștere a încrederii și dezarmare în Europa, crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, retragerea trupelor străine înăuntrul granițelor naționale.*

Acordînd o însemnătate dintre cele mai mari măsurilor de creștere a încrederii între state, țara noastră a propus printre altele *reducerea manifestărilor politicii de bloc, diminuarea activităților militare ale blocurilor, intensificarea eforturilor pentru desființarea concomitentă a acestora; aplicarea consecventă a prevederilor înscrise în Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, respectarea cu bună credință de către toate statele a angajamentelor asumate în virtutea acordurilor existente în domeniul dezarmării, cit și hotărîrilor O.N.U. privind negocierile de dezarmare, îndeosebi a celor adoptate prin consens.*

Corelînd întreaga problematică a păcii și dezarmării de rezolvarea pașnică a conflictelor, de eliminarea forței din viața internațională, țara noastră a propus *adoptarea de către Adunarea Generală a O.N.U. a unei declarații privind reglementarea tuturor diferendelor dintre state exclusiv prin mijloace pașnice.* Pentru prevenirea și soluționarea pașnică a conflictelor și diferendelor dintre state și ținînd seama de problemele multiple existente, România a sugerat *crearea în cadrul O.N.U. a unui organism special care să acționeze în direcția organizării tratativelor și soluționării problemelor dintre state numai pe această cale.* O idee importantă subliniată în cadrul propunerilor românești este și aceea a *asigurării unui control strict și eficace asupra îndeplinirii obligațiilor pe care și le asumă statele în vederea înfăptuirii unei dezarmări reale.* Țara noastră s-a pronunțat pentru instituirea în cadrul Organizației Națiunilor Unite a unui organism internațional care să aibă dreptul să controleze și să inspecteze realizarea măsurilor de dezarmare urmînd ca el să se bucure în îndeplinirea misiunii sale de tot sprijinul guvernelor. Acordînd o înaltă importanță eliminării forței și amenințării cu forța din relațiile internaționale, țara noastră a propus ca toate statele să-și în angajamentul solemn de a renunța la forță și la amenințarea cu forța, de a respecta independența tuturor popoarelor,

dreptul lor imprescriptibil de a-și hotări liber destinele, fără nici un amestec din afară.

În concepția României, totalitatea măsurilor care urmează să asigure înfăptuirea dezarmării necesită elaborarea unui program global de dezarmare, care să fie cât mai angajant, să cuprindă priorități și termene bine stabilite. În înfăptuirea acestui program un rol deosebit revine guvernelor, popoarelor, opiniei publice, oamenilor de știință, care cunosc capacitatea destructivă a armamentelor moderne și urmările nefaste pe care conflictele le au asupra progresului și înfăptuirii aspirațiilor întregii umanități.

Propunerile pe care țara noastră le-a înfățișat în cadrul O.N.U., al altor forumuri internaționale, în problemele păcii și dezarmării, dau expresie convingerii că numai printr-o acțiune fermă și susținută, prin contribuția activă a tuturor popoarelor se poate asigura o lume fără arme și fără războaie.

Pe linia inițiativelor concrete întreprinse de țara noastră se cuvin a fi menționate istoricele inițiative de pace și dezarmare din toamna anului 1981 și primăvara anului 1982, Apelul poporului român, al Marii Adunări Naționale, al tinerei generații, adresate popoarelor din întreaga lume. După cum se cunoaște, „Apelul poporului român adresat celei de a doua sesiuni speciale O.N.U.”, însoțit de 18 milioane de semnături, a dat o vibrantă expresie hotărârii de a acționa în deplină solidaritate cu toate forțele iubitoare de pace pentru înfăptuirea unei lumi fără arme și fără războaie. La toate cele de mai sus se cuvin a fi adăugate numeroasele luări de poziție principiale în legătură cu evoluția evenimentelor internaționale, demersurile și apelurile — apreciate pe plan internațional — în vederea stingerii unor focare de conflict din diferite regiuni ale lumii.

4. ACȚIUNI PENTRU O AUTENTICĂ SECURITATE ÎN EUROPA ȘI ÎN ÎNTREAGA LUME

După cum se cunoaște, președintele Nicolae Ceaușescu a adus o contribuție esențială la definirea însuși a *conceptului securității europene*. Așa cum arăta șeful statului român în Mesajul adresat participanților la colocviul științific organizat la București de Asociația de drept internațional și relații internaționale din România (4—6 iunie 1970): „securitatea europeană reclamă, după convingerea noastră, un sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței și a amenințării cu folosirea forței în relațiile interstatuale, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice act de agresiune”¹⁶.

Țara noastră a subliniat în numeroase rânduri prin luările sale de poziție pe plan internațional că *înfăptuirea securității europene presupune dezvoltarea între state a unor relații de tip nou*, întemeiate pe respectul independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne, interzicerea deplină și definitivă a forței și amenințării cu forța. România a subliniat că în înfăptuirea securității, proces ce reclamă măsuri practice de dezangajare militară și dezarmare, sînt interesate nu numai guvernele, dar și popoarele, care trebuie să aducă o contribuție esențială la revitali-

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, Edit. politică, București, 1974, p. 100. www.dacoromanica.ro

zarea cursului destinderii, la statornicirea unui nou climat pe continentul nostru și în întreaga lume¹⁷.

Pe parcursul diferitelor faze ale Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, al reuniunilor general europene care au avut loc ulterior, România a adus importante și apreciate contribuții. Se cunoaște foarte bine că normele democratice adoptate ca modalități de lucru la Helsinki, procedura rotației, a consensului, sînt rodul unei inițiative românești. România a adus o contribuție însemnată la elaborarea principiilor incluse în Actul Final și în mod cu totul deosebit a principiului interzicerii folosirii forței și amenințării cu forța, a măsurilor de ordin politic, economic și militar chemate să facă operantă aplicarea acestui principiu¹⁸.

Pe parcursul anilor, România s-a remarcat ca promotoare activă a unor măsuri de creștere a încrederii și întărirea stabilității pe continent, ca susținătoare fermă a ideii continuității procesului început la Helsinki. Astfel, în cadrul reuniunii de la Madrid țara noastră a avansat o serie de importante propuneri privind convocarea unei conferințe pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa, încheierea unui tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța, dezvoltarea cooperării în domeniul științei și tehnicii, lupta împotriva propagandei de război, a rasismului și fascismului, asigurarea dreptului la muncă, la educație și cultură, activități general-europene în domeniul contactelor și schimburilor între tineri ș.a. La acestea se adaugă și propunerea ca viitoarea reuniune general-europeană să aibă loc la București.

După cum se cunoaște, procesul securității și cooperării pe continent a fost umbrit de deteriorarea situației internaționale, de ascuțirea unor contradicții și rivalități, de încercările de a revitaliza politica de forță. Se relevă de aceea importanța deosebită a unor acțiuni politice și științifice de natură să impulsioneze procesul securității europene, să permită traducerea în viață a documentelor convenite și încheierea cu rezultate scontate a reuniunii de la Madrid. Din acest punct de vedere sînt demne de remarcat două importante manifestări internaționale care au avut loc recent în țara noastră: Masa rotundă pe tema „Măsurile de încredere, dezangajare militară și dezarmare — componente esențiale ale unui sistem trainic de securitate în Europa”, organizată de Comitetul național român „Oamenii de știință și pacea” și Academia „Ștefan Gheorghiu”, împreună cu Institutul Internațional pentru Cercetări în domeniul Păcii de la Stockholm (S.I.P.R.I.) și prestigiosul colocviu internațional cu tema „Viitorul

¹⁷ A se vedea pentru dezvoltări: *România și securitatea europeană*, coordonator Constantin Vlad, Edit. politică, București, 1981; Romulus Neagu, *Securitatea europeană. Afirmarea unui nou concept*, Edit. politică, București, 1976.

¹⁸ În apreciatul său „Carnet european”, Valentin Lipatti subliniază faptul că „Pentru România, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța și, ca un corolar al acestora, reglementarea pașnică a diferendelor dintre state trebuiau să stea cu precădere la baza procesului de edificare a securității europene... Un astfel de obiectiv a fost foarte greu de atins, deoarece punctul nostru de vedere sau se bucura de un sprijin formal sau împlina obiecții în special din partea marilor puteri, care erau mult mai interesate fie de consacarea statu-quo-ului postbelic în Europa, fie de „libera circulație a persoanelor și a informației”. Nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, ca și reglementarea pașnică a diferendelor dintre state — principii esențiale pentru edificarea securității europene — au fost multă vreme, la Consultări, ca și la Conferință, subiecte nedorite și neagreate de țările cu pondere în cele două alianțe militare” (Valentin Lipatti, *Carnet european*, IV, în *Europa*, nr. 41, 1988) și, respectiv, în *Europa*, nr. 41, 1988, p. 23).

procesului de la Helsinki”, organizat sub auspiciile Asociației de Drept Internațional și Relații Internaționale din România și de Institutul de studii în problemele securității Est—Vest din New York, ale cărui lucrări s-au desfășurat la Snagov. Ambele manifestări au permis enunțarea unor puncte de vedere în sprijinul revitalizării procesului securității europene, participanții români și străini fiind unanimi în a aprecia că trebuie făcut totul pentru a traduce în viață prevederile înscrise în Actul Final, pentru a crea un autentic climat de cooperare și încredere între statele participante la forumul european.

Punînd în evidență punctul de vedere al țării noastre în această problemă, tovarășul Ștefan Andrei, ministrul afacerilor externe al României sublinia în cuvîntul rostit în cadrul colocviului de la Snagov că : „România concepe securitatea și cooperarea în Europa ca parte integrantă a procesului istoric de instaurare a unor relații noi, de democratizare a sistemului internațional actual, de creare a unor forme superioare de conviețuire între națiuni, bazate pe respectarea independenței, pe colaborarea pașnică și egală în drepturi între toate statele, fără deosebire de orînduire socială sau mărime”.

Cu deosebită vigoare a fost pusă în lumină în cadrul reuniunii de la Snagov ideea caracterului democratic al procesului de la Helsinki, necesitatea ca el să rămînă în continuare un proces multilateral, la reușita căruia să participe direct și angajat toate statele lumii. Referindu-se la acest aspect, John Edwin Mroz, președintele Institutului pentru studierea securității Est—Vest din New York, releva : „Un lucru a reieșit foarte clar, anume că este foarte, foarte important să ne reamintim că această Conferință pentru securitate și cooperare în Europa are 35 de participanți, nu doi. Este foarte important și necesar ca procesul început la Helsinki să fie continuat. Țările mici și țările mijlocii — precum România — au și ele responsabilități, pe care și le asumă, și pot contribui mai mult, în mod concret, la încurajarea procesului de la Helsinki”¹⁹. La rîndul său, dr. Liubovije Acimovic, directorul Departamentului pentru studii internaționale al Institutului de politică și economie mondială din Belgrad, arăta că : „Ne găsim într-o situație cînd Conferința pentru securitate și cooperare în Europa — ca proces — este subordonată confruntărilor dintre Est—Vest . . . Cu toate acestea, procesul are o importanță esențială . . . Nu văd nici un alt viitor rațional pentru Europa decît în sensul destindării și al cooperării, decît de a urmări atingerea obiectivelor noastre comune prin intermediul C.S.C.E.”²⁰.

Acordînd o însemnătate dintre cele mai mari însănătoșirii climatului internațional, numeroși participanți au insistat în cadrul colocviului asupra necesității depășirii momentelor de tensiune și conflict, asupra obligației statelor de a da dovadă de moderație în relațiile dintre ele, de a face totul pentru ca ideile democratice înscrise în Actul Final să-și găsească traducerea în viață, în practica și acțiunile de politică externă ale tuturor statelor. Președintele Conferinței, prof. Johan Holst, directorul Institutului norvegian de relații internaționale, releva că „Toate statele au obligația de

¹⁹ „Lumea”, nr. 42 (1989), 14 octombrie 1982, p. 6.

²⁰ *Ibidem*, loc. cit.

a angaja negocieri în scopul reducerii armamentelor și a face în așa fel ca factorul militar să nu domine relațiile internaționale”. Cunoscuta ziaristă americană Flora Lewis sintetizând discuțiile purtate într-unul din grupurile de lucru, a cărei președinție a asigurat-o, sublinia că oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare reprezintă „vehiculul esențial”, condiția primordială pentru reluarea politicii de destindere ²¹.

Semnificativă pentru interesul și importanța acestei reuniuni este primirea participanților la colocviul internațional de către șeful statului român. Cu acest prilej, Președintele României a ținut să sublinieze că „desfășurarea acestei reuniuni la București, în actualele împrejurări internaționale și cu puțin timp înaintea reluării reuniunii de la Madrid, are o importanță deosebită pentru politica de destindere și colaborare internațională” ²².

O componentă esențială a acțiunilor românești pentru securitate și cooperare în Europa o constituie și poziția consecventă, inițiativele reiterate pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, fără arme nucleare. Relațiile de prietenie pe care România socialistă le întreține cu țările balcanice, contactele la cel mai înalt nivel inițiate de președintele Nicolae Ceaușescu, constituie o contribuție de maximă importanță la perfectarea unor relații trainice de colaborare între popoarele situate în această zonă a Europei și prin aceasta un aport la îmbunătățirea climatului general european. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la marele miting al prieteniei româno-bulgare, „Acordăm o atenție deosebită întăririi colaborării și prieteniei dintre țările balcanice, ca parte inseparabilă a procesului de edificare a unei securități reale în Europa. Dorim ca regiunea noastră — care în trecut era cunoscută ca un «butoi cu pulbere» al Europei — să devină o zonă a bunei vecinătăți, a înțelegerii, colaborării și păcii, o regiune fără arme nucleare, fără baze militare străine” ²³.

5. PACEA, DEZARMAREA ȘI ECHITATEA. STATORNICIREA UNOR NOI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Potrivit punctului de vedere exprimat în mod consecvent de țara noastră, *înfăptuirea unei păci autentice presupune* nu numai absența războiului, încetarea oricăror situații de conflict, dar și *rezolvarea unor probleme esențiale de care depinde viitorul umanității*, înlăturarea unor cauze care ar putea genera conflicte în viitor. Fundamentînd o viziune științifică cu privire la perspectivele evoluției relațiilor internaționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că înfăptuirea unei păci trainice este legată indisolubil de făurirea unor relații noi, de respectul principiilor dreptului internațional, de remedierea unor situații inechitabile, ținînd de vechea ordine, care pot suscita situații conflictuale de natură a pune în pericol pacea și stabilitatea sistemului internațional. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în

²¹ Radu Bogdan, *Viitorul de pace al Europei depinde în prezent de eforturile și acțiunile de astăzi ale popoarelor continentului*, în „Scîntea”, anul LII, nr. 12484 din 13 octombrie 1982.

²² „Scîntea”, anul LII, nr. 12484 din 13 octombrie 1982.

²³ *Marele miting al prieteniei româno-bulgare. Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu*, în „Scîntea”, anul LII, nr. 12486 din 15 octombrie 1982.

cuvîntarea rostită la marea adunare populară din municipiul Braşov, „Trebuie să se facă totul pentru a se ajuta ţările rămase în urmă în eforturile pentru dezvoltarea lor economică şi socială . . . Fără realizarea noii ordini economice, fără lichidarea subdezvoltării nu se va putea asigura nici stabilitatea economică, dar nici pacea internaţională. Pacea şi noua ordine economică internaţională reprezintă o unitate şi o necesitate obiectivă — şi trebuie să facem totul pentru realizarea acestor două cerinţe vitale pentru întreaga omenire”²⁴.

Gîndirea politică românească subliniază faptul că pacea şi securitatea mondială impun o acţiune susţinută a tuturor forţelor înaintate din lume pentru eliminarea tuturor vestigiilor vechii politici, pentru abolirea oricăror practici care aduc atingere suveranităţii şi independenţei naţionale a popoarelor, care încalcă egalitatea lor sau care încearcă să diminueze dreptul fiecărui stat de a participa la soluţionarea tuturor problemelor internaţionale în care este direct interesat. *Pacea presupune relaţii echitabile între popoare, depăşirea vechilor mentalităţi, o nouă solidaritate internaţională axată pe preeminenţa dreptului asupra forţei*, pe înţelegerea reciprocă dintre naţiuni, pe conştiinţa faptului că numai prin efortul comun al întregii umanităţi pot fi soluţionate astăzi problemele majore care interesează în cel mai înalt grad toate popoarele. Pacea — concepută nu numai ca o simplă stare de fapt, ci ca un proces dinamic, atotcuprinzător — implică în viziunea României afirmarea la maximum a potenţialului creator al popoarelor, extinderea şi diversificarea schimburilor materiale şi spirituale, triumful echităţii în relaţiile dintre naţiuni. Dacă pacea începe cu abolirea şi interzicerea politicii de forţă, ea nu se termină însă aici. Apărarea păcii solicită relaţii noi în Europa şi în întreaga lume, respectul independenţei naţionale, al demnităţii fiecărui popor, încetarea conflictelor militare, soluţionarea lor în toate situaţiile pe calea tratativilor între ţările direct interesate. Pacea se înfăţişează aşadar, în gîndirea românească, ca un adevărat concept de sinteză însumînd principalele valori fără de care este de neconceput convieţuirea statelor în lumea contemporană: respectul principiilor de drept şi morală, recunoaşterea dreptului fiecărui popor de a-şi alege soarta de sine stătător, extinderea şi diversificarea pe cele mai variate planuri a cooperării internaţionale. Dezarmarea, la rîndul său, serveşte ca un important mijloc spre atingerea acestui obiectiv suprem: statornicirea păcii, generalizarea unor relaţii noi între toate popoarele lumii. Ea nu este însă un simplu instrument în slujba realizării unei politici. Ea este o adevărată strategie însumînd, în viziunea României, măsuri la diferite nivele, de intensităţi şi semnificaţii diferite, care se armonizează şi se întregesc în înfăptuirea unor scopuri profund paşnice şi umanitare.

Năzuinţa fierbinte a popoarelor, pacea mobilizează în prezent milioane de oameni de toate convingerile, de pe toate continentele, catalizînd energiile în direcţia unui obiectiv primordial, încetarea cursei înarmărilor, adoptarea unor măsuri practice şi efective de dezarmare, însănătoşirea climatului internaţional, abolirea politicii de forţă sub toate formele sale. Desigur, *înfăptuirea unui asemenea obiectiv impune o luptă continuă, o şi mai puternică concentrare a eforturilor*, depăşirea dificultăţilor, angajarea

²⁴ Cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu la marea adunare populară din municipiul Braşov, în „Scîntela”, anul LIII, nr. 1241, 1982.

tot mai puternică în această acțiune a noi și noi forțe politice, conștientizarea tot mai puternică a popoarelor față de cerințele apărării păcii. Dând o înaltă apreciere mișcărilor și manifestărilor pentru pace ce au avut loc în Europa și în întreaga lume, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „Considerăm că astăzi, în fața întregii omeniri, se pune problema de a alege între calea războiului sau calea păcii. Nimic nu justifică și nu poate justifica politica de înarmare și de război. Este necesar să se spună popoarelor adevărul, să se manifeste cea mai mare răspundere pentru soarta popoarelor, pentru soarta omenirii, să se facă totul pentru asigurarea păcii”²⁵.

LA PAIX ET LE DÉARMEMENT DANS LA CONCEPTION DU PRÉSIDENT DE ROUMANIE

RÉSUMÉ

L'importance que la Roumanie, son président, attache aux problèmes de la paix et du désarmement constitue l'expression d'une analyse approfondie et responsable des phénomènes de la vie internationale.

Par son action, dans l'esprit de sa position de principe relative aux problèmes de la paix, position qui reflète une riche et constante tradition historique, la Roumanie Socialiste a présenté au long des années de nombreuses initiatives qui ont joui d'un large prestige international. Dans la conception de la Roumanie, qui proclame l'idée de la prééminence du droit sur la force, le respect de la souveraineté et de l'indépendance de tous les peuples, les mesures qui vont assurer la réalisation du désarmement, doivent être inclus dans un programme global de désarmement, qui suppose des engagements, des priorités et des délais fermes.

Conformément au point de vue exprimé dans un esprit de suite par notre pays, la réalisation d'une paix authentique suppose non seulement l'inexistence de la guerre, la cessation de toute situation de conflit, mais aussi la solution des problèmes essentiels dont dépend l'avenir de l'humanité, la suppression des causes susceptibles d'engendrer à l'avenir des conflits. La sauvegarde de la paix réclame de nouvelles relations en Europe et dans le monde entier, le respect de l'indépendance nationale, de la dignité de chaque peuple, la cessation des conflits militaires, leur solution, dans tous les cas, par la voie des négociations entre les pays intéressés. La paix représente donc, suivant la conception du président Nicolae Ceaușescu, un véritable concept de synthèse qui englobe les principales valeurs sans lesquelles on ne saurait concevoir dans le monde contemporain la vie en commun des États : le respect des principes de droit et de morale, la reconnaissance du droit de chaque peuple à décider librement de son sort le développement et la diversification sur divers plans de la coopération internationale.

²⁵ Nicolae Ceaușescu, *Exponat cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, p. 74.

PROBLEME TEORETICO-METODOLOGICE ALE ISTORIEI
ROMÂNIEI ÎN LUMINA EXPUNERII TOVARĂȘULUI
NICOLAE CEAUȘESCU LA PLENARA C.C. al P.C.R. DIN IUNIE 1982

Orientările esențiale din documentele de partid, din opera teoretico-ideologică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, formează o contribuție remarcabilă în dezvoltarea liniilor fundamentale de activitate în domeniul, așa de cuprinzător, al științei istoriei. După cum s-a relevat în publicistica ulterioară plenarei lărgite a Comitetului Central al partidului din 1—2 iunie 1982 și cu prilejul primelor acțiuni politico-ideologice de împlinire a Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român, care s-a întrunit la jumătatea lunii decembrie, o mare bogăție de idei se află în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu făcută la această plenară a Comitetului Central, privind stadiul actual al edificării socialiste în țara noastră, problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă.

În zilele de 4 și 11 octombrie la Academia „Ștefan Gheorghiu”, în catedra de istoria României, au fost organizate dezbateri și schimburi de idei în legătură cu problemele teoretico-metodologice ale istoriei care decurg din aceste ultime documente de partid. Asemenea discuții științifice au avut loc și la alte institute de învățământ superior și de cercetare. Un simpozion, care a inclus aspecte principale ale temei, s-a desfășurat, în ziua de 2 noiembrie, în fața profesorilor de istoric din București, organizat de Cabinetul municipal de pregătire politico-ideologică, Casa corpului didactic și Filiala din București a Societății de științe istorice. În numărul de față al revistei publicăm, în text revăzut, citeva din intervențiile, comunicările, întrebările și răspunsurile prezentate cu prilejul acestor activități; totodată, inserăm opinii exprimate direct în scris.

★

C. Mocanu: O primă dorință pe care o exprim la începutul acestei intervenții este să reușesc de a releva din capul locului valoarea distinctă a interpretărilor de partid privind problemele teoretico-metodologice ale științei istoriei așa cum sînt puse în termenii, larg cuprinzători, ai expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara din iunie; și să reușesc de a releva aceasta prin însăși încadrarea lor în ansamblul gândirii despre istorie. Am în vedere, în primul rînd, o trecere în revistă, care nu poate fi decît foarte restrînsă ca număr de minute, a gândirii din cursul mai mult decît bimilenar al cugetării referitoare la tratarea în mai amplă cuprindere, unitară, concxională a istoriei; în al doilea rînd — raportarea, fie și numai prin puține fraze, la înseși documentele interne de partid, începînd din 1965. Încadrarea gândirii, mai recente, despre istorie a Partidului Comunist Român — poate nici nu este necesar să explic — nu diminuează, dimpotrivă, profilează mai consistent valoarea contribuției românești, nu diminuează, dimpotrivă valorifică neizolat originalitatea ei prin proiectarea în ansamblul comparativist al totalității. O precizare: în decursul timpului s-au formulat idei despre realizarea unei istorii *unitare, cuprinzătoare, a unei istorii generale, universale*; de bună seamă întrebunțez aceste cuvinte știind că înțelesul lor a diferit de la o etapă la alta, de la o situație politică la alta, și nu în rol secundar în funcție de însăși maturizarea istoriei, de talentul scriitorului, de capacitatea lui mai mare ori mai mică de a întreprinde nu numai descrieri, fragmentatoare, ci și sinteze întregitoare.

Unul dintre primii istorici ai antichității care a procedat mai mult decît alții la o privire cuprinzătoare, univrsală, și mai unitară, a istoriei, Polybios, scrie: „În vremea dinainte” (dinainte de olimpiada a 140-a, care, după sistemul de acum al indicării timpului, a fost între anii 220—210 î.e.n.) „evenimentele de pe pămîntul locuit erau oarecum împrăștiate, pentru că fiecare se deosebea de celelalte atît în ceea ce privește începutul, cît și sfîrșitul, de asemenea și în ceea ce privește locul unde se petrece. De atunci încoaie însă istoria se desfășoară parcă asemenea unui corp, și evenimentele din Italia și din Libya” (amintesc că prin Libya se înțelegea Africa atît cît era cunoscută de romani) „se împletesc, cele din Asia cu cele elenistice și

toate ajung la un singur sfârșit". (*Istoria* I, 3; Edit. științifică, 1966, p. 58); și alte enunțuri de acest înțeles sînt în opera sa, subsumate însă ideii că unitatea istorică era dată de rîndeaua nivelatoare a Romei! Evul de mijloc, în unele privințe a fost o reîntoarcere la tratarea fără-mițătoare a istoriei, ceea ce este explicabil prin împrejurări care, de exemplu, într-o situație germanică a dus la filosofia monadică a lui Leibniz; a avut însă și acest ev preocupare despre unitate, despre ansambluri istorice mai mari, inclusiv universale, înșelesul lui pentru care nu este timp acum de a fi detaliat. Epoca modernă, superioară în multe direcții, înșt adesea se afirmă că ea a cuprins înșeși condițiile formării istoriei ca știință, a comportat prin trăsăturile ei obiective evoluții, de nivel mai înalt, spre o istorie unitară, însă în același timp tocmai această epocă a introdus multă diferențiere, prin constituirea ramurilor de specializare, prin aplicarea unor interese politice, ideologice, și nu întotdeauna a fost capabilă să asigure corelația necesară, complexă, între unitate și diferențialitate. Au fost mereu de la Vico la Hegel promovate concepții asupra unității istoriei reale, adică din plan ontic, și, în consecință, a istorici reflectante, cognitive. Hegel, bunăoară, relatînd cele trei modalități de a se scrie istoria, argumenta că prin modalitatea filosofică se poate arăta că „Evenimentele exterioare sînt multiple și diferite, dar caracterul lor general și lăuntric, coerența lor este una singură”. (*Vorlesungen Über die Philosophie der Geschichte*, Stuttgart, 1939: traducere română am luat-o nemijlocit din *Prelegeri de filozofie a istoriei*, Edit. Academiei Republicii Socialiste România, 1968, p. 8); în același loc al operei, și înainte de această idee, spunea că prin această modalitate „Se poate urmări realizarea în genere a unei priviri de ansamblu asupra întregii istorii a unui popor, a unei țări sau chiar a lumii, cu un cuvînt, se poate urmări scrierea a ceea ce numim istoria generală”. Convenim și aici să reținem numai ideea de tratare unitară ca principiu, nu și întregul arsenal al rosturilor politice, ideologice, ale filosofului german și ale altor gânditori dintre care mai citez numai din doi, însă mai apropiați de noi, ca timp. Unul este Jacques Pirenne; în vol. 1, al operei *Les grands courants de l'histoire universelle*, la p. XVI, scrie: „Istoria este esențialmente o continuitate și o solidaritate; continuitate care se urmează fără ca oamenii să poată să-i scape, generație de generație, și care, releagă, în consecință, timpul nostru cu epocile cele mai îndepărtate; solidaritate de asemenea, căci, după cum într-o societate viața fiecărui om este determinată de cea a tuturor tot așa în comunitatea națiunilor istorice fiecare dintre ele, fără ca fiecare din ele să-și dea seama, evoluează în funcție de cea a tuturor popoarelor universului”. În fine — deși ar fi nevole de comentariu mai lămuritoare asupra teoriei lui Arnold Toynbee — să spunem totuși că în multe locuri din cele 10 volume ale operei intitulată modest doar ca *A Study of History* este prezentată, în felul ei, ideea istoriei unitare; la p. 51 citim: „În investigarea precedentă noi am stabilit existența societăților care (diferit de articulația lor numită state) sînt entități independente în sensul că fiecare din acestea constituie pentru ea înșeși un «inteligibil cîmp al studiului istoric», dar fiecare în același timp sînt toate reprezentative ai întregii specii”.

Preocupări similare au fost și în istoriografia română, poate, incipient, încă de la marii noștri cronicari, și, fără îndoială, la Nicolae Iorga. Îmi vin acum în minte multe posibilități de a concretiza; nu zăbovesc, deoarece probabil pe parcursul discuțiilor, pe epoci ale istoriei Românei, se vor aduce unele exemplificări; un studiu special, cît mai complet, ar trebui să fie întocmit și publicat.

Foarte importantă, semnificativă, este raportarea la documentele noastre interne de partid, începînd din 1965, de cînd în fruntea partidului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu, personalitate de excepție a lumii contemporane, cu o remarcabilă contribuție în ceea ce privește gîndirea despre istorie. Însemnate premise, însemnate idei sînt cuprinse încă în documentele Congresului al IX-lea al partidului, în Raportul, novator în altă direcție, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Îmi îngădui să relatez că o primă punere mai directă a felului cum ar trebui făcută istoria — mai adevărat, mai cuprinzător, și patriotic — am auzit-o, cițiva dintre noi prezenți aici, la întîlnirea de lucru din primăvara anului 1966 cu autorii și redactorii tratatului de istoria partidului, moment foarte important, și deosebit de nou, despre care dintre cei care au avut onoarea să participe cineva ar putea să relateze mai amplu, deoarece, aș spune, în el se cuprind tezele fundamentale, așa de însemnate, de cutezante, expuse public în cuvîntarea dedicată, la 7 mai 1966, celei de a 45-a aniversări a partidului.

Studiul asupra documentelor de partid, în succesiunea lor, de la Cuvîntarea din 1966 și pînă în prezent, constată, tocmai în favoarea reliefării contribuției sporite, eminate, din timpul din urmă, că aceste teze esențiale au ele înșe o dezvoltare, o extindere de orizont la întreaga istorie națională, la raporturile istoriei proprii cu istoria universală, cuprînd reflexii descoperitoare, novatoare etapă de etapă, moment de moment pînă la altitudinea prezentă, împrejurare care este de natură să acorde un temel în plus indicațiilor mai recente. Fac parte din concepția despre tratarea unitară, cît mai cuprinzătoare, a istoriei României, de exemplu, și desele insistențe din cuvîntările, mesajele, interviurile tovarășului Nicolae Ceaușescu asupra necesității ca în

știința istoriei faptele să nu fie tratate în mod izolat, ci în conexiunea lor concret-istorică, în lumina concepției materialist-dialectice, să fie examinate mai profund din unghiul premiselor, al cauzelor lor interne. Dacă în acest loc aș reproduce pasajele din Cuvîntarea din 1—2 iunie, și aș face și unele comentarii, ar fi foarte limpede marcată treapta nouă, superioară actuală, dar participările următoare la cuvînt vor fi, cred, pledoarii, mai concrete, privind însemnătatea acestor noi indicații de partid.

V. *Păsăilă*: Necesitatea elaborării istoriei unitare a românilor nu se impune ca un gest conjunctural, dimpotrivă constituie, în esență, metodologia de lucru permanentă și temeinică a istoricilor, pentru că numai în acest mod este posibil de a se reda, prin analiză de adncime, și de cuprinzător orizont, realitățile fiecărei epoci istorice, legătura dintre ele, prin urmare verticala devenirii, permanențele istoriei, care permanențe argumentează autohtonía, continuitatea, unitatea noastră ca popor, ca națiune, evidențiază rezultatele fundamentale ale luptei neconveniente împotriva expansiunii, dominației venite din partea oricăror forțe externe.

Viața, munca, lupta poporului român, ea, de altfel, viața, munca, lupta întregii umanității, au creat valorile materiale și spirituale caracteristice, au determinat perenitatea lor în timp, și de aceea pentru cunoașterea mai consistentă a factorilor, obiectivi și subiectivi, care au realizat progresul istoric este necesar a se analiza, în conexiunea lor, toate aceste componente, încît tabloul istoric să nu fie incomplet și ireal. Prin urmare, tratarea unitară a istoriei — a istoriei României, și a istoriei universale — nu exclude constatarea, examinarea, relevarea specificului unei anumite epoci, unei anumite ramuri a istoriei, și chiar unei anumite zone teritoriale; dacă nu s-ar lua în seamă specificul fiecărei etape nu ar fi posibil de a se sesiza drumul însuși al progresului. Ceea ce-i însă important, și cum rezultă mai pregnant din ultimele documente de partid, este să nu se piardă din vedere sinteza, ansamblul, unitatea.

Tratarea la nivelul unor asemenea exigențe, teoretico-metodologice, a istoriei se poate îndeplini, ca treaptă elementară a muncii noastre, prin depășirea descriptivismului, a divizării nu o dată fără rost; ori cite fapte le-am descrie și le-am așeza cronologic, fără legăturile, conexiunile, adesea neprevăzute, ele nu formează istoria adevărată, completă și convingătoare. „Pentru ca faptele să fie istorie — remarca Nicolae Iorga —, trebuie ca sistemul să intervină”; sigur, ar trebui să precizăm mai exact ce se înțelege prin *sistem* în acest enunț al marelui istoric român, însă, oricum, este aici întruchipată o viziune unitară, cuprinzătoare. Această concepție o întâlnim și la Vasile Pârvan, de la a cărui naștere am sărbătorit recent 100 de ani, care, de exemplu, în lucrarea sa monumentală *Getica. O protoistorie a Daciei* (însuși totul ne sugerează tratarea unitară a civilizației și culturii daco-getice) afirma că trebuie mai întâi ca dovezile și datele istorice să fie valorificate din punctul de vedere istoric, apoi să fie legate împreună într-o „expunere istorică unitară”.

În sprijinul a ceea ce am enunțat mai înainte, aduc precizările făcute în acest sens de secretarul general al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la plenara Comitetului Central al partidului din 1—2 iunie anul acesta, și anume că „Va trebui să avem o istorie unitară care să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economică, socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze în lumina adevărului bazat pe fapte și documente, atât rolul claselor sociale, al poporului, cît și al diferiților conducători și statului și personalității științifice, culturale”.

C. *Mocanu*: În cele ce ați spus, după cum observ imediat, este o angajare mai directă în plan teoretic, metodologic pentru a se releva o componentă primordială a concepției despre interpretarea larg cuprinzătoare a istoriei; am putea să concretizăm aceste idei la una din epocile mari ale istoriei societății din spațiul nostru carpato-danubian-pontic?

V. *Păsăilă*: Desigur. Și pentru a respecta și succesiunea istorică asupra problemelor, îmi propusesem deja ca, în spiritul acestei cerințe, să mă refer la trecutul mai îndepărtat al istoriei României — zic: *istoria României* și pentru antichitate, dacă desemnez întreaga istorie prin denumirea de acum a țării, dar care, în ea și prin ea, indică întreaga devenire istorică; este și aceasta o posibilitate de a realiza imaginea unei istorii în mod unitar, dar nu uniformizator. Și anume — la originile poporului român, altfel spus la etnogeneza românilor, pentru că autohtonía, continuitatea, unitatea noastră au fost și sînt calități ale aceluiași spațiu geografic, carpato-danubian-pontic, iar în structura, în componența sa poporul român moștenește, prin rădăcini adînci, unitatea de fond a strămoșilor autohtoni, și, totodată, unitatea componentei dacice și a componentei romanice, în urma unui proces mai îndelungat și complex, dar proces de sinteză, de simbioză.

Lumea tragică a creat în mileniul al II-a î.e.n. și în prima jumătate a celui următor o cultură materială și spirituală unitară, nu însă fără particularitățile, inclusiv zonale, inerente într-un vast spațiu etno-cultural și, mai ales, inerente stadiului acela de dezvoltare totuși incipientă spre comunitatea umană pe care, în șirul istoric al comunităților umane, o numim *popor* (în sens istoric), mai concret — popor antic.

Accastă premisă pentru dezvoltarea posttracică, postdacică, a avut ea însăși premise. Antecedente, care — dacă ne oprim pentru exemplificare la timpurile în care s-a cristalizat mai evident procesul social-istoric de stabilitate pe un teritoriu — aceste premise se găsesc în neoliticul din această mare zonă balcano-carpatică.

Considerarea fondului etno-cultural al neoliticului, al neoliticului târziu în deosebi, ca parte organică a procesului istoric de formare a poporului getic — sau dacă îl numim prin cuvântul derivat din latină — a poporului dac, ni se pare — această considerare — a fi de mare importanță în înțelegerea autohtoniei și continuității ca bază de pornire pentru tratarea unitară a istoriei generale a poporului român. Această realitate istorică i-a permis lui Iorga să afirme că românii constituie „un popor care prin străbunii săi își are rădăcini de patru ori milenare; aceasta este mândria și aceasta este puterea noastră”.

În prima jumătate a mileniului I î.e.n., după cum știm cu toții, a avut loc diferențierea din masa tracică a ramurii ei nordice: geții (dacia) Descoperirile arheologice atestă încă în veacurile VII — VI î.e.n. unitatea getică (dacică), civilizația respectivă ce-și va întări acest caracter pe vechea vatră tracică de la versantul nordic al Balcanilor până în Carpații Păduroși, de la malurile Tyrasului și litoralul vestic al Pontului până la Dunărea mijlocie. Autorii antici — fie că unii preferă numele de geți fie că alții preferă numele de daci — vorbeau de fapt de unul și același popor. Așa se exprimă Strabon, care — se știe — afirma că „geții vorbeau aceeași limbă cu tracii”, că „dacia au aceeași limbă cu geții”. Formarea statului lui Burebista, stat centralizat și independent, are această bază primordială: unitatea lumii geto-dacice, și, de aceea, în planul cunoașterii, al literaturii interpretative este posibil și necesar a se realiza, mai mult decât în prezent, o concepție de mai amplă înțelegere, o tratare unitară a istoriei.

Mai departe, am putea discuta pe larg din acest punct de vedere despre impactul cu lumea romană, atât al părții din regatul Daciei transformată în provincie imperială, cât și a restului teritoriului rămas în afara limesului. Lumea dacică și-a păstrat unitatea, trăsături ale ei organice, nu s-a împăcat cu ocupația romană, s-a și răsculat împotriva ei, însă prefațeri au început să se producă, dar tocmai pe acest fond unitar și pe întregul său teritoriu. Iată ce spunea Vasile Pârvan: „dar și Muntenia și Moldova au primit încetul cu încetul prin legăturile de neam și de interese cu Dacia romană pe de o parte, cu Moesia getică pe de alta, forma romană a vieții, cu atât mai mult, cu cât aceasta era înainte de toate o viață rurală și cu cât prin mijloacele și prin metodele ei era cu mult superioară vieții agricole a dacilor liberi. Solidaritatea de interese a Daciei preromane s-a refăcut: dacia din Dacia mare au contribuit cu rasa lor la păstrarea a ceea ce romanii din Dacia romană creaseră prin cultura lor”.

Procesul istoric de formare a poporului român a avut loc pe întreg teritoriul carpato-danubian-pontic al strămoșilor autohtoni, și vorbind serios, argumentat, *sine ira et studio* nu se poate contesta, nu se poate anula continuitatea de după războaiele daco-romane și nici după retragerea autorității statale romane din Dacia în timpul împăraților Gallienus și Aurelianus. Concepția despre tratarea unitară a istoriei noastre antice prin ea însăși exclude interpretările tendențioase, neștiințifice, eronate, cu privire la situațiile istorice, din acel timp. Această concepție ne ajută să afirmăm și mai ferm, să dezvoltăm și mai mult demonstrația că poporul român a moștenit și a păstrat teritoriul strămoșesc, nu l-a părăsit niciodată, aici au muncit, au luptat românii, au apărât cu armele și diplomația vatra lor milenară, au dat expresie unității existenței lor pe temelul comunității de origine, de limbă și de teritoriu.

V. *Arimia*: Deși unitar prin limba pe care-o vorbea, prin trăsăturile pe care și le-a format în spațiul în care s-a plămădit — spațiul vechii Dacie —, prin aceleași obiceiuri, aceeași cultură, aceeași religie, poporul român a trebuit să-și ducă o bună perioadă viața politică în mai multe formațiuni statale, care, dacă ne referim la perioada cristalizării lor din secolele XIII — XIV, au fost Țara Românească, Moldova, Transilvania și Dobrogea.

Însemnate probleme teoretico-metodologice, în lumina ultimelor documente de partid, se ridică în legătură cu evul mediu, cu această situație de fărâmițare statală, în mare parte datorată și întreținută de puterile vecine expansioniste, căci și imperiul otoman și regatul feudal maghiar, și alte forțe străine, mai târziu și imperiul habsburgic și țarismul rus au socotit că pot să domine mai ușor prin aplicarea, în diferite forme, a faimoasei lozinci: *divide et impera*. Concepția partidului nostru comunist, afirmată atât de limpede și ferm la plenara largită a Comitetului Central din 1—2 iunie este profund rațională și pentru evul mediu, și este deosebit de fertilă, metodologic. Fundamentul aplicării ei, în raport de specificul epocii, este caracterul poporului român ca popor unitar, în pofida granițelor pe care vitregiile vremurilor i le-a trecut unele chiar prin centrul pământului său strămoșesc.

Au fost nu puține momente, unele deosebit de remarcabile, în care s-a exprimat, inclusiv în plan politic-administrativ, necesitatea unității, și au avut loc evenimente de caracter unitar prin însăși organizarea și desfășurarea lor. Exemplific prin unul singur, care — e drept — este foarte însemnat și cu rol de simbol.

La cumpăna veacurilor XVI—XVII ajunge în scaunul Țării Românești Mihai Viteazul. Pentru a lupta împotriva imperiului otoman și a face față altor greutăți el dezvoltă alianța cu principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, și cu domnul Moldovei, Aron Vodă. În același timp dă o atenție cuvenită legăturilor diplomatice cu vecinii, de la care spera să primească sprijin în împrejurări grele sau cel puțin să aibă liniște din partea lor. Dar situația nu a fost ușoară, au intervenit schimbări neașteptate. Din scaunul Moldovei Aron Vodă a fost înlăturat, și înlocuit prin Ieremia Movilă, apropiat al polonilor și al turcilor. Nestatornicul Sigismund Bathory a lăsat conducerea Transilvaniei când împăratului Rudolf când vărului său Andrei Bathory. Iar împăratul Rudolf nu i-a dat așa cum trebuia întregul sprijin promis.

Mihai a ajuns la concluzia, în aceste împrejurări, că forța care-l poate ajuta trebuie să fie făurită de el însuși, că devine necesară o altă formă de alianță politică-militară cu Transilvania și cu Moldova, și anume că toate trebuie unite sub o singură administrație, forța lor militară și puterea lor economică la un loc devenind garanția independenței și libertății. Nemărturisită în mod expres, această concepție înțelegem că a fost, după cum ne indică studiul actelor înfăptuite în noiembrie 1599 și în aprilie 1600 când Mihai a realizat unirea celor trei țări ale românilor. Românii din teritoriul fostei Dacii aveau pentru prima oară un singur domn al lor, iar domnul în actele cancelariei se putea intitula ca domn al Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei. „Acum — aprecia, mai târziu, de pe poziții progresiste, revoluționare, Nicolae Bălcescu — românul s-a înfrățit cu românul și cu toții au una și aceeași patrie, una și aceeași cîrmuire națională astfel precum n-au fost din vremurile uitate ale vechimii” (*Românii sub Mihai Voievod Viteazul*; am folosit ediția „Minerva”, București, 1970, p. 330).

Înfăptuirea mărețului act al Unirii a fost expresia unei necesități istorice pentru poporul român, a sentimentului că românii constituiau un singur popor. Mihai Viteazul „folosindu-se de ocazia atitor turburări ce scuturau pământul Dacilor, adică Transilvania, Valahia și Moldova” — cum scria cărturarul Joan Bisselius — le-a unit sub autoritatea sa”. În Transilvania, scria același cărturar, „provincialii, mai toți, mai mult țineau la unul de al lor, la un dac ca Mihai”. Întrebându-se mai departe, „care alt popor afară de valah este mai asemenea, întru totul și mai plăcut transilvăneanului”, răspundea în așa fel încît să justifice deschis succesul și autoritatea lui Mihai: „Căci, mai toți de același sînge sînt, de aceeași origine, de același nume: daci sînt și unii și alții”. (*Conținutul istoric al faptelor celor mai însemnate din timpurile noastre, împărțite în cîteva septimii. Septimiu I de la anul 1697 inclusiv*, Amberg, 1675, p. 33, 75, 104—105). Un alt cărturar, cronicarul sas Johann Filstich, într-una din lucrările sale, descriind victoria lui Mihai Viteazul în Moldova zicea: „Astfel, acest voievod, așa cum nu i-a fost dat plină acum vreunui înaintaș al său, fu cinstit ca singur domnitor al vechii Dacii, al celor trei țări”.

Memoria unirii din 1600 și a făuritorului ei s-a transmis de la epocă la epocă de la generație la generație; dreptul imprescriptibil la unitate și independență al poporului român a reprezentat o dominantă a gândirii și acțiunii politice, diplomatice, militare și culturale ale marilor voievozi munteni, moldoveni, transilvăneni ce l-au urmat, ale marilor cărturari de pe o parte și de pe cealaltă a Carpaților. „Ideea unirii țărilor române — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu —, idealurile formării unui stat puternic pe meleagurile Daciei nu au putut fi uitate niciodată pentru că ele sînt adnc implantate în inuși și sînge, conștiința și spiritul întregului nostru popor”.

St. Popescu: Față de ce s-a spus mai înainte și în consens firesc, natural, cu documentele noastre de partid, — în ordinea de idei a acestei dezbateri am în vedere cu deosebire expunerea secretarului general al partidului făcută la 1 iunie 1982 — aș dori și cu să rețictez că realizarea unei istorii de foarte amplă concepție asupra originii și dezvoltării poporului român presupune, într-adevăr, o istorie care să găsească legăturile între toate epocile, perioadele, etapele istorice, desigur în așa fel încît să fie notate creșterea, depășirea, progresul. În același timp, o asemenea concepție, presupune însă o prezentare unitară în cadrul al aceleiași perioade istorice.

Am să mă opresc în intervenția mea la modul cum această concepție istorică se aplică la epoca modernă, la studiarea participării întregului popor român în realizarea marilor decizii naționale și sociale ale epocii, și la modul cum pe această bază obiectivă literatura istorică a reflectat sau trebuie să reflecte și mai temeinic unitatea, conexiunea, sistemul de particularități organic legate între ele.

Se știe că această perioadă este una din cele mai bogate în fapte, în prefaceri radicale, în ridicarea, mai intensă, a societății românești pe o treaptă superioară a progresului, și a însăși coeziunii poporului român prin afirmarea lui ca națiune cu națiune unitară.

Cerințele novatoare ale noului epoci și-au găsit expresia într-o serie de evenimente istorice fundamentale, evenimente-bilanț care se regăsesc unul în celălalt la noi dimensiuni: revoluția de la 1821 și revoluția de la 1848, Unirea Moldovei și Munteniei de la 1859, Războiul pentru cucerirea independenței de stat din 1877—1878. Mai târziu, aceste cerințe s-au exprimat în cele două răcoale țărănești de la 1888 și de la 1907 în lupta revoluționară a clasei muncitoare, a mișcării socialiste, în înfăptuirea unității de stat a tuturor românilor din 1918.

Dacă știința istorică din România se apleacă și mai atent, mai perseverent asupra începutului epocii moderne pentru a fructifica valoroasele indicații teoretico-metodologice care rezultă din recentele documente de partid, poate afla, chiar mai mult decât pentru altă perioadă, noi posibilități pentru a trata unitar istoria generală a țării, mai ales că în epoca modernă s-a conștientizat într-un grad mult mai mare caracterul unitar, național, al istoriei reale a epocii, și, pe această bază, și caracterul corespunzător pe care trebuie să-l aibă în mod normal trăsura în istoriografie, în gândirea social-politică.

Potrivit propriilor cuvinte, Tudor Vladimirescu, la 1821, a ridicat steagul revoluției „pentru binele și folosul a toată țara”, pentru a împlini „cererile norodului”. La 5 aprilie 1821 s-a formulat pentru prima dată într-un document public ideea conjugării eforturilor, în pofida graniței de la Milcov, pentru împlinirea scopului național, „Ca fiind la un gind și într-un glas cu Moldova, să putem câștiga deopotrivă drepturile acestor principaturi, ajutorându-ne unii pe alții”. Să mai adăugăm că acțiunea lui Tudor a insuflat țăranilor, tuturor românilor de dincolo de Carpați speranța emancipării.

Unitatea revoluției române de la 1848—1849, demonstrată mai demult de istoricii români moderniști de prestigiu, s-a datorat, în fond, faptului că a fost opera poporului român ajuns la conștiința că formează o națiune realizată, în mod esențial, pe aceeași bază social-istorică și pe aceeași bază a ideologiei și năzuințelor pentru prezent și viitor. Plămădită în condiții asemănătoare, desfășurându-se în aceeași perioadă, proclamând țeluri comune, revoluția de la 1848 a avut un caracter unitar în toate cele trei țări românești. Faptul că pe steagul revoluționar din toate aceste provincii erau înscrise aceleași idealuri supreme, desființarea servițurilor feudale și eliberarea țăranimii iobage, cucerirea de libertăți democratice, scuturarea dominației străine și realizarea unității și independenței naționale, ilustrează comunitatea de interese și aspirații ce-l unea pe fiii aceluiași popor în pofida hotarelor despărțitoare artificiale și vremelnice”. Am citat din Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la 4 mai 1973.

După un deceniu, la 24 ianuarie 1859, prin unirea Moldovei și Munteniei — „actul energetic al întregii națiuni române”, cum spunea Mihail Kogălniceanu — au fost puse bazele statului național român modern. Unirea celor două principate române de dincoace de Carpați a pus în evidență, încă o dată, și în mod și mai ilustrativ, unanimitatea în aspirații și acțiune a tuturor claselor societății în ceea ce privește unitatea național-statală. Ecolul ei a fost mare în celelalte provincii românești, aflate sub stăpânire străină, care la rindul lor dobindeau noi temeuri în speranța lor permanentă de a se uni cu Țara. Alexandru Papu Ilarian, plecat din Ardeal și devenit ministru de justiție într-unul din guvernele lui Alexandru Ioan Cuza, scria în 1860: „Românii din Transilvania, în împejurările de față, numai la Principate privesc, numai de aici așteaptă semnalul, numai de aici își văd scăparea. Când s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decât în Principate”.

După secole de jertfe și de neîntrerupte eforturi închinare libertății și progresului patriei, s-a ajuns, în mod necesar, legic, la actul istoric din 9 mai 1877 — proclamarea independenței României. În războiul declanșat între Turcia și Rusia, în care prima urmărea menținerea stăpînirii asupra multor popoare din Balcani, iar a doua extinderea dominației sale în această zonă, România a participat pentru a-și pecetui prin fapte de arme independența. Este simbolic faptul că, înfruntând multe greutăți, românii din Transilvania, Bucovina, Banat, Crișana, Maramureș au creat detașamente de voluntari și au participat la acțiunile militare, au format comitete pentru stringerea de alimente, bani, îmbrăcăminte, au făcut o susținută propagandă în jurul faptelor eroice săvârșite în războiul de eliberare.

V. *Arimia*: Măsurile luate în toate domeniile de activitate ca și eforturile susținute ale poporului după 1877 au dat rezultate însemnate, România devenind o țară tot mai cunoscută pe plan internațional, cu prestigiu și autoritate. Cu referire la această perioadă, un diplomat austriac însemna într-un raport că „statul român a știut să-și câștige, mai întâi recunoașterea independenței, apoi, treptat, rang internațional și poziție internațională”, că poporul român, pe linia dezvoltării în sensul ideilor de stat modern, a pus în funcțiune spiritul său național, și a întemeiat statul său „plin de viață și de eficiență... egal în drepturi pe plan internațional, care își sporește forțele, își lărgeste capacitatea militară, la început subapreciată, și care în mod vizibil a obținut în afară putere și prestigiu”. (*Arhivele Statului București, microfilme Austria, rola 225 a; 728—730*).

Dar, după această dată, încă se mai găsea o parte a poporului român sub stăpânire străină. De aceea, unul din obiectivele luptei politice a fost încheierea procesului de unificare, desăvârșirea unificării statale. De altfel, ministrul de externe al statului în care se găsea un număr însemnat de români (Imperiul austro-ungar) socotea că „Principiul naționalității consideră ca nerezolvată sarcina statului național, atît timp cît el n-a reușit să cuprindă în sine pe toți membrii neamului său, iar Austro-Ungaria ar trebui să înceteze a exista dacă statele naționale de la hotarele sale ar încerca vreodată să realizeze o astfel de pretenție de a cuprinde pe toți membrii neamului lor”. (*Arhivele Statului București, microfilme Belgia*, rola 26 c. 182—184).

Românii care se găseau în cadrul imperiului, aflați mereu în luptă împotriva exploatării și asupririi, își îndreptau tot mai mult speranțele spre confrății din România, așa cum rezultă din numeroase documente, între care și din nota ministrului Belgiei la Viena, din ziua de 1 decembrie 1892, care spunea că românii din Transilvania „nu pot uita că sînt frații românilor din regatul înfloritor și prosper, în prezent guvernat de un Hohenzollern”. (Citez tot din același microfilm, rola 34 c 98—99). Într-adevăr, românii s-au organizat și au dus necontenit lupta contra asupritorilor, cu a căror stăpânire nu s-au împăcat niciodată.

Lupta perseverentă dusă de români pentru unitatea națională a intrat într-o fază nouă în cel de al doilea deceniu al secolului nostru, atunci cînd și condițiile externe au devenit favorabile, și în anul 1918 și-au declarat hotărîrea de a se uni pentru totdeauna cu patria-mamă. De altfel, ca și în alte țări care se găseau în situația României, a fost desfășurată, în acest scop, o intensă activitate organizatorică, ideologică, iar adunările naționale, indiferent de numele purtat, au declarat, cu aceeași convingere, unirea. În felul acesta, Conferința Păcii a avut rolul de a confirma ceea ce poporul român, liber și de bună voie, a înfăptuit.

Documentele multor diplomați străini din anul 1918 — documente care se află în arhive, în România, ori în alte țări —, consemnează preocupări și acțiuni pentru unirea românilor din Basarabia, din Bucovina, din Transilvania, ale românilor care din diverse motive se aflau în străinătate, în capitalele unor țări europene ori în America. „Pregătirea pentru Adunarea Națională de la Alba Iulia a fost grandioasă” — se arăta într-o telegramă din Stockholm. Agentul diplomatic al Serbiei informa la 18 noiembrie (1 decembrie) că „Delegații Transilvaniei și Banatului au cerut unirea cu România mamă”. „Eliberarea Transilvaniei și unirea ei cu România au provocat în Țara mea, unde domnește un viu spirit de independență și o mare sete de dreptate, o foarte sinceră bucurie” — a declarat ministrul Belgiei la București. Semnificativ este raportul din 22 noiembrie al ministrului spaniol la București în care informa, între altele, că „dîncolo de hotarele vechii României se petrec fapte de incalculabilă importanță”; cu această ocazie, ambasadorul făcea o foarte interesantă comparație, și anume: „Ceea ce s-a mai petrecut o singură dată și pentru o perioadă de timp, cît a durat domnia principelui român Mihai cel Brav în anul 1600, anume faptul că tot neamul românesc s-a aflat unit în hotarele vechii Dacii a lui Traian, pare că se va realiza din nou și nu prin forța armelor ci prin voința liberă a provinciilor care compun această țară”.

V. Avramescu: Necesitatea tratării istoriei noastre naționale, așa cum rezultă din documentele, de excepțională însemnătate, ale plenarei lărgite a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie, la care înțeleg că subscriem toți cu deplină convingere, rezultă, și după opinia mea, din unitatea obiectivă a existenței și evoluției poporului nostru în teritoriul ce-l corespunde, a istoriei sale care cuprinde, în succesiunea lor, orînduirii sociale și transformări în viața societății, pe toate planurile, în raporturile economice și sociale, în formele de organizare și viață politică, pînă la nivelul națiunii socialiste din zilele noastre.

După anul 1918, societatea românească desigur s-a dezvoltat în cadrul statului național unitar, stat care din punct de vedere al regimului politic a fost de tip monarhic-constituțional, în care s-au împletit și confruntat interese, aspirații comune ale tuturor claselor și păturilor sociale cu interese, aspirații de clasă opuse între ele, unele de neîmpăcat. Am aici în vedere contradicția fundamentală a orînduirii capitaliste, aceea dintre burghezie și proletariat, precum și celelalte contradicții existente atunci. În viața politică, după cum se știe, burghezia și clasa muncitoare s-au confruntat prin partide, și alte organizații, grupări care le-au reprezentat prin obiectivele cuprinse în programele lor, prin diversitatea de forme și manifestări posibile și caracteristice în epocă.

În situația ei de clasă dominantă și exploatoare, burghezia a acționat în direcția conservării, a consolidării pozițiilor sale în viața economică și social-politică, fapt reflectat în istoriografe prin analiza activității partidelor sale, îndeosebi a partidelor de guvernămînt, a actelor de politică internă și externă. Desigur, în detalierea acestui proces istoric surprindem o diversitate de orientări și modalități de acțiune, de adversități și contradicții, observăm, de asemenea, că partidele, parlamentele și guvernele care s-au perindat la putere și-au urmărit însă obiectivele în contextul realității istorice, economice, sociale, culturale, politice din

țară, raportându-se, mai mult sau mai puțin corespunzător, la problemele care vizau toate clasele și păturile sociale, întreaga națiune. Examinarea conținutului reformelor de după război, cea electorală, apoi cea agrară, a Constituției din 1923 și altor măsuri de ordin legislativ și de organizare administrativă, a actelor de politică externă demonstrează din plin, cred, afirmația făcută.

Cu atât mai mult, când ne referim la clasa muncitoare, la trăsăturile ei, la locul și rolul său în societate, înțelegem că istoria ei, manifestarea ei în viața politică nu pot fi tratate separat, fără implicarea în ansamblul evoluției și situației specifice țării întregi, a aspirațiilor poporului român spre progres, spre o viață mai bună și liberă. Am în vedere preocupările și opțiunile mișcării muncitorești, și, în prim plan, ale Partidului Comunist Român, pentru soluționarea unor probleme majore ale muncitorimii, ale țărânimii, ale intelectualității, ale întregului popor, lupta susținută pentru apărarea și lărgirea drepturilor și libertăților democratice, pentru pace, independență și integritate teritorială a țării.

În perioada de după 1933, de exemplu, când pe plan european fascismul a căpătat dimensiuni tot mai îngrijorătoare și, strâns legat de acest fenomen, a crescut amenințarea asupra păcii, independenței și integrității țării, Partidul Comunist Român, mișcarea muncitorească în ansamblul ei, s-au situat ferm pe o poziție înaintată, patriotică. Lupta ce s-a dezvoltat în țara noastră între democrație și dictatură, între fascism și atitudinea antifascistă, antirăzboinică nu poate fi analizată și înțeleasă fără cuprinderea organică în interpretarea istorică a mișcării muncitorești, care, în mod real, a ocupat în frontul forțelor democratice, antifasciste locul de frunte. În aceeași perioadă s-au făcut mai puternice prezente opțiunile mișcării muncitorești cu privire la politica externă a statului român. De exemplu, în 1936, P.C.R. considera necesară alcătuirea unui guvern care — extrag o singură frază dintr-un document din acea vreme — „să fie ferm cursul politicii externe spre organizarea apărării colective naționale și promovarea războiului.”

O tratare unitară a rolului clasei muncitoare în istoria națională implică o abordare într-o concepție mai unitară a însăși mișcării muncitorești. Consider și eu că în acest domeniu, în scrierea și predarea istoriei, nu s-a realizat încă reflectarea realității în modul cel mai corespunzător. Firește, dacă analizăm istoria partidului comunist și istoria partidului social-democrat observăm că deosebiri au fost, și nu se pune problema de a fi ignorate, însă dacă analizăm situația și organizarea politică a clasei muncitoare văzută în ansamblul ei, dacă analizăm trăsăturile unitare în mod obiectiv ale clasei muncitoare constatăm că au existat adnci temeiuri de unitate, însoțite de spiritul ei revoluționar caracteristic, de aspirațiile ei, de orientarea ei pe teoria socialismului științific. Acestea au făcut ca și în condițiile unei perioade de scindare politică și organizatorică obiectivele fundamentale urmărite să fie aceleași, deosebirile care au fost vizând felul de a desprinde căile de realizare a acestor obiective proprii clasei întregi, de a da soluții de un fel sau altul în plan organizatoric și tactic. Se știe, de asemenea, că în numeroase acțiuni unitatea dintre muncitori s-a manifestat efectiv, că dăinuirea sciziunii a fost influențată de modul de raportare la această problemă a unor cadre de conducere, de pozițiile adoptate în diferite momente etc și de apartenența partidelor muncitorești la acele Internaționale care au întreținut o stare de opoziție între comuniști și social-democrați. Dacă pornim de la situația reală fundamentală despre care am vorbit, se pot explica mai bine preocupările de colaborare între partidele și organizațiile clasei muncitoare, și de realizare a unității de acțiune în condițiile pregătirii evenimentelor din August 1944, realizare care și ea a fost, mai departe, întărită, dezvoltată și definitivată prin refacerea unității depline, politice și organizatorice, în februarie 1948.

N. Petreanu: Consider că este folositor și instructiv pentru noi toți să relieffăm — fie și foarte pe scurt — modul cum Partidul Comunist Român s-a integrat în preocupările majore ale societății românești, din aceea perioadă, să amintim soluțiile curajoase, novatoare, pe care le-a preconizat.

În acest scop, doresc să relieffez că partidul a procedat la analiza și clarificarea unor probleme deosebit de importante referitoare la cunoașterea și definirea structurii și suprastructurii societății românești; transformările în mediul agrar; refacerea economiei și consecințele dominației capitalului străin; dezvoltarea industrială; consolidarea independenței economice a țării; natura diferitelor forțe sociale, partide și organizații politice. Lămurirea acestor importante probleme s-au impus cu atât mai mult cu cât în literatura social-politică erau formulate tot felul de „teorii” de nuanță burgheză și mic-burgheză, care, într-o formă mai voalată ori deschisă, încercau să „dovedească” viabilitatea capitalismului, în sensul că negau sau ignorau necesitatea unor transformări revoluționare sub hegemonia clasei muncitoare în frunte cu partidul ei comunist. Mai mult, concepții de acest fel aveau circulație și în rândurile unor organizații muncitorești, ceea ce se resfrungea negativ asupra procesului de organizare și mobilizare a proletariatului la lupta revoluționară. Cu unele consecvențe, datorate, în bună măsură, preluării în mod necritic a unor aprecieri cuprinse în documentele mișcării comuniste internaționale, precum și necunoașterii unor fenomene economice aflate în curs de desfășurare, comuniștii români au caracterizat în mod just procesul dezvoltării social-economice a României.

C. Mocanu: Îngăduiți-mi să spun că aceste situații și preocupări ale Partidului Comunist Român într-adevăr invită să aplicăm mai profund, multilateral conceptele teoriei și metodologiei tratării unitare a istoriei României; partidul comunist însă nu era un partid de guvernământ, și v-am solicitat părerea în această direcție de interpretare.

N. Petreanu: Desigur, P.C.R. nu era partid de guvernământ și nici n-a participat în vreo coaliție guvernamentală pentru ca astfel să influențeze nemijlocit, în sensul dorit, adoptarea unor decizii prietoare la structura și dinamica economiei românești; mai mult, după numai trei ani de activitate legală, a fost scos în afara legii. În aceste condiții, el și-a concentrat atenția, cum era și firesc, asupra situației și organizării luptei clasei muncitoare, a maselor populare împotriva regimului de exploatare și asuprire, pentru libertate și dreptate socială. Chiar și în aceste împrejurări comuniștii au exprimat opinii și au propus: măsuri menite să contribuie la refacerea economiei și la progresul ei; împozitul progresiv pe venit; confiscarea tuturor averilor acumulate în timpul războiului; transformarea Băncii Naționale în instituție de stat; îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale clasei muncitoare.

Animați de sentimente patriotice, de dorința realizării progresului și civilizației societății românești, comuniștii s-au ridicat împotriva dependenței economiei țării de capitalul străin care ducea la sustragerea din țară a unei părți din plusvaloarea creată, la mărginirea posibilităților de acumulare internă a capitalurilor și realizării reproducerii largite. Pronunțându-se împotriva dominației capitalului străin, Partidul Comunist Român a arătat că țelurile cercurilor imperialiste străine, care dețineau poziții dominante în economic, nu vizau progresul economic al României, ci obținerea unor profituri cât mai mari care nu se puteau realiza decât prin exploatarea maselor muncitoare și jefuirea bogățiilor țării, prin menținerea României în stadiul unei țări slab dezvoltate, furnizoare de materii prime și de produse agricole, în situația unei piețe de desfacere pentru produsele industriale ale țărilor dezvoltate.

C. Mocanu: Poziția partidului comunist de apărare a intereselor țării împotriva consecințelor negative ale penetrației capitalului monopolist străin a fost o atitudine patriotică, o atitudine frumoasă, desigur firească pentru un partid comunist.

N. Petreanu: Este tocmai ce ne dă un argument în plus, principal, realist, de a face noi pași în interpretarea istoriei partidului ca parte organică a istoriei țării, a istoriei naționale, în aplicarea noilor orientări de partid, cele ale plenarei din 1—2 iunie, înclt valoroasele indicații date de tovarășul Nicolae Ceaușescu să ne călăuzească în prezentarea și redactarea îmbunătățită, la prelegerilor, în susținerea conferințelor, în întocmirea lucrărilor de cercetare științifică, în dezvoltarea muncii noastre de propagandă și ai liniei partidului.

În continuare, să mai adaug că Partidul Comunist Român, conștient că limitele democrației burgheze decurgeau din structura orinduirii social-economice, din condițiile de viață oferite de aceasta, a folosit în interesul clasei muncitoare, al maselor populare, orice posibilitate de manifestare, fie chiar minimă, din sistemul democrației burgheze. În această privință comuniștii au acordat importanță posibilităților de activitate care derivau din sistemul parlamentar burghez, și-au largit contactele cu organizațiile democratice, au stabilit legături cu unele fracțiuni ale forțelor burgheze și cu un mare număr de personalități politice. În condițiile când poporul nostru era grav amenințat de pericolul grav al expansiunii hitleriste și al revizionismului hor-thyst, precum și de către ascensiunea organizațiilor teroriste, fasciste, din interiorul țării, Partidul Comunist Român, adoptînd o orientare realistă, izvorită din studierea atentă a vieții interne și a situației internaționale, a preconizat măsuri și a militat statornic pentru unirea forțelor democratice pe platforma comună a apărării democrației, integrității teritoriale, independenței și suveranității naționale.

C. Mocanu: Datorită unor trăsături *esențiale* noi, restructurative, în viața societății românești în timpul de la 1944 și pînă astăzi, raportul dintre istoria țării și istoria partidului a obținut și obține o bază nouă, mai trainică și mai unitară decât oricînd. Și în acest caz, aș dori să se rețină ideea ca atare despre o asemenea împrejurare nouă cînd un grad mare și o formă aparte, superioară, de unitate în planul istoriei ontice determină, în mod legic, o istorie reflectată cognitivă în care istoria țării și istoria partidului se îngemănează, sînt un *unu*, dar — zic — nu un *unu* fără diferențiere, căci partidul — centrul vital al națiunii — are ființarea sa, este forța conducătoare; argumentarea concretă nu o mai facem aici pentru că, aproximativ în același timp — la 28 octombrie — a fost organizată o dezbateră dedicată în mod mai special mișcării muncitorești și construcției socialiste, al cărui text se va tipări.

M. Voiculescu: Relația *istorie-științe politice, sociale* este foarte veche. De fapt, îngemănarea dintre cele două ramuri rezidă în însăși condiția lor de ființare, ca și în misiunea lor educativ-formatoare a *Omului*. Omul, sutele și miile de generații ale lumii s-au afirmat și dezvoltat în anume cadre istorice, în anumite orinduirii, cu sisteme politice determinate, cu sisteme ideologice, culturale mai mult sau mai puțin continuate. Afirmarea și înălțarea lui *homo faber* sînt consonante cu istoria. Cu istoria, pe care o dezbateră dedicată în mod mai special mișcării muncitorești și construcției socialiste, al cărui text se va tipări, o sumă aritmetică a istoriei

fiecărei națiuni, a fiecărui popor, ci ca o sinteză a constanțelor, a valorilor care, cum ar spune La Rochefoucauld, au căpătat un pașaport pentru eternitate. În linii mari — fiindcă mai sînt și zig-zaguri. Istoria este un „barometru” care surprinde și urcările și căderile. Istoria este fondul adevărului. Dar, ca tot ce e prețios, adevărul nu se găsește în stare pură. Dimpotrivă, filosofia istoriei sau metaistoria, cum am putea-o numi, sesizează toate „cernerile”, toate „distilările”, toate „chinurile” distingerii adevărului de eroare. Cum matematica a încetat de mult de a mai fi înțelcasă doar ca o știință a cantității, tot astfel, în viziunea materialist-științifică, istoria a încetat de a fi înțeleasă ca o știință exclusivă a faptelor, a contingentelor. Revine teoriei marxiste meritul de a fi înțeles-o, mai profund, ca știință a esențelor, a trainicului, a perpetuabilului, desigur totul fiind în devenirea dialectică proprie în mod intim istoriei societății.

În ideea concepției materialist-dialectice, partidul nostru a dat naștere în timp unei încheiate și novatoare doctrine asupra istoriei. O pagină semnificativă prin densitatea și prin acuratețea ei asupra istoriei în general, asupra istoriei românești în special, o constituie analiza întreprinsă în Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982.

Dintre învățămintele ce se desprind de aici reținem: necesitatea înțelgerii istoriei unitare a patriei, a poporului român; renunțarea la schemele și șabloanele, de multe ori, exogene, potrivit cărora istoria era privită fragmentar, pe culoare paralele, fără legătură între ele; necesitatea unei abordări realiste, nu triumfaliste, nu voluntariste, nu idilice a diverselor etape, momente, sau a istoriei în ansamblu, chiar a perioadei socialiste de la noi sau din alte țări: nevoia unor priviri retrospective critice înalt, odată cu evidențierea importanțelor și substanțialelor împliniri, să nu ignorăm neîmplinirile, dificultățile, erorile, desigur în scopul desprinderii militante de învățămintele pentru prezent și viitor.

Avînd în vedere indisolubila legătură între istorie și celelalte ramuri ale științelor politice, sociale, opinez că învățămintele ce se desprind din expunerea din 1—2 iunie au o deosebită însemnătate și pentru acest sistem de științe, dealtfel pentru cunoașterea filosofico-ideologică în ansamblu ei. Nu e un secret că, din păcate, o bună perioadă în anii construcției socialiste unele din aceste științe au fost neglijate. Consecințele dăunătoare s-au manifestat într-o pronunțată rămînere în urmă a cercetărilor din domeniul științelor politice, sociale. Datorăm conducerii partidului nostru, secretarului general, tovarășului Nicolae Ceaușescu, depășirea acelor stări de lucruri. În perioada ultimelor două decenii au fost create, ca și în domeniul istoriei, institute sau centre de cercetări cu profil politologic, sociologic, a crescut numărul cercetătorilor, a sporit numărul disciplinelor universitare din raza acestor ramuri, s-au creat reviste, se susțin doctorate, unele pentru prima dată în aceste domenii. Această acumulare mai mult *cantitativă* se cere, după cîte îmi dau seama, completată cu una mai ales *calitativă*, cu altul mai evident cu cît în documentele de partid, în cuvîntări și expuneri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, inclusiv în cea din iunie 1982, se formulează aprecierea ca științele sociale au rămas în urma dezvoltării economice, a dezvoltării forțelor de producție. Cercetarea, astfel concepută, va trebui să se finalizeze cu materiale de sinteză, cu sugestii științifico-motivate într-un domeniu sau altul, cu lucrări de o mai largă semnificație pentru progresul societății românești, a guvernării și auto-guvernării sociale, politice. Așa și numai așa se va putea trece la elaborarea, cum se cere și în Expunerea amintită, a unor „lucrări teoretice, ideologice privitoare la studiul actual al societății românești și al perspectivelor înfăptuirii Programului partidului”.

Pornind de la cerințele expres subliniate în expunerea din iunie cred că pentru frontul celor care activează în domeniul științelor sociale și politice se relevă ca o îndatorire de mare răspundere analiza elementelor valoroase în gîndirea social-politică românească, prezentarea lor mai organic, mai unitar, în componența trecutului pozitiv care formează cel mai prețios tezaur al moștenirii istorice a poporului român.

Opinii științifice valoroase față de un aspect sau altul al vieții sociale, politice, morale, și nu mai puțin față de problematica istoriei, găsim încă la marii cîrmaci români, dar mai ales în creația unui Dimitrie Cantemir, ori, ceva mai tîrziu, în opera scrisă sau în activitatea politică directă a unor reprezentative personalități de la începuturile României moderne, precum Nicolae Bălcescu, Mihai Kogălniceanu, Eliade Rădulescu, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Barițiu, Eftimie Murgu. Dintre id ologii, militanți politici eu însemnată contribuție la dezvoltarea gîndirii social-politice românești în direcție socialistă, în răspîndirea, explicarea și dezvoltarea gîndirii marxiste la noi aș reține pe C. Dobrogeanu-Gherea, Panait Mușoiu, Ioan Nădejde, Sofia Nădejde, dacă mă refer numai la primele decenii ale mișcării muncitorești. O pagină importantă în dezvoltarea gîndirii politice, sociale, morale, culturale o datorăm activității prodigiose desfășurată de gînditori progresiști, raționaliști — sociologi sau filosofi, juriști sau istorici — cum au fost Dimitrie Gusti, Petre Andrei, Nicolae Iorga, Al. D. Xenopol, Nicolae Titulescu, sau unor personalități marcate ce și-au continuat activitatea în anii socializmului. Am în vedere pe Mihai Halea, George Calinescu, Tudor Vianu, Athanase Joja, Andrei Țetea, D. D. Roșca.

Punerea în valoare a aportului fiecăruia în probleme precum : condiționarea social-istorică a ideologiei, a reflecției teoretice ; raportul dintre diversele ramuri ale științelor sociale, politice, morale, înțelegerea misiunii sociale, educative, a fiecărei ramuri în parte ; încercarea de delimitare conceptuală a acestora, atribuindu-le și motivându-le fiecareia un statut, o metodologie. Un sistem categorial propriu ar fi de natură să evidențieze adevărul că gîndirea politică, revoluționară, marxist-leninistă, comunistă din România nu a apărut pe loc gol, că a fost precedată de încercări și reușite valoroase considerînd atît răspunsurile formulate cît, mai ales, punerea de probleme pentru ei și pentru urmași.

Această concepție despre istorie, a cărei valoare mobilizatoare o reamarcă și politologia, solicită o abordare multidisciplinară. Fiindcă nu poți să dizolvi ori să înțelegi concepțiile istorice, filosofice, sociologice, fără cadrul economic, social, organizațional, instituțional în care au fost și sînt elaborate. Nu poți surprinde continuitatea și discontinuitatea fără raportare, fără comparare față de epocile precedente. Nu poți surprinde originalitatea, nouitatea fără o privire retrospectivă. De aceea, comuniunea dintre științele politice și istorice, sau, altfel spus, dintre istorie și științele politice este o necesitate reciprocă, și se întemeiază prin interferențe de trăsături, căci istoria este o știință care îngemănează politicul, iar științele politice sînt științe care îngemănează istoricul, în această situație dezbaterile privind problemele teoretico-metodologice ale istoriei din documentele de partid mai recente au pentru noi toți o remarcabilă însemnătate.

I. Seftiu: În spiritul indicațiilor teoretice și metodologice rezultate din opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, după cum s-a subliniat și în cîteva participări la discuția de aici, istoria trebuie înfățișată în întreaga ei complexitate, pornindu-se de la analiza multilaterală, științifică a realităților social-economice, politice și culturale, de la prezentarea faptelor nu după dorințe subiective, după criterii de conjunctură, ci așa cum s-au petrecut ele, corespunzător adevărului vieții, documentelor istorice ale vremii, nu în mod izolat, ci în conexiunile lor.

În concepția noastră, istoria este un mijloc de cunoaștere a trecutului, cu ce a avut el negativ, umbrat, dar, mai ales, cu momentele de împlinire și realizare ; o cale de înțelegere mai clară a prezentului și de scrutare a viitorului, ca un stimulator de energie și încredere în forțele creatoare ale omului, în capacitatea lui de a determina noi realizări în domeniul vieții materiale și spirituale. O asemenea viziune în care se pornește de la retrospectivă spre a reajunge la perspectivă și prospectivă este de natură să lege mai strîns știința istoriei de practica vieții sociale, de cerințele dezvoltării societății. Pornindu-se de la realități, de la experiența acumulată și învățămintele degajate, istoria trebuie să pună în evidență ceea ce a fost esențial, primordial, în dezvoltarea umanității și anume lupta pentru progres, pentru dezvoltarea forțelor de producție, rolul muncii ca factor hotărîtor de civilizație și progres, de bogăție și prosperitate, de mobilitate a omului.

O idee primordială scoasă în relief la Plenara C.C. al P.C.R. din iunie 1982, și care are o mare importanță pentru concepția despre istorie, este cea reprezentată de grupul de fraze sub formă de definiție, în care se spune că istoria universală este „istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor sociale, istoria unor necontenite lupte de clasă, a bătăliilor purtate de masele populare pentru libertate și dreptate socială, împotriva aspiririlor și dominației străine, istoria înfruntării continue între vechi și nou. În același timp, istoria omenirii este jalonată de relațiile dintre diferite popoare și state, de formarea și apoi dispariția unor imperii, de lupta popoarelor pentru apărarea ființei proprii, a ființei naționale. De-a lungul mileniilor s-au succedat mai multe moduri de producție, mai multe orînduiri sociale. În toate aceste orînduiri lupta de clasă și — în formele corespunzătoare fiecărei etape — lupta împotriva subjugării străine, pentru eliberarea națională, deci lupta împotriva exploatării sociale și a aspiririlor naționale a constituit forța motrice a transformărilor revoluționare, a progresului omenirii”.

În contextul sarcinilor de mare răspundere care revin frontului nostru politico-ideologic, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit și la necesitatea elaborării unei istorii universale, unice, în care să fie redată și problemele istoriei mișcării muncitorești, comuniste mondiale, ale luptei de eliberare națională, antiimperialistă. Este o indicație teoretico-metodologică de stringentă actualitate și necesitate, și trebuie depuse eforturi pentru a fi cuprinse în mod cît mai organic, mai firesc, mișcarea muncitorească internațională, luptele revoluționare pentru eliberare națională și socială care toate sînt o componentă de rol primordial a dezvoltării umanității, al avansului mai rapid către progres pe plan universal.

Apariția dezvoltarea, ascensiunea clasei muncitoare, nașterea și creșterea partidelor comuniste și muncitorești sînt procese social-istorice care nu pot fi înțelese fără o deplină încadrare în contextul concret-istoric național și internațional. Perioadele de dezvoltare, momentele hotărîtoare ale mișcărilor revoluționare sînt în interdependență cu perioadele, momentele respective parcurse de omenire în ultimele două veacuri. Mișcarea muncitorească, acolo unde ea s-a născut și dezvoltat, avea să încorporeze de la început elemente cu caracter general, de universalitate, izvorite din statutul esențialmente identic al muncitorilor de pretutindeni, din idealurile de eliberare națională și socială, din misiunea istorică pe care în fiecare țară au încredințat-o istoria, precum și trăsă-

turi concrete, derivate din cadrul național în care diferite detașamente ale clasei muncitoare își desfășurau și își desfășoară activitatea.

În toate țările, clasa muncitoare și mișcarea sa politică și-au făurit istoria, și-au constituit activitatea în cadrul propriului popor, angajat în procesul muncii și al luptei pentru rezolvarea unor mari și stringente probleme care îl preocupau. Clasa muncitoare, partidul ei politic, prin pozițiile avansate și acțiunile lor au devenit stegarul interesele vitale, al aspirațiilor fundamentale generale, ale celor mai largi mase populare. În dezvoltarea istoriografiei mișcării muncitorești va trebui să oferim exemple privind condițiile în care s-a înțeles necesitatea includerii organice a istoriei mișcării muncitorești în istoria generală (națională și universală), dar va trebui să prezentăm critic și situațiile când mișcarea muncitorească, mai ales comunistă, a fost ruptă din contextul istoriei reale, concrete, a istoriei unui popor sau altul, împrejurare care a adus daune luptei clasei muncitoare, partidului comunist, activității social-politice pentru libertate și independență, unității forțelor progresiste, revoluționare.

Să mai adaug că indicațiile substanțiale privind tratarea unitară a istoriei poporului român, despre care au vorbit argumentat, pe larg, mai mulți colegi participanți la discuții, ne pot servi, nouă care ne ocupăm în mod mai special cu istoria universală, drept busolă, ghid, călăuză în abordarea raportului dintre mișcarea muncitorească, comunistă, și istoria universală, în conceperea într-o optică mai cuprinzătoare a istoriei generale, a întregii lumi.

A XVI-A SESIUNE NAȚIONALĂ DE ARHEOLOGIE

Cea de a XVI-a sesiune arheologică națională, dedicată cunoașterii rezultatelor preliminare ale săpăturilor efectate în 1981, și-a desfășurat lucrările în perioada 25—28 martie 1982, sub auspiciile Consiliului Culturii și Educației socialiste și ale Academiei de științe sociale și politice. Găzduită de orașul Vaslui, cu prețiosul sprijin acordat de Comitetul județean P.C.R., această prestigioasă manifestare științifică a reprezentat în egală măsură și un prim și pe deplin meritat omagiu adus lui Vasile Pârvan, întemeietorul arheologiei moderne românești, cu prilejul împlinirii unui secol de la nașterea marelui om de știință și de cultură.

Cele aproape 200 rapoarte susținute în cadrul a cinci secții de specialitate au scos în evidență o dată în plus, caracterul unitar al planului de cercetări arheologice românești și orientarea acestora spre rezolvarea problemelor prioritare ale istoriei vechi a României și ale evului mediu timpuriu românesc. Din cuprinsul aceluiași rapoarte a reieșit cu suficientă claritate existența unei mai mari preocupări pentru menținerea unui echilibru științific și regional al activității de teren, ca și pentru extinderea caracterului interdisciplinar al cercetării arheologice. În întreg programul lucrărilor s-au oglindit sarcinile ce revin arheologiei românești, așa cum rezultă ele din recentele documente de partid, de a reconstitui trecutul în spiritul adevărului istoric.

Rezultatele obținute în campania anului 1981 se înscriu ca o nouă și prețioasă contribuție la o mai completă cunoaștere a diferitelor etape pe care le-a parcurs societatea omenească din spațiul carpațo-danubian și pontic de la începuturile sale și până la constituirea celor dintâi formațiuni politice feudale românești. Pentru epoca veche a pietrei, corespunzătoare primelor manifestări ale activității omenești pe teritoriul României, descoperiri importante s-au făcut pe valea Dunării, la Ciupercenti (jud. Teleorman) și Ostrovul Mare (jud. Mehedinți), ca și la Cladova (jud. Arad). La Cotu Miculinți (jud. Botoșani) s-au găsit cele mai vechi harpoane de pescuit lucrate din corn de cerb iar la Mitoc, același județ, o piatră cu redarea schiței unui animal, apreciată ca cea mai veche manifestare artistică a omului paleolitic cunoscută până în prezent în țara noastră.

Săpăturile rezervate epocii neolitice au demonstrat și de data aceasta nivelul cultural și artistic înalt pe care l-au atins comunitățile omenești de pe teritoriul României, nivel ce depășește în multe privințe pe cel atins de populațiile Europei din aceeași vreme. În mod cu totul deosebit se remarcă descoperirea, la Parța (jud. Timiș), a unui sanctuar, în care se afla soclul unei statui de lut antropomorfe, descoperire unică în părțile din sud-estul Europei. La fel de interesante se dovedesc și cele peste 20 statuete feminine pictate, aparținând culturii Cucuteni, apărute într-un vas de lut în așezarea de la Poduri (jud. Neamț). Numărul mare al acestora, ca și scaunele pe care se așezau cele mai multe dintre ele, reprezintă o nouă și clocventă mărturie a rolului însemnat pe care trebuie să-l fi jucat femeia în viața economică și culturală a acestor perioade. Celelalte descoperiri din aceeași așezare, printre care se numără și unele specii de grâu și de orz carbonizat, alături de suita de statuete anințite, conferă culturii Cucuteni caracterul de cea mai reprezentativă cultură a neoliticului european.

Unică în felul ei se dovedește și apariția la Grădiniile (jud. Olt) a unui vas de lemn păstrat în întregime.

Procesul de indoeuropeanizare și de constituire a neamurilor trace în spațiul carpațo-danubian și pontic a fost urmărit în cercetările întreprinse la Ostrovul Corbului (jud. Mehedinți), Odaia Turcului (jud. Dâmbovița), Branet (jud. Olt), Liubcova (jud. Caraș-Severin), Culciu Mare (jud. Satu Mare), Cîndești (jud. Vrancea) etc. Transformările importante etno-culturale din faza de trecere de la neolitic la bronz, ca și avântul pe care societatea epocii bronzului, reprezentată de populația veche tracă, se oglindesc în mod fidel în descoperirile făcute în aceste centre arheologice. Indicii prețioase privind nivelul înalt atins de economia și cultura materială și

spirituală a acestei epoci se întind în produsele ceramice bogat ornamentate din așezarea de la Culciu Mare și în inventarul celor cca 800 morminte de la Cindești, aparținând cunoscutii culturi „Monteoru”.

Cercetarea civilizației geto-dacice, a rădăcinilor și întregii ei evoluții pînă la atingerea apogeului în vremea marilor regi Burebista și Decebal a ocupat un loc de seamă în planul săpăturilor arheologice din anul 1981. Din seria rezultatelor obținute pentru această importantă epocă din istoria veche a țării noastre rețin atenția descoperirile din cetățile de la Cotnari (jud. Iași) și de la Bunești (jud. Vaslui), ambele datînd din sec. IV—II î.e.n. Prima se remarcă prin impunătorul său sistem de fortificație, iar cea de a doua prin valoarea cu totul deosebită a descoperirilor. Obiectele de podoabă și monedele de argint, mărgelile de sticlă colorată și pictată și mai ales uneltele de fier scoase la iveală la Bunești ne înfățișează o nouă latură și noi dimensiuni ale civilizației geto-dacilor de la est de Carpați. În același cadru se înscrie și mormintul princiar de la Cucuteni (jud. Iași) aparținînd aceleiași perioade (sec. IV î.e.n.), care se impune prin sistemul lui de construcție, necunoscut pînă acum în lumea geto-dacică. Cercetarea lui completă ne va dezvălui, desigur, și alte aspecte ale acestei construcții funerare. Tot la est de Carpați, la Lozna (jud. Botoșani) se semnalează, în cuprinsul unei turbării, prezența unui pod de lemn, pentru a cărui conservare se depun eforturi susținute.

Descoperiri la fel de însemnate pentru aceeași fază timpurie a culturii geto-dace s-au făcut în Oltenia, la Coțofenii din Dos și Bizdina (jud. Dolj). Este vorba de două cetăți geto-dacice apărate de ziduri construite din cărămizi de chirpic, tip de fortificație necunoscut în celelalte părți ale Daciei. Prin cercetarea acestor două așezări vom putea avea o imagine mai reală asupra geto-dacilor de la vest de Olt, destul de puțin cunoscuți din investigațiile anterioare.

Toate aceste mărturii arheologice, la care s-ar mai putea adăuga și altele din Dobrogea și din Transilvania, creează o nouă imagine a civilizației geto-dacice din sec. IV—II î.e.n. Dacă am adăuga la acestea și marile tezaururi de artă din aur și argint, cunoscute anterior, am putea vorbi despre secolele IV—II î.e.n., ca despre o primă și însemnată perioadă a istoriei și civilizației geto-dacilor, care se afirmă și se impune de pe acum în regiunile de sud-est ale Europei.

Un număr însemnat de obiective arheologice au avut drept scop adîncirea cunoașterii perioadei de maximă înflorire a civilizației geto-dacice din vremea lui Burebista și Decebal. Noi și importante vestigii din această perioadă au fost scoase la iveală în *davae*-le de pe valea Siretului, de la Brad și Răcățiu, la Cîrlomănești și Crășani (Muntenia), Sprîncenata, Pleșov și Polovragi pe valea Oltului inferior și la cheile Oltețului, Sarmizegetusa dacică, la Cugir, Șura Mică și Lazuri (Transilvania) etc. Varietatea și bogăția materialelor arheologice, uneltele, ceramică, podoabe, monede etc., apărute în aceste așezări, tipurile de fortificații, sînt tot atîtea dovezi ale gradului înalt atins de societatea geto-dacică în ultimele două secole dinaintea de cucerirea romană.

Pentru o mai bună cunoaștere a acestor raporturi și a naturii lor, în special a celor statornicite între geți și coloniile grecești vest-pontice, s-au continuat săpăturile la Histria, Tomis, Callatis și Argamum, precum și în teritoriul rural al acestora, la Nuntași și Albești. În aceste din urmă așezări se surprind în mod limpede contactele dintre cele două populații și civilizații, precum și consecințele acestora, contacte ce se pot urmări începînd încă din sec. VI î.e.n. și pînă la cucerirea romană. O mențiune aparte merită și descoperirile de la Callatis — Mangalia constînd dintr-o zonă sacră a orașului antic, cu două altare de piatră, unice prin proporțiile și finețea construcției lor. Tot aici au apărut urmele unei noi incinte a cetății și o serie de statuete de lut colorate de un rafinament și valoare artistică rar întâlnite.

Pentru epoca stăpînirii Daciei romane, ca și a caracterului și importanței ei pentru istoria regiunilor de la Dunărea de Jos în secolele care au urmat acesteia, cercetările au vizat atît investigarea unor centre urbane și militare, cît și a unor așezări și *villae rustice*. Prin extinderea săpăturilor și în zonele rurale ale celor două provincii s-a urmărit o mai bună cunoaștere și înțelegere a exploatarei teritoriului rural și a raporturilor etno-culturale daco-romane. Cercetarea *limes*-urilor romane a cunoscut și în campania anului trecut o amploare deosebită. În acest sens s-au efectuat cercetări în numeroase castru de pe liniile de apărare de nord-est și de vest ale Daciei, ca și a *Limes*-ului dunărcan pînă la Marea Neagră. Pe ansamblul cercetărilor acestei epoci, rezultate demne de reținut s-au obținut la Sarmizegetusa, Micia, Porolissum, Tibiscum, Apulum, Cășei, Gherla (Transilvania — Banat), Sucidava, Romula, Hinova (Oltenia), Tropaeum Tralani, Histria, Dinogetia, Murighiol (Dobrogea), Galați etc.

După cum era de așteptat, continuitatea dacică și daco-romană, simbioza daco-romană și etnogeneza românească au constituit preocupări principale în cercetarea arheologică a anului 1981. Săpăturile întreprinse la www.dacoromanica.ro (jud. Sibiu), Enisala (jud.

Tulcea), au adus noi dovezi referitoare la populația dacică din provinciile romane ale Daciei, demonstrându-se și cu acest prilej că și după cucerire, dacii au continuat să reprezinte fondul etnic principal pe întregul teritoriu ocupat de romani. În aceeași măsură au fost urmărite și dovezile privind cultura dacilor din afara granițelor romane (Poienеști-Vaslui, Stîncă-Botoșani, Cîrligi-Bacău etc.).

Rezultate remarcabile și de mare valoare istorică s-au obținut pentru epoca de continuitate daco-romană post-aureliană și pentru definirea culturii și populației vechi românești. În această privință rezultate deosebite s-au înregistrat în săpăturile de la Cireșanu, Budureasca, Șirna, Vedea, Pietroasele, Slon, Radovanu (Muntenia), Gropșani (Oltenia), Valea Seacă — Birlad, Lozna (Moldova), Sighișoara, Bratei, Alba Iulia (Transilvania). Am remarca și de data aceasta impresionantele descoperiri de la Valea Seacă — Birlad, reprezentate de cele peste 500 morminte cu inventare bogate și variate și o vastă așezare din sec. IV—V e.n., cu ateliere de prelucrare a osului, unice în toată aria de răsplindire a acestei culturi. Aici se pot surprinde mai bine decât în alte părți raporturile dintre autohtoni și neamurile germane migratoare și mai ales contribuția deosebit de importantă pe care daco-romanii au adus-o la formarea culturii „Sintana de Mureș — Cerneahov”.

Necropola veche românească din sec. IX—X de la Alba Iulia se înscrie în rândul celor mai elocvente dovezi de continuitate și statornicie românească din Transilvania. Semnificația istorică cu totul remarcabilă a acestei descoperiri iese în evidență cu atât mai mult cu cât ea se află într-o legătură directă și intimă cu vechiul oraș Apulum. O continuitate etno-culturală daco-romană și apoi veche românească de la marele centru militar și civil de la Apulum și pînă la cetatea Bălgăradului și Alba Iulia de astăzi, așa cum ni se înfățișează ea în lumina noilor cercetări arheologice, se dovedește încă odată a fi o realitate și un adevăr istoric de netăgăduit, parte integrantă a etnogenezei românești.

Arheologia feudală, creație a anilor de după 23 August 1944 a înregistrat și în campania din 1981 succese remarcabile. Aspecte majore ale istoriei și civilizației medievale românești se prezintă, în lumina recentelor cercetări arheologice, mult îmbogățite, laturi noi ale aceleiași perioade fiind scoase la iveală. Cele aproape 40 rapoarte au înfățișat o gamă variată de probleme, din rîndul cărora se desprinde atenția specială acordată cercetării sectorului medieval, cu toate componentele sale.

Pentru perioada timpurie, respectiv sec. XI—XIII, de un deosebit interes s-au dovedit și de data aceasta descoperirile din necropola și așezarea întărită de la Dridu — Metereze. Întreg acest complex arheologic, singurul de acest fel cunoscut pînă în prezent, vine să umple una din lacunele de mult resimțită ale istoriei și civilizației românești a secolelor XI—XIII din Muntenia.

Date interesante pentru aceeași perioadă au furnizat și săpăturile de la Gornea (jud. Caraș-Severin) și Sînnicolau de Beiuș (jud. Bihor).

Etapa următoare, cea a consolidării feudalismului românesc, a beneficiat din plin de pe urma noilor cercetări arheologice. Rezultatele interesante obținute pe șantierele de la Giulești (jud. Neamț), Vorniceni (jud. Suceava), Vaslui, Nufărul (jud. Tulcea), Cetățeni (jud. Argeș), București, Tirgoviște etc., aduc un plus de informații, unele dintre ele de un interes istoric major, privind diferitele componente ale civilizației medievale românești. Principalele centre urbane, o serie de curți boierești, monumente religioase și așezări rurale au stat în atenția recentelor cercetări, care permit acum o mai bună delimitare a contribuției românilor la constituirea civilizației medievale din părțile de sud-est ale Europei.

Rezultatele înregistrate de cercetarea arheologică românească în 1981 și prezentate la reuniunea națională de la Vaslui constituie, fără îndoială, un nou pas făcut în direcția reconstituirii și cunoașterii istoriei vechi a poporului român, a ființei și rădăcinilor sale ce nu s-au desprins niciodată de meleagurile carpato-danubiano-pontice pe care au viețuit și s-au impus, prin civilizația lor, strămoșii noștri geto-daci și daco-romani. Aceleași rezultate deschid perspective noi în direcția adîncirii cunoștințelor noastre cu privire la primele manifestări de viață umană, la evoluția comunităților primitive de pe teritoriul României, la relațiile dintre geto-daci și daco-romani cu populațiile vecine și cele aflate în migrație și mai ales cu privire la diferitele etape ale procesului de formare a poporului român.

AL VIII-LEA CONGRES INTERNAȚIONAL DE ISTORIE ECONOMICĂ

Între 16 și 20 august 1982 a avut loc în capitala Republicii Populare Ungare al VIII-lea Congres internațional de istorie economică.

Spre deosebire de congresele internaționale de științe istorice, care au început să fie organizate încă de la cumpăna dintre secolele XIX și XX, — ajungând la al XV-lea, ținut, cum se știe, în august 1980 la București —, cele de istorie economică au început să aibă loc după al doilea război mondial, în organizarea Asociației Internaționale de Istorie Economică (precedentele trei congrese de istorie economică având loc în 1970 la Leningrad, în 1971 la Copenhaga și în 1973 la Edinburg).

Organizarea distinctă a unor asemenea manifestări științifice internaționale de istorie economică reflectă, în afară de procesul firesc de adâncire a specializărilor în domeniul științelor istorice, și preocuparea, prezentă pe toate meridianele și caracteristică epocii noastre, pentru problematica dezvoltării, atât pentru cea proprie fiecărei țări, cât și pentru cea comună mai multor țări sau tuturor țărilor. Aceeași tendință s-a reflectat, de altfel, și în creșterea ponderii preocupărilor de istorie economică, constatată în programul ultimului congres internațional de istorie (1980), ca și în faptul că în prezent aproximativ jumătate, dacă nu mai mult, din bibliografia mondială de istorie se ocupă de probleme ale dezvoltării economice din trecutul mai îndepărtat sau mai recent.

Al VIII-lea Congres internațional de istorie economică n-a făcut excepție de la această orientare. La congres, ținut în blocul-turn al Universității științifice de Medicină „Semmelweis” (S.O.T.E.), din Nagy vrad tér nr. 4, au participat, conform datelor publicate de organizatori, 900 de invitați străini și peste 100 de specialiști din țara-gază. România a fost reprezentată de o delegație formată din prof. univ. dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu de la Academia de Studii Economice, București, Constanța Bogdan, cercetător științific principal la Institutul de Economie Socialistă din cadrul I.C.C.E. și conf. univ. dr. Vasile Bozga de la A.S.E. București. Starea sănătății i-a reținut în ultimul moment pe dr. Victor Axenciuc, cercetător științific principal la I.E.S., membru al delegației, să facă deplasarea la Congres.

Lucrările au fost deschise printr-o ședință festivă inaugurală, în cadrul căreia participanții au fost salutați de György Lázár, președintele Consiliului de Miniștri al R. P. Ungare. În cuvântare au fost relevate, între altele, rolul istoriei economice (alături de alte științe), în procesul de modernizare a vieții economice, de făurire a unor structuri avansate, intensive, rolul acestei discipline ca factor de consolidare a păcii, de cooperare științifică între țări, aportul ei la înțelegerea — și, prin aceasta, la rezolvarea — unor complexe probleme actuale, multe avându-și rădăcinile în trecutul mai vechi sau mai apropiat, studiul tendințelor ce se manifestă pe termen lung fiind de mare utilitate în această direcție; toate acestea fac din istoria economică nu o știință a „trecutului mort”, ci o parte constitutivă organică a preocupărilor din prezent și a programărilor (planificărilor) pentru viitor.

În continuare, Päch Zsigmond Pál, președintele în exercițiu al A.I.I.E., a prezentat comunicarea *Mentalitatea comercială (mercantilă) și caracterul național ungar*, în care s-a ocupat de tranziția de la mentalitatea patriarhală, caracteristică economiei naturale, la mentalitatea capitalistă, caracterizată prin spirit de afaceri („business mentality”), mentalitate ce venea în conflict cu morala tradițională, dar care, pe de altă parte, era inerentă pentru tipul de dezvoltare și pentru progresul adus cu sine de capitalism.

În aceeași ședință inaugurală a fost omagiată apoi personalitatea și opera istoricului francez Fernand Braudel, unul dintre fondatori, fost președinte și actualmente președinte de onoare al A.I.I.E., cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Ilustrul istoric a fost ales membru de onoare al Academiei Ungare de Științe.

Desfășurarea congresului a continuat apoi în secțiuni, pe cele trei mari grupuri de teme: A (desfășurate în trei ședințe de câte o jumătate de zi), B (două ședințe) și C (o ședință). Această formulă situa, implicit, problemele după însemnătatea cu care erau investite de organizatori și A.I.I.E. S-au dezbătut, astfel, 3 teme mari (de tip A), 12 teme B și 36 de teme C. Acest fapt ducea, ca și la alte congrese similare, la desfășurări paralele de lucrări pe diverse teme, congresiștii distribuindu-și opțiunile de participare în funcție de problemele care li interesau și la care, în condițiile date, puteau fi prezenți.

Ca teme „A” au figurat: *Mari domenii și mică exploatare. Seniori și țărani în Europa în evul mediu și în timpurile moderne* (raportor general L. Makkai, Ungaria); *Protoindustrializarea: teorie și realitate* (raportor general F. Mendels, S.U.A.); *Schimbare tehnică, utilizarea forței de muncă și investiție* (raportor general N. Rosenberg, S.U.A.). Dincolo de tematica diferită, nota lor comună a constă în condițiile date, în condițiile date, tendințelor pe termen lung și

În încercarea de a prezenta un tablou de ansamblu, prins, pe cât posibil, în modele cu caracter cantitativ. Aceleași orientări s-au vădit și în materialele mesei rotunde organizate pe tema *Foamea în istorie* în cadrul căreia unii referenți au căutat să surprindă — cu ajutorul prelucrării datelor la calculator — periodicitatea acestui fenomen în evul mediu sau, în unele regiuni, și în timpuri mai apropiate de noi și să măsoare intervalul la care se producea.

Cele 12 teme „B”, difuzate și ele în broșuri multiplicare, au tratat despre: *Teorie și istorie economică; Noi aplicații ale metodelor cantitative în istoria economică și socială; Mișcările pe termen lung („mișcări ale economiei, situate undeva între respirațiile seculare și ciclurile scurte”); Tipuri de consum tradiționale și moderne; Munca feminină tnaite, în timpul și după revoluția industrială; Tipologia dezvoltării economice coloniale; Reforme agrare: studii comparative; Migrațiile, popularea și ocuparea solului (până la 1800); De la firma familială la managementul profesional: structura și performanțele întreprinderii de afaceri (business enterprise); Transformarea structurilor bancare în perioada industrială; Economia familiei — nucleu sau a familiei lărgite în Orientul antic; Comerțul cu produse de bază în antichitate (Grecia și Roma)*.

Dintre temele grupei „C” vom menționa câteva: *Agricultura și aprobionarea în timpul celui de al II-lea război mondial; Dezvoltarea tehnicilor agricole în secolele XIX și XX; Studiu comparativ al dezvoltării politicilor de securitate socială; Lemnul și industriile lemnului după 1850; Ideologie și realitate în relațiile de călătorie; Finanțele publice și creșterea economică din secolul XVII până în secolul XX; Apariția sistemului maritim integrat Baltica-America de Nord, 1780—1870; Comercializarea timpului liber; Exploatarea minelor și metalele prețioase în Europa Centrală; Război, stat și structuri economice și sociale; Industria construcțiilor în evul mediu și la începutul epocii moderne; Istoria economică a Chinei; Istoria economică a Imperiului otoman în secolul XIX; Sociologia și studiul istoriei economice; Istoria și gândirea economică; Cauzele pauperismului în secolul XIX (până la 1914); Inflația în Europa după primul război mondial; Economia Europei între cele două războaie mondiale; Populație și forță de muncă în America Latină; Revoluția științifică și tehnică și fările în curs de dezvoltare: teorie, experiență și perspective; Tendințe în structura economiilor naționale din sud-estul Europei între cele două războaie mondiale; Tendințele cercetării de istorie socială: dare de seamă și discuție comparativă ș.a.*

Acest cerc problematic a fost însă completat și prin materialele tipărite sau litografiate special în vederea congresului, difuzate de unele delegații naționale, între care și de către delegația română.

Activitatea delegației din țara noastră la congres a constat în mai multe aspecte. În primul rând, în organizarea unei dezbatere privind *Tendințele în structura economiilor naționale din sud-estul Europei între cele două războaie mondiale* (organizator: dr. Victor Axenciuc), înscrisă în programul congresului. Dezbateră a fost condusă de dr. I. Nicolae-Văleanu, care a expus rezumatul comunicării, în prezența a 30—35 de participanți din mai multe țări: Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, U.R.S.S., Ungaria, Italia, Brazilia, Norvegia. Am înregistrat cu satisfacție interesul stîrnit de comunicarea titulară, de ideile ei de bază în rîndurile participanților la discuție (ntre care și Iardar Seim, universitar norvegian, bun cunoscător al limbii române; o notă excelentă pentru cursurile de vară de la Sinala și București). În același cadru I. Nicolae-Văleanu s-a referit la concepțiile românești asupra industrializării țării, iar V. Bozga a expus *Trăsăturile dezvoltării economiei românești între cele două războaie mondiale*, raportul între dezvoltarea economiei de liberă concurență și a celei monopolizate, subliniind că economia românească nu era o economie monopolistă, precum și unele particularități ale politicii economice promovate de statul român pentru dezvoltarea industriei naționale.

Membrii delegației române au luat cuvîntul și la alte teme ale congresului: I. Nicolae-Văleanu, la dezbateră despre protoindustrializare și în secțiunea de gândire economică, unde a expus ideile de bază ale referatului său despre *Keynesism, neo-keynesism, post-keynesism*; Constanța Bogdan a intervenit în discuțiile despre rolul băncilor referindu-se la *Mișcarea capitalului bancar în România între cele două războaie mondiale*, ca și la secțiunea unde s-a dezbătut rolul finanțelor în creșterea economică între secolele XVIII—XX, tratînd despre *Datoria publică în România între 1864—1940* (expunerea sa fiind considerată de conducătorul discuției, prof. N. Petrović (!ugoslavia), un coreferat); V. Fozga a luat cuvîntul în secțiunea care a discutat despre economia Europei interbelice, cu comunicarea privind *Consecințele pieții mondiale, ale crizei interbelice asupra agriculturii românești*, textul ei fiind difuzat participanților.

Frontul românesc de cercetare în istoria economică a fost reprezentat la congres și de alte comunicări ale specialiștilor din țară, multiplicare prin grija Academiei de Științe Sociale și Politice (secția de științe economice) și a Institutului Central de Cercetări Economice. Aici se

¹ Spațiul nepermițîndu-ne să intrăm în explicații, fie și sumare, precizăm că materialele imprimare ale temelor „A” și „B” au fost depuse la biblioteca Institutului Central de Cercetări Economice (I.C.G.E.).

Inscris, mai întâi, numărul special al publicației „Revue roumaine des sciences sociales” conținând studii semnate de acad. prof. Manea Mănescu, Victor Axenciuc, dr. Ioan Ciurea (Pitești), prof. Nicolae Marcu, Vasile Bozga, dr. Gheorghe Dobre, Adrian Constantinescu, I. Nicolae-Văleanu². Au fost, de asemenea, traduse, imprimate și difuzate la congres următoarele comunicări (în afară de cele deja menționate): dr. Radu Vasile, *Consecințele celor două războaie mondiale asupra economiei României*; dr. Aurel Ghibușiu, *Instaurarea unei noi ordini economice internaționale — condiție pentru promovarea revoluției științifice-tehnice în țările în curs de dezvoltare*; N. N. Constantinescu, *Factori specifici ai revoluției industriale în România*, dr. Gh. Dobre, *Economia României: structură și nivel între 1862—1938*; I. Nicolae-Văleanu, *Industrializarea României reflectată în gândirea economică din secolul XIX*; Constanța Bogdan, Adrian Platon, *Capitalul străin în societățile pe acțiuni din România între cele două războaie mondiale*; Adrian Platon, *Efortul economic românesc în războiul antihitlerist*; dr. Ioan Ciurea, *Orientări în comerțul exterior al țărilor din sud-estul Europei în perioada dintre cele două războaie mondiale* (relațiile dintre țările participante la înțelegerea balcanică).

Delegația română a difuzat la congres și publicații privitoare la realizări românești în alte domenii, a prezentat cărți românești de specialitate în expoziția organizată de gazde cu prilejul Congresului, a avut contacte științifice cu diferiți specialiști interesați de probleme ale istoriei economice românești.

La încheierea Congresului a fost ales noul comitet executiv al A.I.I.E., alcătuit din: președinte, J. F. Bergier (Elveția); președinți de onoare, F. Braudel (Franța), K. Glamann (Danemarca), W. Kula (Polonia), P. Mathias (Anglia), Zs. P. Pach (Ungaria); vicepreședinte, J. Kuczynski (R. D. Germană); secretar general, P. Jeannin (Franța); trezorer, H. Van der Wee (Belgia); membri: I. Berend (Ungaria), R. Cameron (S.U.A.), W. Fischer (R. F. Germania), L. Jörberg (Suedia), Gr. Kotovski și I. D. Kovalenko (U.R.S.S.), M. Lévy-Leboyer (Franța), A. de Maddalena (Italia), J. Topolski (Polonia), G. Tortella (Spania).

Închizând dezbaterile congresului, noul președinte, Jean François Bergier, a relevat spiritul de cooperare în care au decurs lucrările lui — sub emblema semnificativă a celebrului „pod cu lanțuri” — a mulțumit organizatorilor pentru străduințele depuse și a invitat pe participanți la al IX-lea Congres internațional de istorie economică, programat a se ține în 1986 în țara cantoanelor, Elveția.

Vasile Bozga

CRONICA

La Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, a avut loc în ziua de 26 octombrie 1982 lansarea volumului *Opere economice* de Nicolae Iorga, eveniment editorial datorat Editurii științifice și enciclopedice. Au participat: prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, directorul Institutului, dr. Mircea Măciu, directorul editurii, dr. Georgeta Penelea, îngrijitoarea ediției, membri ai familiei lui Nicolae Iorga, cercetători științifici, cadre didactice. Apărut sub egida institutului care poartă numele marelui istoric volumul *Opere economice* deschide seria tomurilor în care va fi redată publicului cititor de astăzi opera istorică a lui Nicolae Iorga.

În cele peste 800 de pagini ale cărții, dr. Georgeta Penelea a inclus: „Negoțul și meșteșurile în trecutul românesc” (după ediția din 1906), „Istoria industriilor la români” (1927), „Istoria comerțului cu Orientul” (1939) și „Istoria comerțului românesc” (1937).

Cu un „Cuvânt înainte” semnat de prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, cu un impresionant aparat critic (peste o mie de note) și o postfață de o aleasă ținută științifică, „Operele economice” ale lui Nicolae Iorga reintră astfel în circuitul cultural actual.

² Vezi „Revue roumaine des sciences sociales”, série des „Sciences économiques”, tome 26, 1982, Janvier—décembre.

CARTEA ROMÂNEASCĂ ȘI STRĂINĂ DE ISTORIE

* * * *Istoria României între anii 1918 — 1981*, Coordonator Aron Petric, Edit. didactică și pedagogică, București, 1981, 374 p.

Relevăm cu satisfacție că în ultima perioadă au apărut o serie de lucrări importante de istorie contemporană a României. S-au făcut analize pertinente, cu mult discernământ și echilibru, păstrând cu rigoare proporții fenomenului social, în lumina materialismului istoric, a situației economico-sociale, a vieții politice interne, a politicii externe, a culturii, a mișcării muncitorești și democratice integrate organic istoriei naționale în perioada interbelică, în anii construcției socialiste. Fie prin valorificarea unor teze de doctorat apreciate, prin publicarea lucrărilor unor cercetători și cadre didactice din marile centre universitare, pe baza unei documentări de durată, a acumulărilor în timp, istoriografia noastră s-a îmbogățit, în ultimii ani cu interpretări curajoase, cu noi judecăți de valoare. Era necesară o lucrare de sinteză care în lumina ultimilor cercetări, datelor și faptelor intrate în circuitul științific, să prezinte în mod corect, al adevărului vieții, să generalizeze experiența istorică a etapelor mai noi ale dezvoltării României. Întrucât, așa cum s-a subliniat la plenara din iunie 1982, tratatul de Istoria României va fi foarte voluminos și va necesita un timp mai îndelungat, condensarea și concentrarea evoluției activității economice, politice, sociale, culturale, diplomatice ale patriei, în ultimele șase decenii va fi de un real folos întregului front al istoriografiei românești actuale.

Manualul universitar *Istoria României între anii 1918—1981*, alcătuit de un prestigios colectiv al Facultății de istorie — filozofie coordonat de regretatul prof. dr. Aron Petric și format din prof. dr. Gheorghe I. Ioniță, conf. dr. Iulian Cârțnă, conf. dr. Ioan Scurtu, lector dr. Gheorghe Z. Ionescu, lect. dr. Eufrosina Popescu, asist. dr. Vasile Budrigă, asist. Doina Smîrcea ne prezintă o istorie veridică de la crearea statului unitar național român până în zilele noastre. Autorii s-au călăuzit în elaborarea lui de îndrumările teoretice și metodologice ale principalelor documente de partid, ale prețioaselor indicații și recomandări date istoricilor de secretarul general al partidului, președintele Republicii,

tovarășul Nicolae Ceaușescu cu diferite prilejuri.

Așa cum se arată și în Cuvânt înainte, sub aportul organizării materialului, în prima parte depășind maniera prezentării lui pe perioade scurte așa cum se proceda până acum în unele manuale școlare sau unele cursuri universitare, ceea ce duce la tratarea fărămișată a textului, a etapelor istorice, s-a procedat la înfățișarea globală a perioadei interbelice într-o singură parte în cuprinsul căreia s-a abordat problemele privind sistemul tematic: viața economică, situația socială, viața politică, politica externă, cultura. Acest mod de tratare permite o urmărire mai ușoară desfășurării diferitelor laturi și aspecte ale luptei economice, vieții politice, sociale etc., oferind o imagine de ansamblu asupra procesului evolutiv din țara noastră între cele două războaie mondiale.

Pentru partea a doua de după Eliberare autorii au tratat problemele vieții economice, politice, sociale, culturale pe etape, potrivit periodizării cuprinse în Programul Partidului Comunist Român și alte documente de partid.

Autorii au făcut efortul de a trata unitar istoria patriei, problemele mișcării muncitorești, revoluționare și democratice integrându-le organic în istoria națională. Există un echilibru al tratării problemelor în funcție de importanța fiecărui eveniment, de locul și rolul pe care acesta l-a avut în fiecare etapă istorică și dacă s-a acordat un spațiu mai mare perioadei revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, insurecției, aceasta se justifică prin importanța și semnificația deosebită pe care actual istoric de a 23 August 1944 l-a avut ca piatră de hotăr în istoria bimilcarnă a poporului român.

În primul capitol al lucrării „Economia României în perioada 1918—1944” în chip sintetic dar sugestiv se arată însemnătatea formării statutului național unitar român care a dus la creșterea potențialului economic al țării, creind condiții favorabile pentru dezvoltarea forțelor de producție și fructificarea la nivel național a bogățiilor solului și subso-

lului, contribuind la creșterea rolului industriei în ansamblul vieții economice.

Dacă după Marea Unire din 1918 suprafața țării și concomitent populația a crescut, numărul întreprinderilor industriale de asemenea, România a rămas în continuare în ansamblul său o țară slab dezvoltată din punct de vedere industrial. Sînt prezentate dezvoltarea industriei carbonifere, a petrolului, a industriei metalurgice, a celei forestiere, textile etc., în perioada refacerii economiei românești postbelice, în perioada crizei economice din 1929—1933 și după ieșirea din criza cînd producția industrială și agricolă cunoaște o creștere continuă, atingînd în anul 1938 cel mai înalt nivel din perioada capitalismului în România. În aceeași manieră sînt prezentate evoluția agriculturii, a greutăților împlinite de ea în timpul crizei, în perioada dictaturii militare-fasciste, sînt prezentate alte ramuri ale economiei naționale ca transporturile și telecomunicațiile, comerțul intern și extern, problema finanțelor publice, sistemul bancar etc. Cartea menționează că în 1938 România era a șasea țară din lume și prima din Europa capitalistă în producția de petrol, a doua producătoare de gaze naturale din Europa, se afla pe locul al doilea în privința producției de aur, se afla pe locul al patrulea din Europa în privința producției de grâu. Cu justețe conchid autorii că în perioada la care ne referim, deși nu au fost valorificate pe deplin condițiile și posibilitățile favorabile oferite de reintregirea neamului s-a înregistrat un curs în general ascendent în dezvoltarea forțelor de producție, în procesul industrializării și că în ciuda inegalităților și discrepanțelor dintre diferitele sectoare ale economiei, s-a asigurat o creștere a producției bunurilor materiale, ceea ce s-a reflectat și în sfera vieții sociale, a nivelului de trai și a activității politice.

În partea dedicată situației sociale cartea relevă importante mutații în structura de clasă a populației; ca urmare a dezvoltării industriei, crește substanțial numărul muncitorilor, iar prin înfăptuirea reformei agrare s-au produs însemnate deplasări în structura socială a țărânimii. A crescut ponderea și rolul burgheziei în defavoarea moșierimii, ca urmare a reformei agrare și desființării sistemului electoral censitar. Sînt expuse evoluția diferitelor clase și părturi sociale în decursul celor două decenii și jumătate, situația maselor muncitoare, legislația respectivă, evoluția șomajului, lupta clasei muncitoare, a țărânimii, a altor forțe sociale împotriva exploatării și asupririi prin greve, mișcări țărănești din care se detașează prin importanță și semnificații greva de la Lupeni, eroicele lupte ale petroliștilor și ceferiștilor din 1933, acțiunile din Valea Ghimeșului din 1934, etc.

tajul din timpul dictaturii antonesciene. Consecințele celnite de al doilea război mondial care s-au răsfrînt asupra clasei muncitoare și țărânimii, altor categorii sociale, funcționari, pensionari, studenți, mici meseriași, mici comercianți și mici industriași, starea de spirit creată, a fost folosită cu măiestrie de P.C.R. în organizarea și desfășurarea revoluției de eliberare națională și socială din 1944.

În cadrul amplului capitol consacrat trăsăturilor vieții politice în perioada 1 Decembrie 1918—23 August 1944 se relevă că ele au fost puternic înlăturate de desăvîrșirea unității de stat și de cele două reforme fundamentale: agrară și electorală. Ca urmare are loc un proces de adîncire a democrației burgheze, de creștere a participării maselor la viața politică. Lucrarea înfățișează toate partidele și grupările politice burgheze după rolul și importanța pe care au avut-o în viața politică a țării, programele lor politice, acțiunile inițiate, organele de presă, grupările dizidente, regroupările care au avut loc, liderii lor mai importanți. Partidele și organizațiile politice ale clasei muncitoare și îndeosebi activitatea Partidului Socialist Român, a Federației Partidelor Socialiste din România, a Partidului Social-Democrat, congresele acestora, programele lor politice, conducătorii lor cu luminile și umbrele care le-au marcat activitatea își găsesc o justă tratare împreună cu organizațiile sindicale, de tineret, altor organizații create, conduse sau influențate de P.C.R., încadrate organic în viața politică, economică, socială a țării. Cititorul rămîne cu o imagine clară asupra desfășurării întregului complex politic al României înainte de 1944, caracterizată și prin existența și manifestarea unor puternice contradicții social-politice, proprii orînduirii capitaliste. Se dă atenția cuvenită politicii guvernamentale între anii 1918—1944, decretelor-legi care au ratificat Unirea Transilvaniei și Bucovinei cu România, procesul treptat de unificare administrativă, legislația adoptată pentru înfăptuirea reformelor agrară și electorală, votarea în cadrul Corpurilor legiuitoare a legilor prin care se ratifica unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România. Autorii se referă la guvernele care s-au succedat la cîrma țării, la alegerile care au avut loc, la pregătirea și adoptarea Constituției din 1923, care reprezenta față de cea din 1866 un progres, la „politica prin noi înșine” promovată de liberali și „politica porților deschise” concepută de țărăniști, problemele crizei dinastice și restaurației, instaurarea dictaturii regale, a dictaturii militar-fasciste și acapararea industriei, agriculturii, transporturilor, sistemului bancar de către monopolurile germane.

Și în cadrul politicii externe lucrarea prezintă în lumina ultimelor cercetări și con-

cluzii lupta tuturor partidelor politice pentru menținerea stauquo-ului politic, liantul care le-a unit în întreaga perioadă interbelică, menținerea și respectarea tratatelor de pace încheiate la Paris în 1919—1920.

Capitolul de politică externă dens și concentrat redă lupta delegației române la Paris pentru consfințirea noilor realități, activitatea diplomației românești în perioada referirii postbelice, a participării ei la diferite conferințe și reuniuni internaționale, problema datoriilor, crearea Micii Înțelegeri și Înțelegerii Balcanice, relațiile externe ale României cu vecinii, cu Anglia și Franța Indesebi, reglementarea treptată a raporturilor cu Rusia Sovietică, activitatea susținută a lui Nicolae Titulescu la Liga Națiunilor, reluarea relațiilor diplomatice cu U.R.S.S.

Poziția României față de acțiunile agresive ale Germaniei hitleriste, schimbarea raportului de forțe pe plan internațional, începutul celui de-al doilea război mondial, participarea țării noastre la războiul antisovietic și eforturile de a întoarce armele împotriva Germaniei hitleriste sînt tot atîtea teme majore, tratate cu competență și discernămint de autori.

Capitolul V se referă la dezvoltarea culturii între anii 1918—1944, care beneficiind de un cadru favorabil a cunoscut importante progrese în domeniul științei și tehnicii, învățămîntului și artelor. Contradicțiile societății capitaliste și-au pus amprenta și asupra confruntărilor de idei. Gînditori, oameni de știință și publiciști marxști au dat replici viguroase unor curente retrograde. Problemele învățămîntului primar, liceal și superior, legislația și măsurile privind organizarea și funcționarea lui, evoluția diferitelor ramuri ale științei, ca matematica, fizica, chimia, biologia, medicina ca și științele sociale, gîndirea economică, cercetările sociologice, filozofia, psihologia, istoria, științele juridice, apoi literatura, presa, artele plastice, muzica, arta teatrală au cunoscut remarcabile progrese — deși nu lipsite de inegalități și de scaderi — unele înscriindu-se ca valori ale creației științifice sau literaturii universale.

Capitolul VI al lucrării — pe un spațiu amplu — se referă la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, inițiată, organizată și condusă de P.C.R., relevă pregătirea răsturnării diktatorului militar-fascist, importanța documentelor de partid „Punctul nostru de vedere” din septembrie 1940 „Platforma — program” din septembrie 1941, și „Pieirea sau salvarea poporului român” din ianuarie 1942, măsurile întreprinse pentru crearea Frontului Patriotic Antihitlerist, a făuririi Frontului Unic Muncitoresc în mai 1944. Manualul universitar redă pe larg crearea Blocului Național Democrat, desfășurarea insurecției din August

politica de alianțe promovată de P. C. R., acțiunile guvernelor Sănătescu și Rădescu și lupta forțelor democratice pentru cucerirea puterii politice prin instaurarea guvernului revoluționar-democratic dr. Petru Groza de la 6 martie 1945.

Legiferarea reformei agrare, a cărei înfăptuire începuse încă din toamna anului 1911, participarea României la războiul antihitlerist, la victoria împotriva fascismului, situația României după terminarea celui de-al doilea război mondial, Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, organizarea alegerilor parlamentare din noiembrie 1946, cît și victoria în alegeri a Blocului Partidelor Democratice, semnarea Tratatului de pace în februarie 1947 sînt etape de confruntări între forțele înaintate și reacțiune.

Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii marchează intrarea României într-o etapă nouă a dezvoltării sale, cucerirea întregii puteri politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, instaurarea regimului de democrație populară și trecerea la înfăptuirea construcției socialiste. În capitolul dedicat acestei probleme autorii se opresc sintetic asupra evenimentelor care au jalonat începuturile noii orînduirii; realizarea partidului unic al clasei muncitoare în februarie 1948; naționalizarea principalelor mijloace de producție în iunie același an; începerea procesului de cooperativizare în martie 1919; realizarea economiei socialiste unitare; făurirea și perfecționarea statului socialist; înfăptuirea revoluției culturale și rezolvarea problemei naționale.

În întreaga perioadă de construire a socialismului, P.C.R. a putut să-și îndeplinească rolul de forță politică conducătoare datorită faptului că s-a călăuzit în permanență după concepția revoluționară a materialismului dialectic și istoric, a știut să aplice în mod creator adevărurile general valabile ale socialismului științific, legitățile obiective ale revoluției și construcției socialiste la condițiile concrete, specifice din România. Congresele al VII-lea din 1955 și al VIII-lea din 1960 ale partidului au analizat succesele înregistrate în politica de industrializare și de cooperativizare, în primele două cincinale, punerea bazelor tehnico-materiale a socialismului, schimbările radicale în structura economică și socială a țării, dezvoltarea ascendentă, neîntreruptă pe toate planurile a societății, perfecționarea activității în toate domeniile, cu toate greutățile, lipsurile și uneori greșelile săvîrșite. Solidaritatea militantă cu lupta clasei muncitoare internaționale, cu mișcarea comunistă, muncitorească de pretutindeni a constituit și constituie o trăsătură consecventă a internaționalismului manifestat

de P.C.R. iar plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1964 a precizat public poziția internațională a partidului nostru în problemele mișcării comuniste și muncitorești mondiale.

Un spațiu anghiu este consacrat în lucrare perioadei inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului din 1965, cea mai dinamică și marcată de succese remarcabile din întreaga istorie bimilenară a patriei, de când în fruntea partidului și statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Autorii prezintă cu rigoare ordinea de zi a celor patru Congrese, care au constituit momente istorice în viața țării, și partidului, analiza amplă și detaliată pe care Rapoartele de activitate ale C.C. al P.C.R. le face perioadelor dintre Congrese, Directivelor privind dezvoltarea economică și socială în cadrul fiecărui cincinal, participarea delegaților de peste hotare a unor partide comuniste, muncitorești, democratice, ale unor mișcări de eliberare.

Congresul al IX-lea a pus la baza progresului general al societății românești dezvoltarea continuă a economiei, acordându-se atenție industrializării socialiste, dezvoltării intensive a agriculturii, un vast program de investiții, ridicării bunăstării oamenilor muncii. În august 1965 a fost adoptată o nouă Constituție a Republicii Socialiste România, în care și-au găsit expresie adncile prefaceri revoluționare petrecute în toate domeniile vieții economice, sociale și politice din 1952 încoace, definind România drept stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, suveran, independent și unitar, al cărui teritoriu este inalienabil și indivizibil.

Al X-lea Congres al P.C.R. din 1969 a marcat trecerea la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, caracterizată prin lărgirea și perfecționarea continuă a bazei tehnico-materiale a țării, prin creșterea intensivă a forțelor de producție, prin dezvoltarea susținută a științei, învățămîntului și culturii, prin ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului, prin perfecționarea continuă a relațiilor de producție, a organizării societății. Conferințele naționale ale partidului din 1967 și 1972 au adoptat în lumina hotărîrilor celor două Congrese anterioare noi forme și metode de organizare și conducere socială, au elaborat și adoptat un complex de măsuri concrete adecvate realităților noastre, corespunzătoare etapei și exigențelor revoluției tehnico-științifice contemporane. În 1968 s-a trecut la îmbunătățirea organizării administrativ-teritoriale și sistematizarea localităților rurale.

Conferința Națională din 1967 a dezbătut și aprobat principiile fundamentale ale perfecționării continue a statului socialist, a adoptat o serie de măsuri menite să îmbunătățească munca organelor de stat și ob-

Conferința Națională a P.C.R. din 1972 s-a ocupat cu dezvoltarea economico-socială în următorii ani și în perspectivă, de perfecționarea conducerii planificate a societății și dezvoltarea democrației socialiste, de creșterea rolului conducător al partidului. Se găsesse în carte aprecieri asupra plenerului din 1968 care a explicat și a luat poziție față de încălcarea normelor de partid, comiterea unor abuzuri și ilegalități care au dus la reprimarea unor activiști de partid și de stat, anteriorul lui 1965, asupra importanței măsurilor adoptate de plenara C.C. al P.C.R. din noiembrie 1971 care a adoptat Programul ideologic al partidului. O semnificație deosebită au avut lucrările plenerului din martie 1974 care a recomandat instituirea funcției de Președinte al Republicii Socialiste România, iar Marea Adunare Națională a proclamat într-o entuziasmă unanimitate, alegerea în această înaltă funcție a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Congresul al XI-lea al partidului din 1974 a intrat în istorie ca forumul comuniștilor români care a adoptat „Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism” cartă fundamentală ideologică, teoretică și practică a partidului.

Congresul al XII-lea din 1979 moment remarcabil în viața partidului, a întregului popor la care au participat 162 delegați și reprezentanți ai partidelor și organizațiilor din 105 țări a adoptat documente privind direcțiile dezvoltării economico-sociale în cincinalul următor și în perspectivă, programe-directivă ce redau imaginea României anilor viitori, problema transformării României socialiste din țară în curs de dezvoltare în țară cu dezvoltare medie.

În toată perioada ultimelor decenii și din 1955 de când România a intrat în Organizația Națiunilor Unite, reprezentanții țării noastre au făcut și fac numeroase propuneri în problemele păcii și dezarmării, ale creerii noii ordini economice și politice mondiale menite să îmbunătățească și să democratizeze activitatea acestui organism internațional. O importanță deosebită în promovarea politicii de pace și colaborare o au vizitele făcute de președintele Nicolae Ceaușescu într-o serie de țări din Asia, Africa și America Latină, în S.U.A., precum și într-o serie de țări din Europa, ca și vizitele unora dintre reprezentanții de seamă ai acestor țări în România.

În cadrul ultimului capitol al VIII-lea dedicat dezvoltării culturii după 23 August 1944 sînt înfățișate marile succese obținute în procesul revoluției culturale, în domeniile învățămîntului, științelor matematice, fizice, chimice, tehnicii, cercetărilor geologice, și geografice, biologiei și al științelor agricole, în domeniul științelor sociale, al

creații literare, al muzicii, artelor plastice, teatrului, presei, activității editoriale și sportive.

Un rol deosebit în dezvoltarea diferitelor ramuri ale științei o au cele trei noi Academii de științe, pe profil, Academia de științe sociale și politice, Academia de științe agricole și silvice, Academia de științe medicale, în cadrul cărora își desfășoară activitatea numeroase institute de cercetare.

Încheiat cu o bibliografie selectivă, Manualul universitar, de un caracter profund

științific, scris într-un stil cursiv, se constituie într-un prețios instrument de lucru pentru studenții de la facultățile de profil istoric, profesorilor de istorie cuprinși în diferite forme de perfecționare postuniversitare, într-o lucrare de referință pentru cercuri mai largi de cititori dornici să cunoască mai temeinic sau să verifice anumite fapte și interpretări din ultimii 60 de ani de istorie românească.

Ion Apostol

CONSTANTIN CORBU, *Rolul țărănimii în istoria României (sec. XIX)*, Edit. științifică și enciclopedică, București, 1982, 561 p.

După ce timp de mai mulți ani și-a axat preocupările în direcția cercetării situației țărănimii,¹ evoluției și luptei ei pentru condiții mai bune de viață, pentru pământ, de data aceasta prof.univ. dr. Const. Corbu ne prezintă o amplă sinteză privind *Rolul țărănimii în istoria României (sec. XIX)*, în care definește, cu claritate, înfăptuirea țărănimii în viața poporului român, permanența și participarea ei la marile evenimente care au jalonat de-a lungul veacurilor cursul istoriei noastre. Sinteza încununează, așadar, preocupări mai vechi ale autorului, oferindu-ne tot ceea ce este nou și, mai ales, important în trecutul țărănimii, tot ceea ce a însemnat acest trecut „valoare materială și spirituală, biruință și neîmplinire, bucurie și supliciu, într-o unică și nedeslipită exprimare și manifestare” — cum se exprimă în *Cuvânt înainte* (p. 6).

Structurată pe șase mari capitole, sinteza urmărește pe un plan larg rolul țărănimii în istoria noastră din cele mai vechi timpuri până în pragul secolului al XX-lea, evocând, mai întâi, începuturile istoriei poporului român, care, practic, înseamnă începuturile istoriei țărănimii, respectiv al istoriei dacilor ca popor de țărani, statornic în vatra lui de viață cu trăsăturile lui, cu care noi toți, cei de azi, ne mândrim, conștinând în: demnitate, dragoste de glie, voința de libertate și dreptate, dreaptă cumpănă a lucrurilor, respectul a ceea ce înseamnă lucrare împlinită etc.

Ideea de bază care străbate sinteza de la un capăt la celălalt este aceea a *vechimei, statorniciei și continuității țărănimii* în vatra

ei, ceea ce i-a permis să dezvolte aici o civilizație proprie. Organizată în forme specifice de viață în cadrul satelor, satul constituind centrul creației economice, politice și spirituale a poporului român, țărănimia avea să se afirme din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre ca principală forță a poporului, manifestându-se ca port-drapel al libertății și unității naționale, factorul de bază în împotrivirea în evul mediu și mai apoi în epoca modernă, atât față de exploatarea din țară, cât și față de agresorii din afară. Sînt edificatoare momentele de luptă națională și socială din evul mediu românesc relevate de autor, rolul social-economic și politic al țărănimii, autorul zăbovind asupra acestor momente, prezentându-le în mod gradat, aducînd elemente noi. Referirile la răscoalele de la Boblna, din 1437—1438, la războiul țărănesc din 1514, condus de Gh. Doja, și, în general, la multe alte ridicări la luptă ale maselor populare, (cum, de pildă, răscoalele din 1655, din Țara Românească și 1671—1672, din Moldova, în cadrul cărora obiectivele sociale se împleteau cu cele naționale, antifeudale și antiotomane), momente asupra cărora autorul insistă în prima parte a sintezei sale, demonstrează din plin combativitatea țărănimii, importanța ei pe multiple planuri în cadrul dezvoltării societății românești, truditorii pămîntului constituind factorul de bază al luptei împotriva dominației străine.

Istoriile ridicării cu caracter național și social de la 1784 și 1821 — manifestări ce inaugurează începutul epocii moderne — constituie de asemenea, momente de importanță deosebită în care țărănimia și-a demonstrat combativitatea în apărarea drepturilor naționale și sociale ale poporului român. Determinate de un complex de condiții economico-sociale și politice, specifice procesului de trecere spre o nouă orînduire, ambele momente aveau să dea lovitură decisivă rînduilelor feudale. În mod just autorul consideră că declanșarea marii ridicări de sub conducerea lui

¹ A se vedea: Constantin Corbu: *Țărănimia din România în perioada 1848—1864*, București, 1973; idem, *Țărănimia din România între anii 1864—1888*, București, 1970; idem, *Răscoala țăranilor de la 1888*, București, 1978; C. Corbu și A. Deac, *Mișcări și frământări țărești în România la sfîrșitul secolului al XIX-lea (1884—1900)*.

Horea, Cloșca și Crișan, care a preconizat pe plan social desființarea iobăgiei, iar pe plan național a prezentat prima exprimare de anvergură a dezideratelor naționale române, își avea preludiv în răscoalele țărănești în continuă creștere, în acțiunile lucrătorilor, în mișcarea cu caracter politic și social condusă de Inochentie Micu, în sfârșit, în mișcarea distinctă a țăranilor din zonele regimentelor de graniță etc. (p. 96). Analiza obiectivelor exprimate și a forțelor sociale participante la această mare ridicare, îl determină pe autor să considere că momentul 1784 depășește trăsăturile unei răscoale țărănești, că el întru-chipează trăsăturile unei adevărate revoluții sociale și naționale, fiind, în fapt, prima revoluție în epoca modernă (p. 97). Într-adevăr, marea ridicare a țărănimii la luptă din 1784 a avut un program clar definit, pe drept cuvânt, unul dintre cele mai avansate și mai radicale în epocă.

Cît privește momentul 1821 acesta este prezentat de autor ca o continuare firească a răscoalei de la 1784, ca o aprofundare și o dezvoltare a momentului 1784 în condiții sociale și politice proprii noii etape istorice. Referindu-se la cauzele revoluției de la 1821, autorul apreciază în mod just că ele s-au datorat, întocmai ca și la 1784 în Transilvania, „asuprii sociale și naționale, respectiv exploatării căcașilor de către marii proprietari funciari, fiscalității excesive, accentuată de dominația otomană și de donniile fanariote” (p. 116).

După cum este știut, revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a fost precedată de numeroase agitații și frământări și mai apoi de răscoale, ca acelea din anii 1814—1816 și 1819—1820, din mai multe sate ale Olteniei, mișcări care au constituit prologul mării ridicări din 1821. Este interesant de constatat că, întocmai ca și la 1784, obiectivele economico-sociale de bază ale revoluției din 1821 priveau aproape în totalitate țăranimea „ca înția expresie socială a societății românești, ca identitate a acesteia” (p. 120). Revoluția preconizată, de asemenea, o seamă de ameliorări pentru celelalte categorii sociale impilate, iar în domeniul național libertatea și neatirarea prin înlăturarea presiunii și amenințării otomane, a instrumentului ei principal de imixtiune în țară — fanariotismul. Obiectivele acestei revoluții sînt cuprinse într-o suită de documente cu caracter programatic sintetizate mai apoi în *Proclamația de la Padeș* și analizate pe larg de autor. De asemenea, sînt analizate forțele revoluției, în rîndurile acestora, în prim plan, situîndu-se țăranimea, careia i-a revenit rolul principal în cadrul evenimentului. În fapt — cum reamărcă autorul sintezei — revoluția din 1821 a cuprins toate satele de la Padeș pînă la București, generalizîndu-se în Oltenia și Muntenia, întinzîndu-se în Moldova și în Transilvania. De aceea, autorul afirmă

un moment din vedere faptul că, „țăranimea era purtătoare în epocă a mesajului revoluționar național și social al poporului român”.

Procesul revoluționar propriu întregii epoci de edificare a României moderne se va adînci prin revoluția de la 1848, cît și prin marile evenimente ce i-au urmat în 1859 și 1877, revoluția de la 1848 sintetizînd tot ceea ce proclamaseră și abordaseră momentele din 1784 și 1821, ridicînd pe un plan superior rezolvarea marilor deziderate naționale. Se știe că revoluția de la 1848, al cărei program a avut un caracter burghezo-democratic și național, unitar în toate cele trei țări române, și în care burghezia a avut rolul conducător, a lovit puternic relațiile feudale, deschizînd drum larg noilor relații sociale, capitaliste. Baza de masă a revoluției de la 1848 — reamărcă autorul a constituit-o, de asemenea, țăranimea, ea asigurînd, în cele mai de seamă momente ale ei de la Iași, Blaj, Lugoj, Islaz, Craiova, București, în munții Apuseni, alături de masele orășenești, succesul revoluției. Într-adevăr, începînd cu lupta țăranimii moldovene și transilvănene din primăvara anului 1848, continuînd cu adunările de la Blaj, cu marșul triumfal pornit dela Islaz, cu evenimentele de la 11 iunie și pînă în septembrie 1848, cînd Capitala avea să fie ocupată de trupele otomane și țariste, iar tabăra de la Rîureni (Vlcea) dizolvată, iar în Transilvania în august 1849, cînd armata străină a înfrînt revoluția, întreaga țăranime, dintre care o parte îmbrăcată în haine militare, a fost, într-o formă sau alta, pe baricadă, alături de masele orășenești, reamărcă autorul (p. 188—189).

O idee deosebit de importantă susținută de autor în legătură cu momentul 1848 este aceea — pe care și noi o împărtășim — că „revoluția de la 1848 n-a fost urmarea acțiunii unor cercuri, unor pătri sociale, ci manifestarea, exercitarea revoluționară a maselor, care, practic, înseamnă țăranimea” (p. 246).

Într-o corelare organică a luptelor sociale și naționale, în care țăranimea avea să constituie temelia tuturor înfăptuirilor revoluționare în epoca edificării României moderne, se înscrie și momentul 1859 — unirea Țării Românești cu Moldova și formarea statului național modern român, asupra căruia, de asemenea, Constantin Corbu stăruie, oferindu-ne tot ceea ce se constituie noutate. Este de reținut că, referindu-se la acest moment important al istoriei noastre naționale, autorul marchează faptul că țăranimea nu numai că a acționat ca principală forță de înfăptuire a acestui act de mare însemnătate, dar „a fost purtătoare a spiritului viu al revoluției” de la mijlocul veacului trecut. „Conștiința puternică a unității tuturor românilor — scrie el — patriotismul fierbinte al maselor țăărănești, legătura lor de sînge cu pămîntul țării, gîndul ei, sentimentul demnității

și libertății naționale, toate acestea însușite de spiritul de dreptate socială, de ură împotriva oricărei împilări au făcut din țărâ-nimea română o activă și largă forță politică de masă a luptei pentru făurirea statului național modern român" (p. 288). El demonstrează cu date și fapte certe, incontestabile, lupta continuă a țărănimii pentru Unire, atît în timpul alegerilor pentru Adunările ad-hoc, cit și în poziția adoptată de reprezentanții ei în dezbaterile acestora, contribuția ei hotărîtoare din zilele de 23 și 24 ianuarie 1859 la înfrîngerea elementelor antiunioniste și la înfăptuirea Unirii, în care vedea salvarea de apărarea boierilor și a jugului străin.

Prin țărănime, prin manifestările ei tot mai radicale, s-a înfăptuit și reforma agrară de la 1864, spectrul amenințător al unei răscoale generale determinîndu-l pe Alex. Ioan Cuza și guvernul său, prezidat de Mihail Kogălniceanu, să decreteze în august 1861 reforma agrară, autorul sintezei referindu-se pe larg la mișcarea țărănimii din 1862, condusă de Mircea Mălăieru și implicit la condițiile istorice care au contribuit la impunerea legii rurale. După cum este știut, aplicarea defectuoasă a acesteia, abuzurile comise de mosieri, arendași, și de autoritățile statului aveau să prilejuiască o nouă efervescență în lumea satelor pentru apărarea drepturilor țărănimii, pentru o viață demnă. Sînt edificatoare în această privință referirile autorului la agitațiile tot mai frecvente și mai proeminente înregistrate, de pildă, cu prilejul organizării plebiscitului pentru aducerea în țară a lui Carol I și, în mod special, la răscoala grănicerilor din 1866, deosebit de profundă în județele Dolj și Romanați, cum și în unele localități ale județului Mehedinți (p. 310—325).

Un moment istoric crucial, în care țărâ-nimea și-a demonstrat, de asemenea, din plin contribuția ei hotărîtoare, l-a constituit războiul pentru independență, căreia autorul i-a rezervat un întreg paragraf (p. 326—357), cititorul fiind informat asupra participării țărănimii în masă la lupta pentru dobîndirea independenței, relevînd eforturile și, implicit, eroismul ei demonstrat pe toată durata campaniei militare din anii 1877—1878.

Un larg expozeu, aproximativ 175 pagini, consacră autorul analizei rolului țărănimii în răscoala din 1888, pe care o apreciază drept „expresie a continuității și amplificării spiritului revoluționar al maselor țărănești în noile condiții sub înfîurirea mișcării socialiste" (p. 358). Folosind din plin realizările istoriografiei pe această temă, amplificîndu-le cu cercetările sale din principalele fonduri de arhivă, din lucrări, din presă etc., autorul analizează profund cauzele economice și politice ale declanșării răscoalei, desfășurarea ei, implicit, influența ideilor socialiste

acesteia din urmă rezervîndu-i un paragraf aparte. Este de relevat că autorul nu se rezumă la ceea ce a expus în cartea sa *Răscoala țărănilor de la 1888*, apărută în 1978, ci aduce date și informații inedite, mai ales, precum și o interpretare nouă.

Referitor la cauzele economice ale răscoalei din 1888, este de observat că autorul prezintă mult prea schematic legislația agrară de după 1864, și cu deosebire problema tocnelilor (invoielilor) agricole, deși asupra acesteia, inclusiv asupra modificărilor ei din anii 1872, 1882, 1893, Gh. Cristea, citat, dealtfel, doar o singură dată, a publicat o lucrare monografică, analizînd-o sub toate aspectele. Nădăjdum că la o eventuală nouă ediție autorul va putea dezvolta mai pe larg legislația agrară, inclusiv problema tocnelilor, consecințele ei privind limitarea libertății personale a țărănilor, legarea lor de pămînt răsfrîngîndu-se negativ nu numai asupra țărănimii dar și asupra dezvoltării proletariatului.

Sînt, de asemenea, alte cîteva aspecte asupra cărora am dori să atragem atenția. Mișcarea socialistă a manifestat, într-adevăr, receptivitate față de viața și lupta țărănimii, desfășurînd în rîndurile ei o amplă propagandă, dar acțiunile socialistilor erau, totuși, limitate datorită inexistenței încă în acea perioadă a unui partid politic al clasei muncitoare, aceasta înființîndu-se abia în 1893. Totodată, considerăm că este prematur, la 1888, să vorbim de înființarea cluburilor socialiste la sate (p. 456), acestea fiind înființate, după știința noastră, în anii 1898—1899, așa cum, dealtfel, arată (p. 521) și autorul sintezei. Neîndoios, la sate s-au înființat prin anii 1887—1888 unele organizații profesionale sub numele de bresle țărănești, mai cu seamă în județele din nordul Moldovei (jud. Vaslui, Fălciu, Roman, Bacău, Putna).

Incontestabil, mișcarea socialistă a avut o mare influență în lumea satelor, socialistii aducînd în dezbateri problema țărănească la congresele socialiste internaționale de la Bruxelles (1891) și Zürich (1893), ulterior toate reuniunile internaționale ale socialistilor, începînd cu Congresul de la Londra din 1896, considerînd problema agrar-țărănească ca o preocupare a partidelor socialiste. Mai mult decît atît, socialistii i-au sprijinit pe țărani chiar în acțiunile practice împotriva împilatorilor, au încriminat pe exploatare, au dat la iveală mecanismul exploatării, desfășurînd o amplă propagandă printre țărani, dar credem că se exagerează spunîndu-se că acesteia ar fi contribuit direct la împingerea țărănimii în răscoală.

Sinteza are în încheiere un indice general, deosebit de util, alcătuit de Maria Corbu. Tot atît de util, credem că s-ar fi impus și un indice pe capitole sau paragrafe de con-

cluzii, chiar și în limba română, dacă nu într-o limbă de circulație internațională, și implicit, o listă bibliografică selectivă.

În general, sinteza elaborată de prof. univ. dr. Const. Corbu se înscrie printre realizările de seamă ale istoriografiei noastre din ultimii ani, este, de altfel, prima sinteză care analizează

rolul țărănimii, înfrurirea ei în viața poporului român de la începuturi pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Scrișă cu căldură, ea vine în întîmpinarea dorinței cititorilor, interesînd atît pe specialiști cît și pe toți aceia care se ocupă de istoria noastră națională.

Mircea Iosa

ION SPĂLĂȚELU, *Izbîndi prin vremuri. Comuniștii — o istorie trăită 1921 — 1981*, Edit. Scrisul românesc, Craiova, 1981, 291 p.

Pe baza unei bogate informații extrase din arhive, presă, memorialistică, lucrări editate de Ion Spălățelu, cunoscut cercetător al istoriei contemporane a României, prezintă în volumul de față cele mai semnificative momente din istoria de șase decenii a Partidului Comunist Român.

Un prim paragraf, menit a ține loc de introducere, intitulat „Dragostea de țară — permanența în istoria poporului român” subliniază că lupta pentru neatințare și independență, ideal permanent al multisecolarei noastre istorii a fost preluat ca deviză încă de la înființarea sa de către P.C.R., continuator strălucit al acestor tradiții de luptă și jertfă, în lupta sa pentru dreptate socială și independență națională, pentru socialism.

Paragraful care îi succede este consacrat marelui congres din mai 1921 cel care a marcat acea cotitură istorică în mișcarea noastră muncitorească prin crearea P.C.R. Conștient de forța evocatoare a documentelor și mărturiilor epocii autorul le lasă să vorbească introducîndu-și cititorul în atmosfera revoluționară a acelor vremi.

Materialele care urmează sînt indisolubil legate de acesta prezentînd Procesul conducătorilor comuniști din Dealul Spirii și lucrările Congresului al II-lea din octombrie 1922 cel ce a finalizat problemele rămase în suspensie în mai 1921 datorită intervenției brutale a autorităților și în primul rînd pe cele organizatorice.

Alte aspecte din activitatea primilor ani ai partidului care au reținut atenția autorului sînt cele legate de activitatea sindicală cu referire la congresul sindical de unificare de la Sibiu din 1922 și cele legate de activitatea politică legală prin intermediul Blocului Muncitoresc-Țărănesc.

Două paragrafe se referă la solidaritatea internațională a comuniștilor români cu poporul bulgar victimă a instaurării regimului fascist în 1923 și cu U.R.S.S. prin intermediul unor organizații de masă legale cum au fost „Amicii U.R.S.S.” și în care partidul a avut colaborarea unor oameni politici și de cultură cu vederi democratice, antifasciste și de cultură

Un amplu paragraf este dedicat în volum luptei comuniștilor în anii crizei economice. Cititorului îi sînt înfățișate efectele crizei economice, marile bătălii de clasă de la Lupeni, Grivița, Valea Prahovei, procesul intentat greviștilor la Craiova prilej cu care se afirmă pentru prima dată în mișcarea comunistă tînărul militant de 15 ani Nicolae Ceaușescu, impresionantul ecou internațional al marilor bătălii ale proletariatului român.

În anii care urmează crizei economice lupta comuniștilor se concentrează din ce în ce mai mult asupra pericolului fascist. Volumul înseamnă materiale care relevă că independența națională a fost stea călăuzitoare a luptei comuniștilor în acești ani, succesele electorale din 1936, semnificația marii demonstrații antifasciste din 1 mai 1933, demascînd în același timp rolul nefast al Gărzii de fier, masacrele comise de aceasta împotriva comuniștilor și a unor oameni politici burghezi cu vederi democratice antifasciste și căruia i-au căzut victimă Oesko Tereza, Constantin David, Nicolae Iorga, Virgil Madgearu.

Două materiale încărcate de o puternică forță emoțională evocă suferințele provocate de horthyști în cei patru ani de ocupație a nordului Transilvaniei iar un altul prezintă succint participări românești la lupta antifascistă a altor popoare.

Moment de răsceure în destinele României, 23 August 1944, este amplu ilustrat în volum. Confruntat cu un impresionant material evenimential — faptic concentrat într-un interval scurt de timp, autorul alege soluția prezentării insurecției și a evenimentelor ce i-au urmat pînă la 31 august sub forma unei cronici în date folosind documente și relatări din epocă permițîndu-i să ofere lectorului un amplu și complex tablou al acestei mari victorii a comuniștilor, a întregului popor român.

La fel de substanțial și bogat în evenimente apare și paragraful evocînd participarea armatei române la războiul antihitlerist. Folosind mai ales relatări din presa cotidiană autorul își introduce cititorii, alături de armata română, în campania de eliberare a întregului teritoriu românesc (septembrie — octombrie 1944), în

luptele duse pe teritoriul ungar și cehoslovac până în mai 1945. Următoarele două materiale se referă la anii succuției democrat-populare trecind în revistă succint acerba luptă pentru putere din anii 1944—1947, finalizată într-o primă etapă, prin instaurarea la 6 martie 1945 a guvernului revoluționar-democratic condus de dr. Petru Groza și marea victorie în alegerile din 1946 a forțelor democratice, victorie semnificând opțiunea spre democrație, pace și progres, a poporului român.

Ultimele două capitole ale lucrării, substanțiale ca întindere, abordează anii revoluției socialiste. În primul dintre acestea, tratând anii 1948—1965, autorul își concentrează atenția asupra făuririi partidului unic în februarie 1948, asupra proceselor de industrializare și cooperativizare a agriculturii, de făurire a organelor noi ale puterii de stat, asupra întăririi prestigiului și creșterii rolului conducător al partidului în viața social-politică.

Ultimul capitol tratează cei mai fertili ani din istoria socialistă a țării, cei de după

1965, când în fruntea partidului și apoi a statului se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cititorului îi snt relevante într-un mod sintetic, importanța Congreselor IX—XII ale P.C.R. pentru făurirea și consolidarea societății socialiste multilateral dezvoltate, marile succese dobândite de România pe plan intern și în sfera relațiilor internaționale, creșterea necentenită a prestigiului țării noastre în viața internațională.

Demonstrând cu argumente științifice rolul de forță politică conducătoare al P.C.R. în lupta dusă de clasa muncitoare, de întregul popor român pentru libertate, progres social, pentru făurirea socialismului în România, Ion Spălățelu omagiază în același timp spiritul de jertfă al comuniștilor, exemplul lor în anii ilegalității, elemente ce conferă volumului pe lângă valoarea istorică și una educativ-patriotică.

Mihai Opreșescu

* * * *Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa*, Coordonator, Romulus Neagu, Edit. politică, București, 1980, 203 p.

Fără îndoială că dezarmarea este una din marile probleme ale lumii contemporane ce preocupă în permanență opinia publică mondială și multe guverne și care, în consecință se află pe un prim loc între chestiunile situate la ordinea zilei. Dată fiind această situație nu este surprinzător numărul mare de lucrări consacrate subiectului, lucrări ce apar în diverse țări. În șuvoiul de volume sau studii care subliniază efectele nocive ale înarmării și atrag atenția asupra necesității dezarmării, se află și lucrarea de față. Ea a fost elaborată de un colectiv de autori, format din Petre Bărbulescu, Radu Bogdan, Nicolae Iordache, Romulus Neagu (care este și coordonatorul volumului) și Ion Nicolae.

Așa cum reiese din titlu, lucrarea se referă doar la dezangajarea militară și dezarmarea în Europa. Fenomenul este privit însă ca parte integrantă din procesul global al dezarmării, evidențiindu-se totodată ponderea acțiunii regionale în ansamblu. Tema abordată este analizată în cinci capitole care, faptul nefiind precizat, au fost probabil semnate fiecare de câte unul din autorii citați.

Primul capitol expune foarte clar modul în care se pune problema dezangajării militare și a dezarmării pe plan european (p. 11—53) având menirea de a-l introduce pe cititor în temă, a-l familiariza cu terminologia și, mai presus de toate, de a evidenția necesitatea imperioasă a înlăturării dezideratului

unei luni pașnice, fără arme, a unei Europe pacifice mai ales. În acest context, se subliniază legătura dintre sistemul mondial de securitate și sistemul de securitate regională, precum și aceea dintre dezarmarea pe plan mondial cu cea regională. Se evidențiază interdependența între dezangajarea militară și dezarmarea pe continentul nostru și snt expuse principiile care trebuie să guverneze procesul dezangajării militare și al dezarmării europene.

Axarea tematicii volumului pe problematica dezarmării europene nu este întâmplătoare. Așa cum se accentuează în lucrare „continentul european constituie, prin cursa înarmărilor pe care o determină, un nucleu al confruntării militare și repercusiunilor negative corespunzătoare în întreaga lume, dar el poate constitui, în același timp, și tocmai din această cauză și principalul resort de acțiune pentru izbăvirca omenirii de o nouă conflagrație mondială, pentru instaurarea unui climat de securitate pe întregul glob” (p. 42).

Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa, trebuie să se realizeze în baza unor principii, formulate după cum urmează în volum : luarea în considerare a legăturilor dintre aspectele politice și cele militare ale securității ; nedominarea securității nici unui stat din Europa ; legarea dezarmării de dezvoltare ; interesul tuturor statelor în dezarmare ; informarea statelor care nu participă la nego-

militare și dezarmării în Europa; dreptul statelor europene de a-și spune cuvântul la negocieri care vizează interesele lor de securitate; stabilirea unui control strict și eficient pentru ducerea la îndeplinire a hotărârilor adoptate; legătura dintre dezangajarea militară și dezarmarea în Europa și securitatea în lume; informarea O.N.U. asupra acțiunilor întreprinse; îndrumarea și coordonarea negocierilor pe plan european de către O.N.U.; prioritatea absolută a dezarmării nucleare; începerea dezarmării cu marile state puternic înarmate; acordarea unei atenții deosebite Centrului Europei, ș.a. (p. 43—51).

Un aspect important al procesului dezarmării îl constituie măsurile menite a duce la creșterea încrederii între state (cap. II, p. 54—79). Problema s-a născut odată cu competiția în sfera nucleară când diversele programe pentru dezarmarea generală și totală nu puteau depăși nivelul teoretic. În acest domeniu o contribuție importantă a avut și România socialistă. „Concepția României cu privire la locul și rolul măsurilor de creștere a încrederii între state se încadrează, firesc, în concepția generală a partidului și statului nostru cu privire la dezarmarea generală și completă” (p. 58). Cum dezarmarea, și în primul rând cea nucleară, este un proces amplu și complex, România socialistă a subliniat necesitatea unei strategii ample, dar simple, care să includă organic măsuri simple urmate obligatoriu de acțiuni de dezangajare militară și dezarmare. În acest sens, ea noastră a subliniat că o măsură de creștere a încrederii este un act de natură politică prin care un stat, voluntar, sau printr-o obligație juridică, asumată, declară public că unele activități militare pe care le întreprinde sînt menite a asigura securitatea proprie și nu a pregăti un atac (p. 59).

La baza măsurilor de încredere, menite a conlucra la realizarea dezangajării și dezarmării dar nefiind concepute într-o manieră care să afecteze potențialul militar de apărare al unor state, se află o serie de principii (p. 62—65). Conferința de la Helsinki, din 1975, a dezbătut și adoptat o serie de măsuri de încredere și stabilitate (p. 65—74) dar programul formulat, se subliniază în lucrare (p. 74—79), trebuie adîncit, lărgit și completat.

Direcțiile de acțiune pentru dezangajarea militară este sintetizat în cap. III (p. 80—110). În mod concret, se insistă asupra următoarelor aspecte: crearea unei zone între cele două blocuri, în care să nu existe armate și armament, crearea de zone denuclearizate; asumarea angajamentului de a nu instala noi baze militare, inclusiv arme nucleare, și de a nu disloca noi trupe pe teritoriul altor state; încheierea unui pact general-european de renunțare la forță și la amenințarea cu forța, de nefolosire a armamentelor nucleare și clasice;

restringerea continuă a activității blocurilor militare de pe continent ca o premisă a desființării lor simultane.

Dacă măsurile de încredere vizează facilitarea cunoașterii unor acțiuni de pregătire militară dezangajarea implică renunțarea la unele acțiuni în acest domeniu și chiar dislocarea unor unități militare aflate față în față, pentru diminuarea tensiunii, precum „și reducerea forțelor armate existente.” Ca urmare „...noțiunea de dezangajare militară definește ansamblul măsurilor cu caracter politic și militar prin care se urmărește reducerea pericolului confruntărilor și tensiunilor militare și crearea condițiilor necesare trecerii la măsuri efective de dezarmare” (p. 81—82). Președintele Nicolae Ceaușescu subliniază adesea că pentru România aspectele militare și măsurile concrete de dezangajare militară, constituie un factor fundamental pentru realizarea securității și păcii, pentru continuarea și dezvoltarea cursului de destindere, în Europa și în întreaga lume (cf. p. 82).

Dezarmarea concepută ca un proces gradat, implică o multitudine de măsuri dintre care în volum sînt analizate: reducerea treptată a bugetelor militare; reducerea treptată a trupelor și armamentelor; stoparea amplasării, reducerea și eliminarea completă a noilor rachete; desființarea bazelor militare străine și lichidarea completă a acestora; încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară, trecerea materialelor existente spre folosirea în scopuri pașnice; scoaterea în afara legii a tuturor mijloacelor de distrugere în masă și distrugerea stocurilor existente (cap. IV, p. 111—150).

În ansamblul lor toate acestea constituie măsurile de dezarmare, respectiv... tocmai acele măsuri care vizează structura forțelor armate și armamentelor, de importanță pentru echilibrul militar și care deschid drumul spre dezarmarea generală și completă” (p. 111). Ori, așa cum subliniază în repetate rînduri președintele Nicolae Ceaușescu, realizarea dezarmării generale, a celei nucleare în primul rînd, este singura cale de a elimina pericolul unei noi conflagrații mondiale și de a elibera popoarele de povara uriașelor cheltuieli militare (cf. p. 111).

Eforturile depuse nu au dus încă la rezultate importante. Primul acord de principiu este înscris în Actul final al Conferinței de la Helsinki. Cum soluția încheierii unui tratat general european de dezangajare militară și dezarmare făcea progrese minime, s-a adoptat calea măsurilor parțiale, atît din punct de vedere al conținutului cît și geografic, mergînd de la simplu la complex.

Succesul negocierii măsurilor de încredere, dezangajare militară și dezarmare implică crearea unui cadru larg, participativ și multiform

de discutare (cap. V, p. 151—189). În această privință fără îndoială că desfășurarea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa a prefigurat cu claritate drumul de urmat. Experiența deja acumulată evidențiază faptul că o asemenea reuniune, ca cea de la Helsinki, constituie un cadru propice pentru coordonarea eforturilor în direcția dată. O condiție de maximă importanță o constituie participarea la negocieri a tuturor statelor, în condiții de deplină egalitate. S-a lansat și ideea unei conferințe speciale de dezarmare în Europa care să pregătească terenul încheierii unui pact general de renunțare la forță și la amenințarea cu forța. Pe de altă parte așa cum susține și România, complexitatea problemei dezarmării dă naștere unei multitudini de căi și soluții, între acestea aflându-se și negocierile cu caracter parțial și subregional. Și România acceptă ideea unor forme instituționale de negociere într-un cadru mai larg sau mai restrâns.

În sfârșit, un element de seamă al negocierilor pentru dezangajare și dezarmare, al creării cadrului propice succesului acestora, îl constituie informarea opiniei publice și luarea în considerare a manifestărilor de pace ale popoarelor. Președintele Nicolae Ceaușescu accentua că popoarele cer cu fermitate să se

acționeze pentru dezarmare, ele suportând povara bugetelor militare și fiind vital afectate de o nouă posibilă conflagrație mondială. Șeful statului român aprecia că toți cei ce doresc a-și apăra viața, opinia publică de pretutindeni, trebuie să acționeze hotărât pentru a impune dezarmarea (cf. p. 185).

În baza unei documentări vaste, la curent cu ultimele teze puse în circulație de bogata publicistică a problemei, recurgând la un stil clar, accesibil tuturor, autorii au expus în volumul de față aspecte de bază ale dezangajării militare și a dezarmării în Europa. Sunt conturate cu precizie perspectivele eforturilor în acest sens pornind de la rezultatele, e drept modeste, înregistrate. O foarte bună cunoaștere a documentelor de partid și de stat, a permis o sugestivă schițare a contribuției României socialiste a președintelui Nicolae Ceaușescu, la procesul analizat.

Dincolo de valoarea lui științifică, volumul de față are și o semnificație politică, căci adresându-se opiniei publice largi relevă aspectele cheie ale uneia din marile probleme ale contemporaneității: asigurarea păcii și securității în Europa ca parte integrantă a păcii și securității mondiale.

Nicolae Dascălu

„REVISTA DE ISTORIE” publică în prima parte studii, note și comunicări originale, de nivel științific superior, din domeniul istoriei vechi, medii, moderne și contemporane a României și universale. În partea a doua a revistei, de informare științifică, sumarul este completat cu rubricile: Probleme ale istoriografiei contemporane (Studii documentare), Cronica vieții științifice, Cartea românească și străină de istorie, Revista revistelor de istorie, Buletin Bibliografic, în care se publică materiale privitoare la manifestări științifice din țară și străinătate și sînt prezentate cele mai recente lucrări și reviste de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să trimită studiile, notele și comunicările, precum și materialele ce se încadrează în celelalte rubrici, dactilografiate la două rînduri, trimiterile infrapaginale fiind numerotate în continuare. De asemenea, documentele vor fi dactilografiate iar pentru cele în limbi străine se va anexa traducerea. Ilustrațiile vor fi plasate la sfîrșitul textului.

Numele autorilor va fi precedat de inițială, titlurile revistelor citate în bibliografie vor fi prescurtate conform uzanțelor internaționale.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Correspondența privind manuscrisele, schimbul de publicații se va trimite pe adresa Comitetului de redacție, B-dul Aviatorilor nr. 1, București – 71247.

REVISTE PUBLICATE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

- REVISTA DE ISTORIE
- REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE
- STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIE VECHĂ ȘI ARHEOLOGIE
- DACIA. REVUE D'ARCHÉOLOGIE ET D'HISTOIRE ANCIENNE
- REVUE DES ÉTUDES SUD-EST EUROPÉENNES
- STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI
  - SERIA ARTĂ PLASTICĂ
  - SERIA TEATRU-MUZICĂ-CINEMATOGRAFIE
- REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE DE L'ART
  - SÉRIE BEAUX-ARTS
  - SÉRIE THÉÂTRE-MUSIQUE-CINÉMA

DIN SUMARUL NUMERELOR VIITOARE

- Dovezi istorice despre unitatea limbii române
- ★
- Propaganda imperială la Roma în epoca lui Nero
- ★
- Schiță a constituirii statelor medievale românești
- ★
- Cottura lui Traian din 112 e.n.
- ★
- Locul lui Constantin Mavrocordat în istoria românilor
- ★
- Revocarea Edictului din Nantes (1685) și consecințele sale.
- ★
- Manualele școlare din epoca pașoptistă în slujba idealurilor naționale românești.
- ★
- Poziția Marii Britanii la Congresul de pace de la Viena (1814—1815)
- ★
- Începuturile și dezvoltarea învățământului economic românesc până la 1877
- ★
- Opinia publică din S.U.A. și războiul italo-etioopian.
- ★
- Agricultura Transilvaniei în ajunul primului război mondial.
- ★
- Concepția Partidului Comunist Italian privind eucerirea puterii politice.
- ★
- Epistolar inedit Gheorghe Magheru
- ★
- Rolul și evoluția alianțelor politice coordonate de partidele clasei muncitoare din unele țări vest-europene.

RM ISSN 0567—6304

